

Jos metsään haluat mennä nyt

Metsänvartijan profession kehittyminen 1850-luvulta 1910-luvulle

Kati Haapala

Pro gradu -tutkielma

Historian ja arkeologian tutkinto-ohjelma, Suomen historia

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Lokakuu 2025

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck –järjestelmällä

Pro gradu -tutkielma

Historian ja arkeologian tutkinto-ohjelma, Suomen historia

Kati Haapala

Jos metsään haluat mennä nyt – Metsänvartijan profession kehittyminen 1850-luvulta 1910-luvulle

Sivumäärät: 74 sivua

Tarkastelen tässä työssä, miten metsänvartijoiden työ ammatillistui eli miten siitä kehittyi professio. Selvitän, miten kiinnostavana ammattiin kouluttautuminen nähtiin ja millaiset henkilöt siihen pyrkivät. Lisäksi selvitän, miten ammatissa toimivat kokivat muuttuvan työkentän ja miten he vaikuttivat siihen. Tutkimukseni rajautuu 1850–1910-luvuille. Tutkin aineistoja mikrohistoriallisen menetelmän keinoin, ja pyrin löytämään henkilöiden omakohtaisia kokemuksia heidän kirjoittamistaan materiaaleista, heidän muisteluistaan sekä toisten heitä koskevista aineistoista.

Alkuperäisaineistonani käytän Lammin Evon metsänvartijakoulun hakemuskirjeitä, Metsähallituksen Simon ja Karvian metsänhoitoalueiden sekä Turun-Hämeen läänien tarkastuspiirin vuosi- ja työselostuksia, tarkastuspiirien raportteja, metsänhoitajien kirjeitä ja suunnitelmia. Käytän myös sanomalehtiä, aikalaiskirjallisuutta ja aiheeseen liittyviä tutkimuksia.

Ammatillistumisen kokemus on nähtävissä koulutukseen pyrkineiden kasvaneissa määrissä ja valmistuneiden toiveissa saada yksityiskohtaisempaa opetusta esimerkiksi pinta-alojen mittauksissa. Metsänvartijakoulutus kiinnosti jatkuvasti suurempaa määrää miehiä, ja sisäänpääsymahdollisuuksia pyrittiin parantamaan muualta hankitun koulutuksen avulla. Koulutuksesta valmistuneet antoivat myöhemmin muistelmissaan parannusehdotuksia sen sisältöön.

Havaitsin, että tarkastelemallani ajanjaksolla koulutettujen metsänvartijoiden toimenkuvassa tapahtui muutos. Ammatillisen erikoiskoulutuksen saaneet henkilöt sijoittuivat työnjohtajien ja neuvojien tehtäviin, kun vartiopiirien virkamiehiksi päätyivät edelleen ennemmin ammatistiin kouluttamattomat henkilöt. Ohjesääntöjen muutokset vaikuttivat molempien taloudellisen tilanteen parantumiseen työuran aikana ja sen jälkeen. Metsänvartijat myös halusivat toimia aktiivisena osapuolena muutoksessa perustaessaan ammatillisen yhdistyksen etujensa ajamista varten.

Tutkimukseni perusteella esitän, että erityisesti koulutettujen metsänvartijoiden ammatista muotoutui tarkastelujaksollani professio. Kouluttamattomien metsänvartijoiden kehityspolku oli pidempi, sillä heidän työtehtävänsä säilyivät pidemmän ajan samankaltaisina.

Asiasanat: ammatillistuminen, ammatit, Evon metsänvartijakoulu, koulut, Lammi, metsänvartijat, metsät, mikrohistoria, professiot

Sisällysluettelo

1	Johdanto	5
1.1	Rajaukset ja tutkimuskysymykset	5
1.2	Aineistojen esittely	7
1.3	Aiempi tutkimus	8
1.4	Methodiset näkökohdat ja teoriat	9
1.5	Tutkimuksen eettiset näkökohdat	11
1.6	Metsähallinnon historia	12
1.6.1	Kohti metsien tehostettua hyödyntämistä	12
1.6.2	Nouseva kiinnostus metsien suojeluun ja hoitamiseen	15
1.6.3	Metsänvartijat ja koko organisaatio	16
2	Metsänvartijan ammatin kiinnostavuus ja koulutusmahdollisuudet	18
2.1	Hakijat arkistotietojen valossa	21
2.2	Koulun pääsyvaatimukset ja hakemusten todistukset	24
2.3	Hakijoiden taustat ja koulutus	27
2.4	Hakijoiden oma ja isien asema	29
2.5	Teorian ja käytännön opetus	32
3	Työtehtävät ja niiden vaatimukset	36
3.1	Metsänvartija ja hänen tehtävänsä	39
3.2	Metsätyönjohtaja ja hänen tehtävänsä	46
3.3	Palkkaus, sivutulot ja eläke	48
3.4	Miten tehtävät koettiin ja millaisissa tehtävissä toimittiin	53
4	Professio ja järjestäytyminen	56
4.1	Ammatillinen järjestäytyminen	57
4.2	Metsänvartija professiona	60
5	Johtopäätökset	63
	Lähteet	67
	Arkistolähteet	67

Painetut lähteet	68
Aikakaus- ja sanomalehdet	68
Muut painetut lähteet	70
Tutkimuskirjallisuus	71

1 Johdanto

Metsänvartijoiden tulee olla hyvämaineisia, rehellisiä, nuhteettomia ja terveitä kansan miehiä tai palveluksesta vapautettuja sotilaita.¹

Huoli Suomen metsien tehottomasta hoidosta ja metsien haaskaamisesta sai senaatin suostumaan Suomen suuriruhtinaskunnan metsien puutilanteen selvittämiseen 1800-luvun puolivälissä. Oppi metsien hoitamiseen haettiin Saksin Tharandtista ja Ruotsin Tukholmasta, joihin lähetettiin miehiä koulutautumaan. Lisäksi hallintaa varten perustettiin Maanmittaushallituksen yhteyteen uusi organisaatio, Maanmittauksen ja metsänhoidon ylihallitus (Metsähallituksen edeltäjä), joka kattoi kaikki maan kruununmetsät.² Maan kruununmetsät oli jaettu alueisiin, joista vastasivat metsänhoitajat. Alueet jaettiin vartiopiireihin, joita nimensä mukaisesti vartioi metsänvartija. Myös suurilla yhtiöillä ja kartanoilla oli omia metsänvartijoita. Heidän tehtävänsä oli tuntea metsänsä. Osa ensimmäisistä metsänvartijoista oli torppareita, jotka valvoivat metsää ja sen eläimiä oman työnsä ohessa. Osalle työ oli alusta alkaen päätoimista. Tehtävään alettiin myöhemmin vaatia koulutusta. Samalla siitä muodostui päätoiminen ammatti, jota säädeltiin erilaisin ohjeistuksin ja määräyksin. Sivutoimiset vartiointi- ja hoitotoimet muotoutuivat metsänvartijan ammatiksi, joka kirjoitettiin kirkonkirjoihin torpparin tilalle. 1900-luvulle tultaessa tehtävien kehitystyötä oli takana jo muutamia vuosikymmeniä.

Metsänhoidosta, metsänhoitajista ja metsien käytöstä on tehty useita tutkimuksia vuosikymmenten mittaan. Metsähallinnon organisaation 1800-luvun rakenteen useita eri tasoja on tutkittu, mutta alimmilla tasoilla olevat metsänvartijat ovat usein olleet tutkinnan kohteina vain asutuksen näkökulmasta.³ Metsänvartijan tehtävien ammatillistumisen tutkimus antaa lisätietoa ammattien kehittymisestä 1800-luvulla teollistuvassa Suomen suuriruhtinaskunnassa. Samalla on mahdollista nähdä, miten metsänvartijoiden kanssa tekemisissä olevat ihmiset vaikuttivat ammatin kehitykseen. Metsänvartijat muuttuivat vähitellen 1900-luvun kuluessa työnjohtajiksi ja muiksi metsäalan työntekijöiksi koko ammatillisen organisaatorakenteen kehittyessä.

1.1 Rajaukset ja tutkimuskysymykset

Tässä työssä tutkin metsänvartijoiden tehtävien ammatillistumista. Käsittelen muutosta heidän kokemuksiensa kautta sekä millaisena muut näkivät heidän toimintansa. Olen rajannut aineiston

---

¹ Gylden (1853) 1998, 148.

² Leikola 1998, 9.

³ Esimerkiksi metsätyömiehistä on tehty haastattelututkimuksia 1900-luvun puolivälissä.

kruununmetsien hoitoalueisiin niin sanotun uuden Suomen alueelle eli vuonna 1721 solmitussa Uudenkaupungin ja vuonna 1743 solmitussa Turun rauhassa Suomen alueen puolelle jääneelle alueelle. Ajallisesti tutkimukseni ulottuu 1850-luvulta 1910-luvun alkuun. Alkurajaus määrittynyt 1850-luvulla alkaneeseen metsähallinnon ja hoitotoiminnan organisointiin. Hoitotoiminta ja metsänkäytön tehostaminen eivät kuitenkaan käynnistyneet yhtenä vuotena, ja sen vuoksi rajauksen alkuna on vuosikymmen. Metsien käytön tehostamisen myötä voitiin seuraavan vuosisadan ensimmäisinä vuosikymmeninä jo puhua metsäalan ammattilaisista ja siirtyä muokkaamaan tehtävänkuvia eri ammattiryhmien ja -nimikkeiden sisällä. Vuonna 1910 painettiin suomenkielinen käsikirja, jossa annettiin ohjeita pienistä suuriin metsänhoidollisiin tehtäviin.⁴ Katson metsänvartijan toimen kehittyneen tällöin selvästi omaksi ammatikseen.

Professioksi voi ymmärtää ryhmän henkilöitä, joilla on samanlainen koulutus, jotka tekevät töitä samankaltaisessa ympäristössä ja joilla on ammatin etuja valvovia yhdistyksiä.⁵ Profession tutkimiseen on vallalla kaksi erilaista suuntausta edustavaa teoriaa. Niistä vanhempi tarkastelee tehtävien muotoutumista ajan kuluessa tiettyjen vaiheiden kautta kypsäksi professioksi. Vaiheet ovat kaikilla professioilla lähestulkoon samanlaiset, vain ajallinen kesto vaihtelee. Jokaisella professiolla on elinkaari, jonka kuluessa se kehittyy ”kypsäksi”. Karl-Erik Michelsen on maininnut esimerkkinä lääkärit ja elinkaaren antiikin Kreikasta tähän päivään asti. Uudempi teoria puolestaan perustuu reviirien ja valta-alueiden määrittelyyn, niiden laajentamiseen ja valvomiseen. Koulutuksen ja järjestäytymisen lisääntyessä voitiin määritellä valta-alueita ja muodostaa raja-aitoja toisten professioiden kanssa.⁶ Metsänvartijan tehtäväkenttää ja sen professioksi muodostumista tarkastellessa professio-teoria vaikuttaa sopivalta valinnalta. Vanhempaa mallia voi hyödyntää tehtäväkentän muuttumisessa kronologisesti aikarajauksen puitteissa. Uudempi malli auttaa näkemään ammatin sijoittumista suuremman alueen sisälle, pitäjä- ja ammattiyhteisöön. Reviirijattelun avulla on mahdollista havainnoida eri toimijoiden yhteistyön muutoksia ja eri toimijoiden roolien muutoksia toisiinsa nähden. Kumpakaan teoriaa on mahdollista käyttää profession kehittymiseen sen mukaan, millaista aineistoa on saatavilla ja minkä tyyppisiin tutkimuskysymyksiin haluaa vastata. Ammatissa toimivat ihmiset vaikuttavat ammattikuntansa julkisuuskuvaan. He muokkaavat professiota, jotkut enemmän ja toiset vähemmän, vaikuttaen ammattinsa elinkaareen.

Tutkimuksessani kysyn, miten metsänvartijan tehtävistä muodostui oma professionsa suomalaiseen työtehtäväkenttään? Millaisina ammatin kiinnostavuus ja koulutusmahdollisuudet näyttäytyvät

---

⁴ von Berg (1859, 1988) 1995; Gylden (1853) 1998; Heikel 1910.

⁵ Konttinen 1991, 24.

⁶ Michelsen 1999, 5–6.

opiskeluhakemusten valossa? Miten ammatin arvostus ja professio kehittyivät metsänvartijoiden toiminnassa? Tarkoitukseni on toisaalta tavoittaa metsänvartijoiden kokema muutos heidän itsensä näkökulmasta, toisaalta tarkastella muiden näkemyksiä siitä, miten muutos näyttäytyi. Selvitän ensin, millaisena metsänvartijat näkivät koulutuksensa, miten heidän toimintansa heijastui heille annetun ohjeistuksen muuttumiseen ja millaisina he näkivät työtehtävänsä. Tämän jälkeen keskityn työtehtävien arvostuksen lisääntymiseen ja metsänvartijuuden muotoutumiseen henkilöiden päätyöksi. Vuosikymmenten kuluessa niistä muotoutui professio miehille, jotka olivat ammatistaan ylpeitä.

1.2 Aineistojen esittely

Työni päälähteenä toimivat Helsingin yliopiston arkistossa olevat Evon metsäopiston arkiston metsänvartijakoulun hakukirjeet. Kansallisarkistossa on Evon metsäopiston arkisto, mutta sitä en ole käyttänyt tutkielmassani. Suomen ainoa metsänvartijakoulu sijaitsi 1800-luvulla Lammin Evolla, ja uusia oppilaitoksia perustettiin vasta tutkimusajanjaksoni loppupuolella. Lisäksi käytän Kansallisarkistossa olevia Metsähallituksen Simon ja Karvian metsänhoitoalueiden sekä Turun-Hämeen läänien tarkastuspiirin vuosi- ja työselostuksia, tarkastuspiirien raportteja, metsänhoitajien kirjeitä sekä metsänhoito-ohjeistuksia ja niiden suunnitelmia. Eri metsänhoito- ja tarkastuspiireistä materiaalia on säilynyt tai säilytetty vaihtelevasti. Metsänhoitajia alempien organisaatioportaiden, kuten metsänvartijoiden, kirjoittamia tekstejä ei usein ole talletettu. Lisäksi käytän Kamaritoimituskunnan arkistossa olevia metsäasetusten suunnitelmia, joista voidaan päätellä, miten metsiä hoidettiin ja millaisia ihanteita olisi haluttu tarkemmin noudatettavan. Julkaistusta materiaalista käsittelen metsäalan lehdistä, kuten *Metsänystävä*. *Suomen metsäyhdistyksen julkaisema kansantajuinen aikakauskirja* ja *Suomen metsänhoitolehti*, löytyviä ohjeita ja metsäalan työntekijöiden kirjoittamia kertomuksia. Erityisesti jälkimmäisten kautta pyrin tavoittamaan henkilöiden arkea. Suurin osa käyttämästäni aineistosta on tuotettu hallinnon käyttöön, jolloin henkilöiden omat kokemukset jäävät helpommin pimentoon.

Suomessa julkaistiin 1800-luvun loppupuolella useita metsien tilaa käsitteleviä tutkimuksia, ja niistä tehtiin oppaita sekä päättäjien avuksi että opistoihin oppikirjoiksi. Esimerkiksi *Suomalaisen metsänhoidon opas* vuodelta 1853 kertoo, millaisia ohjeita hoitotyöhön liittyen annettiin. Hyödynnän ohjekirjoja alkuperäisaineistonani, sillä niissä kuvataan, miten hoitotyötä olisi pitänyt tehdä. Ne jakavat tietotaitoa ja opastavat asiaan perehtymättömiä metsänhoidollisissa kysymyksissä. Oppaista voi myös nähdä, miten hoitotoimenpiteitä suositeltiin tehtäväksi. Ne opettivat metsäammattilaisia hoitamaan tehtäviään ja pyrkivät ohjaamaan näitä toisenlaiseen suuntaan kuin mihin miehet oli

lapsuudesta asti kasvatettu. Vuonna 1910 julkaistiin *Käsikirja Suomen kruununmetsien metsänhoitoviranomaisia varten*. Siinä kuvaillaan muun muassa metsänvartijoiden palkkausta ja tehtäviä. Näitä eri aikoina kirjoitettuja ohjeistuksia hyödynnän työtehtävien muutoksen havaitsemiseen. Ohjeistukset kuvailevat, miten yhdistykset ja viranomaiset pyrkivät ohjailemaan työtehtäviä. Tarkastelemalla ohjeistuksia useiden vuosien tai vuosikymmenten ajalta on mahdollista nähdä, miten onnistuneita ne ovat olleet.

1.3 Aiempi tutkimus

Metsienkäytön historiaa on tutkittu Suomessa aktiivisesti vuosikymmenten ajan. Opinnäytetöitä, lisenssiaatintöitä ja väitöskirjoja on tehty esimerkiksi metsiä hoitavista ja kaupallisesti käyttävistä ihmisistä ja yrityksistä, kansallispuistojen kehityksestä ja metsien käyttötavoista. Oman työni kannalta keskeiset tutkimukset käsittelevät muun muassa metsänhoitajia, metsänvartijoiden historiaa ja metsänvartijatilan historiaa. Leena Paaskoski väitteli vuonna 2008 metsänhoitajien ammattikunnan koulutuksesta ja kehitymisestä 1800-luvun loppupuolelta nykypäivään.⁷ Hän hyödynsi muun muassa haastatteluaineistoa, jossa metsänhoitajat kuvasivat työkenttäänsä aina koulutuksesta eläkeikäänsä asti. Matti Lackman on tutkinut Simon hoitoalueella 1800-luvun loppupuoliskolla toimineiden metsänvartijoiden historiaa.⁸ Anu Vauramo puolestaan on selvittänyt yhden metsänvartijatilan, sen asukkaiden ja elinkeinojen historiaa.⁹

Tutkimuskirjallisuuteeni sisältyvät niin professioiden kehittymiseen liittyvät tutkimukset kuin mikrohistoriallisten menetelmien teokset. Esa Konttinen on väitellyt ammattien kehittymisen syntyhistoriasta.¹⁰ Hän käsittelee lääkärien, lakimiesten, oppikoulunopettajien ja insinöörien ammattien muotoutumista Suomen suuriruhtinaskunnassa 1800-luvun kuluessa. Karl-Erik Michelsen puolestaan on tutkinut insinööriksi koulutettujen henkilöiden ammatin kehittymistä.¹¹ Näistä kahdesta teoksesta saa ohjeistusta profession syntymekanismien selvittämisessä. Ne käsittelevät tavallisesti professioiksi miellettyjä ammatteja. Kirurgien ja lääkärien professioiden kehittymistä on tutkinut Charlotta Wolff ja useita ammatteja Kirsi Vainio-Korhonen.¹² Laajennan työssäni professio-sanan merkitystä kattamaan myös metsänvartijan ammatin, sillä ammatin harjoittajat kokivat ylpeyttä työstään ja pitivät sitä arvostettuna tehtäväkokonaisuutena.

---

⁷ Paaskoski 2008.

⁸ Lackman 1998, 277–296.

⁹ Vauramo 1993.

¹⁰ Konttinen 1991

¹¹ Michelsen 1999.

¹² Wolff 2020, Vainio-Korhonen 2010.

1.4 Metodiset näkökohdat ja teoriat

Metsänvartijoiden kirjoittamien tekstien puuttuessa heidän ajatus- ja käsitysmaailmastaan on mahdollista koota kuva muiden tietojen perusteella. Metsänvartijat ovat toimittaneet tietoja esimerkiksi metsänhoitajille, papeille, nimismiehille, toisille torppareille, maanomistajille ja puunostajille. Tieto on liikkunut suullisesti ja kirjallisesti. Heistä on merkintöjä myös esimerkiksi kirkonkirjoissa, torpparisopimuksissa ja metsänhoitajien vuosiraporteissa. Lisäksi heidät mainitaan erilaisissa raporteissa ja lehtiartikkeleissa. Heidän toimiaan ja osaamistaan on myös arvioitu muiden ulkopuolisten tekijöiden toimesta. Metsänvartijoita koulutettiin Evon metsänvartijakoulussa, jonne heidän uransa alkutaipaleista on jäänyt tietoja aina opiskelijahakemuksista lähtien.

Tutkiessani metsänvartijoiden omakohtaisia kokemuksia, pyrin selvittämään kysymyksiä lähestymällä ongelmaa haarukoimalla. Etsin merkkejä omakohtaisista kokemuksista paljolti toisten tuottamia tekstejä tarkastelemalla. Itse tuotettua lähdeaineistoa ei ole paljon löydettävissä, minkä vuoksi tutkin toisten ihmisten mielipiteitä ja ajatuksia ilman, että voin tutustua heidän itsensä sanomisiin. Hannu Salmi kuvaa tällaista tutkimuskohdetta mustaksi aukoksi. Samoin kuin mustan aukon olemassaolo selviää tarkastelemalla sen ympäristöä, näin myös lähteissä näkymättömän tutkimuskohteen luonne on pääteltävissä ympäröivän tiedon kautta. Kuvaamalla ympäröivän alueen tarkasti, on edellisen perusteella mahdollista saada vastaukset siihen, mikä ”musta aukko” on ja mitä se ei ole.¹³ Henkilöiden ajatusmaailmaa kuvaavan lähdeaineiston puuttuessa pyrin tavoittamaan heidän toimintatapojaan ja mielipiteitään tavoittamaan toisten ihmisten kirjoittamista raporteista tai kirjeistä, joiden tiedon tuottamiseen he ovat olleet osallisia tai jotka koskevat heidän toimintaansa. Toisen käden tieto kuvaa kuitenkin vain yhden osapuolen näkemyksen asiasta, mutta tekstien perusteella pyrin tavoittamaan myös henkilöiden itsensä mielipiteitä.¹⁴

Teksteistä, joita on tehty viranomaistarkoituksiin, saattaa saada selville sekä tekstin kirjoittajan että tekstiin tietoa tuottaneen henkilön ajatuksia. Näiden kahden henkilön välistä suhdetta on mahdollista valottaa lukemalla tekstiä niin sanotusti rivien välistä. Sarah Maza pohtii mahdollisuuksia tulkita esimerkiksi läheisyyden kokemusta Emmanuel Le Roy Ladurien Montaignon kylän tutkimuksessa käyttämästään lähdeaineistosta.¹⁵ Tekstejä, jotka on tuotettu yhteen tarkoitukseen, voi kyetä hyödyntämään moninaisten kysymysten selvittämiseen. Toisaalta ”mustan aukon” sisältämien vastauksien mahdollisuuksia lisää se, mitä kaikkia vaihtoehtoja sen ympärille muodostuu henkilön

¹³ Salmi 2010, 356.

¹⁴ Maza 2017, 150.

¹⁵ Maza 2017, 151.

elämässään tekemien valintojen perusteella. Salmi toteaa: ”millaisia mahdollisuuksia menneisyyden ihmisen edessä avautui tai millaisia mahdollisuuksia ihminen itse näki edessään”.¹⁶ Tutkimuksen tekijällä on myös valinnanmahdollisuuksia, mitä asioita hän esittää ja mitkä hän jättää mainitsematta.¹⁷

Pyrkinessään tavoittamaan tuntematonta tutkijan on perehdyttävä kaikkein pienimpiin yksityiskohtiin ja kyettävä niiden avulla selittämään tuntematon tunnetuksi. Irralliset yksityiskohdat saattavat tuntua tarpeettomilta, mutta niitä yhdistelemällä tavoitteena on muodostaa käsitys metsänvartijan ajatusmaailmasta.¹⁸ Metsänhoitajien kirjoittamista raporteista voi viranomaisten määrittelemän rakenteen lisäksi olla löydettävissä metsänhoitajan itse lisäämät piirteet, joiden kautta puolestaan on mahdollista saada tarkempaa tietoa hoitoalueen vartiopiirien tilasta ja työntekijöiden tavoista hoitaa tehtäviään.

Ylemmän asteen koulutusta ja metsänhoitajien ammattikulttuuria käsittelevässä tutkimuksessaan Leena Paaskoski on lähestynyt kysymyksiään etnologisesta näkökulmasta.¹⁹ Hänen tutkimuksensa perustuu suurelta osin haastatteluihin ja metsänhoitajien kirjoituksiin, jolloin kansatieteellisen lähestymistavan käyttäminen on ollut luonteenomaisempaa kuin pelkästään henkilöihin kohdistumattoman ja yleistettävämmän professioteorian. Hän on hyödyntänyt myös professioteoriaa, mutta laajemmin on käsitelty henkilöiden kokemuksia.

Mikrohistoriallinen ote puolestaan hahmottaa kokonaisuuksia yksityiskohtien kautta ja hyödynnä sitä sekä teoriana että analysointimenetelmänä. Pienen, rajatun yhteisön tai yhden henkilön yksityiskohtaisen tarkastelun kautta saattaa olla mahdollista tulkita laajemmin yhteiskunnallisia kehityskulkuja. Mikrotason tarkastelu auttaa näin ollen tekemään makrotason tulkintoja. Metsänvartijan ammatin osalta tämä näyttäytyy yhden tai muutaman metsänvartijan tehtäviin tutustumisena ja niistä laajempia joukkoja koskevien johtopäätösten tekemisenä. Mikrotasolla analysoin useampaa ammatilaista ja vertailen heidän toimintaansa. Yhden henkilön toiminta ei erilaisista luonnonolosuhteista ja etäisyyksistä johtuen välttämättä ole yleistettävissä. Aineiston tarkastelu useaan kertaan pyrkimällä katselemaan hyvin tarkasti läheltä ja laajemmin kauempaa voi auttaa ymmärtämään, onko yleistyksiä mahdollista tehdä. Hanna Elomaa on artikkelissaan kuvannut näkökulman vaihtamisen hyötyjä mahdollisimman kattavan kokonaiskuvan luomiseksi. Tarkasteleminen useita kertoja

---

¹⁶ Salmi 2010, 341.

¹⁷ Maza 2017, 152.

¹⁸ Ginzburg 1996, 44, 74.

¹⁹ Paaskoski 2008, 11–17.

läheltä ja kaukaa auttaa näkemään uudenlaisia puolia aineistossa.²⁰ Tällöin mikrohistoriallinen tutkimusote auttaa selventämään profession muotoutumista. Se myös auttaa säätämään tutkimuskysymykset sellaisiksi, että aineistosta saadaan mahdollisimman paljon tietoa. Mikrohistoriallinen menetelmä soveltuu esimerkiksi rajattujen aineistojen analysointiin. Mikro-sana kuvastaa tapaa tutkia kohdetta läheltä ja tarkasti. Yhden ihmisen tarkastelun kautta voidaan siirtää katse laajempiin kokonaisuuksiin ja tehdä yleistyksiä. Elomaa korostaa aineiston tulkitsemista ”sen omilla ehdoilla”.²¹

Mikrohistoriallisen menetelmän yhteydessä puhutaan usein johtolangoista. Niiden avulla muodostetaan kuva ihmisten ajatusmalleista ja -maailmasta. Ne ovat Carlo Ginzburgin määritelmien perusteella pieniä vihjeitä, joita seuraamalla tutkija on kuin rikokseen ratkaisua etsivä salapoliisi. Vihjeet eivät välttämättä kerro selvästi tietoja, joita tutkija etsii, mutta niitä seuraamalla hän voi pystyä päätelemään laajempia kokonaisuuksia.²² Vihjeitä seuraamalla pitää myös osata olla varovainen, ettei tee yleistyksiä liian hatarin perustein. Samaan viittaa myös Juha Siltala, jonka mukaan pelkät johtolangat eivät kerro syistä ja seurauksista.²³ Arkielämän tavoittaminen vain vähäisen aineiston avulla ei välttämättä ole helppoa. Tällöin saattaa joutua rajaamaan tulkinnat vain yksittäisiin henkilöihin tekemättä yleistyksiä.

1.5 Tutkimuksen eettiset näkökohdat

Osa historiantutkimuksen viehätystä on pystyä löytämään samasta henkilöstä tietoja useista lähteistä. Useita lähteitä yhdistelemällä henkilöstä ja hänen elämästään voi saada kattavamman kuvan. Yksi lähde voi kertoa vain henkilön nimen, toinen lähde tarinan hänen nuoruusvuosiltaan. Kolmas lähde voi puolestaan kertoa hänen lastenlastensa ammatillisesta kehityksestä. Tutkijan on pohdittava, millaista tietoa hän voi yhdistellä kuvatakseen henkilöä laajemmin.

Metsänvartijoiden henkilöllisyys ei ole tutkimukseni kannalta olennaista tietoa. Tärkeämpiä ovat heidän ajatuksensa ja toimintansa. Ne voivat kuitenkin tuoda esiin seikkoja, joita ihmiset eivät haluaisi julkisiksi. Kaikki käsittelemäni henkilöt ovat eläneet ja kuolleet 1800–1900-luvuilla, joten henkilötietojen salaamiselle ei ole perusteita. Läpikäymissäni aineistoissa esiin tulleet nimet ovat nähtävissä arkistojen julkisissa aineistoissa, joiltakin osin aikaisemmin tehdyissä metsäalan tutkimuksissa tai he ovat julkaisseet tekstejä. Esimerkiksi henkilön kirjoittama lehtiartikkeli tai opaskirja tuo henkilön nimen lähtökohtaisesti julkiseksi, samoin kuin ammattikunnasta koostettu matrikkeliteos.

²⁰ Ginzburg 1996, 186; Elomaa 2001, 72–74.

²¹ Elomaa 2001, 72.

²² Ginzburg 1996, 44–45.

²³ Siltala 2018, 50–51.

Kerron henkilöiden nimet tekstin selkeyttämiseksi heitä käsitellessäni. Toiminnasta esiin nousevat arveluttavat seikat jätän joko mainitsematta tai esitän ne mahdollisimman neutraalissa valossa.

1.6 Metsähallinnon historia

Ruotsissa säädettiin metsä- ja jahtilaitokselle järjestyssääntö vuonna 1634. Kruununmetsien kunnossapitoon määriteltiin metsä- ja jahtivoutaja, joiden tehtävänä oli huolehtia riistan saatavuudesta ja salametsästyksen estämisestä. Suomessa voutaja ei ollut tarpeeksi, ja vuonna 1731 valtiopäivillä ehdotettiin heidän lukumääränsä kasvattamista. Tuloksena oli sen sijaan virkakunnan lakkauttaminen väliaikaisesti vuosiksi 1752–1770. Suomen suuren alueen ja vähäisen virkakunnan vuoksi käytännön hoitotoimia ei tehty paljon.²⁴

Puuta käytettiin 1800-luvulla enenevässä määrin moniin eri tarkoituksiin. Teollistuminen oli alkamassa, höyrykone keksitty ja puuta tarvittiin kehittyvään kaivostoimintaan niin Ruotsissa kuin Suomessa. Raudan jalostamisessa puuta käytettiin malmin sulattamiseen. Ennen raudan jalostuksen teollista alkua ja höyrysahojen keksimistä puuta kului lähinnä talojen lämmittämiseen, rakennusten pystyttämiseen, aitojen rakentamiseen sekä huonekaluihin ja tarvekaluihin. Suurin osa ihmisten käyttämästä tavarasta tehtiin puusta. Peltojen kaskiviljelyssä poltettiin metsää, jotta saatiin uutta viljelymaata ravinteista köyhtyneen tilalle ja toisaalta maata saatiin lannoitettua poltetulla kasvillisuudella.

1.6.1 Kohti metsien tehostettua hyödyntämistä

Vuosina 1757 ja 1766 säädetyssä isojaossa talonpoikien käyttöön määriteltiin pelto- ja niittyalan lisäksi tietyn suuruinen metsäala.²⁵ Samalla etsittiin ratkaisuja metsien ylikäytön estämiseksi. Isojaon myötä aiemmat kylien yhteiskäytössä olleet metsät jaettiin taloille niiden äyri- tai tankolukujen perusteella ja ylimenevä osa eli liikamaa siirtyi kruunun omistukseen, käytettäväksi esimerkiksi uudisasutusta varten. Ensimmäisessä asetuksessa ei vielä ollut liikamaan määritelmää eikä ylärajaa metsän määrälle, mutta vuoden 1775 isojakoasetuksessa metsän maksimimääräksi määriteltiin kaksi lohkoa.²⁶ Aluksi määräys koski vain Pohjanmaata, mutta vuoden 1777 asetuksessa se laajennettiin koko Suomen alueelle.²⁷ Ensimmäisessä isojakoasetuksessa oli katsottu, että yhteismaiden sijaan jokaisen omien maa- ja metsälohkojen sijaitseminen samassa paikassa kehitti ainakin maataloutta.²⁸

²⁴ Lackman 1998, 277; Helander 1949, 42.

²⁵ Laine 2020, 78.

²⁶ Soininen 1974, 311; Laine 2020, 78.

²⁷ Helander 1949, 49.

²⁸ Laine 2020, 63, 76.

Maan laatu vaikutti jaettuun määrään, jolloin huonompilaatuista maata sai enemmän kuin hyvälaatuista.²⁹ Kunkin talon tuli saada maata 600–1200 tynnyrinalaa ja se sisälsi pellot ja niityt.³⁰ Kirsi Laine on todennut, että vain osassa tapauksista jaettiin kylän kaikki alueet, ja tyypillistä oli jakaa ainoastaan pelto- ja niittymaat. Metsät jäivät tällöin yhteiskäyttöön.³¹

Seuraava merkittävä päivitys asetukseen tehtiin vuonna 1848. Asetukset ja tulkinnat ehtivät muuttua useita kertoja, sillä isojako saatiin valmiiksi vasta noin 200 vuotta sen aloittamisen jälkeen.³² Asian toimittamista hidasti pula maanmittareista, joten metsien jako käynnistyi vasta 1770-luvun lopulta lähtien.³³ Isojaossa jaetut yhteiskäyttöiset metsät ja kruunulle otetut liikamaat vaikuttivat Suomen alueen metsänkäyttötapoihin. Loppujen lopuksi yksittäisille taloille tai kruunulle määritellyt omistusoikeudet tulivat vaikuttamaan myös teollistuvan yhteiskunnan mahdollisuuksiin hyödyntää metsävaroja.

Yhteisomistuksen sijasta kruunun virkamiehet kannattivat yksityistä metsänomistusta. Esimerkiksi Suomen talousseuran sihteeri Carl Christian Böcker katsoi, että omasta metsästä pidetään parempaa huolta. Näin ollen kaikki yhteiskäytössä olevat metsät kannattaisi jakaa yksityisille omistajille, hakuut tulisi suunnitella paremmin, ja karjan metsälaiduntamista pitäisi rajoittaa, eikä karjaa pitäisi päästää syömään taimia. Yleinen käytäntö oli, että karja laidunsi metsässä kesällä, kun pelloilla kasvatettiin viljaa ja enenevässä määrin heinää, ja pääsi syömään nuoret taimikot.³⁴ Laine kuitenkin toteaa Elinor Ostromin teorian perusteella, ettei yhteiskäyttö automaattisesti tarkoittanut resurssien tuhlaamista. Yhteisölle oli hyödyllistä, että kaikki saivat maasta ja metsästä tuottoa, ja käyttöä myös valvottiin.³⁵

Sahayhtiöille myytiin jonkin verran puiden hakkuuoikeuksia liikamailta. Mikäli hakkuuoikeutta ei saatu, hankittiin puuta kruunun mailta talonpoikien avustuksella, sillä kruunun maita pidettiin monin paikoin yhteiskäyttöön tarkoitettuina. Näin päädyttiin paikoin liikahakkuisiin.³⁶ Puun käyttö tehostui erityisesti vesi- ja höyrysaheiden yleistymisen myötä.³⁷ Varmistaakseen raaka-aineen saatuuden, metsäyhtiöt pyrkivät hankkimaan omistukseensa mahdollisimman paljon metsää. Talonpojat puolestaan eivät pitäneet joutumisesta metsäyhtiön torppareiksi. Toisaalta metsä oli myös

---

²⁹ Soininen 1974, 311.

³⁰ Helander 1949, 49.

³¹ Laine 2020, 71.

³² Soininen 1974, 309, 312.

³³ Laine 2020, 83.

³⁴ Meinander 1945, 210.

³⁵ Laine 2020, 63, 76.

³⁶ Kuisma 2006, 143–144.

³⁷ Ahvenainen 1984, 210.

varaomaisuutta ja mikäli talonpoika myi pelkän metsän metsäyhtiölle, jäi hänelle mahdollisesti vain talo ja pellot. Katovuosina metsästä ei tällöin enää voinut saada lisäansiota ruoan hankkimiseksi.³⁸ Talonpojat saattoivat myös myydä maitaan liian edullisesti ja joitakin kauppoja peruttiin lopulta oikeudessa.³⁹ Puukauppaa käytiin muun muassa leveranssikauppana, jossa puun myyjä toimitti puun sahalle asti, tai ostamalla tai vuokraamalla metsäalue. Käytännössä puuta hankkivat yritykset ostivat tai vuokrasivat pelkän metsän sijasta koko maatilan, jolloin siellä asunut talonpoika joko jäi torppariksi tai joutui lähtemään tilaltaan pois. Kauppatapojen erilaisuus vaikutti hintojen vertailumahdollisuuksiin, mikä saattoi aiheuttaa ongelmia myyjien keskuudessa.⁴⁰

Sahateollisuus oli 1800-luvulla melko rajoitettua, sillä privilegiojärjestelmä oli edelleen voimassa. Jokaiselle perustettavalle sahalle tuli anoa senaatilta lupa. Vain aatelistolla oli oikeus vapaasti perustaa vesisahoja.⁴¹ Vesisahojen seuraajiksi alettiin perustaa vuoden 1857 höyrysaha-asetuksen jälkeen höyrysahoja, mutta luvan saaminen saattoi olla hankalaa. Ellei lupaa koneelliselle sahalle ollut tai sitä ei saanut, sahattiin käsin. Tämä oli hidasta ja tehotonta, koska siihen tarvittiin niin paljon miestyövoimaa. Lisäksi käsisahojen leikkausjälki ei ollut niin hienoa kuin konesahoilla, mikä johti suureen määrään hukkapuuta ja sahanpurua. Konesahoilla oli sahauskiintiöt, mutta käsin sahatessa niitä ei ollut. Tuottavuuden raja tuli kuitenkin vastaan henkilöiden määrässä. Vuonna 1861 annettiin uusi asetus, jossa sahauskiintiöt poistettiin, mutta sahan perustaminen oli edelleen luvanvaraista.⁴² Vasta vuonna 1886 annetussa asetuksessa sahojen perustaminen vapautettiin kokonaan, vaikka elinkeinovapaus oli astunut voimaan vuonna 1879.⁴³ Niitä alettiin perustaa enenevässä määrin hyvien kulkuyhteyksien eli useimmiten vesireittien varrelle.⁴⁴ Huolimatta kiintiöistä ja sahojen perustamisongelmista, oli sahojen tuottama puutavara metsäteollisuuden tärkein tuote 1800-luvun loppupuoliskolla.⁴⁵

Metsäyhtiöt pyrkivät saamaan metsistä parhaan tuoton kaatamalla suurimmat tukkipuut, sillä suurimmista puista sai parhaan tuoton. Se ei kuitenkaan ollut metsän hyödyntämisen kannalta kaikkein tehokkainta. Talonpojilla ei toisaalta ollut pitkäjänteisiä suunnitelmia siitä, millaisia ja miltä alueilta puita kaadettiin. Talonpojat puolestaan kaatoivat metsistään puita tarpeensa mukaisesti, ellei tervanpolttoa lasketa mukaan. Mikäli tarvittiin aita-aineksia, kaadettiin pienempiä puita, ja mikäli

---

³⁸ Michelsen 1995, 96–98.

³⁹ Eenilä 1967, 21.

⁴⁰ Peltonen 2004, 109, 112–113.

⁴¹ Ahvenainen 1984, 28.

⁴² Ahvenainen 1984, 210–211; Juva 1951, 115–116.

⁴³ Ahvenainen 1984, 211–212; Haapala & Peltola 2018, 183.

⁴⁴ Michelsen 1995, 40–41.

⁴⁵ Eloranta & Ojala 2018, 163.

rakennettiin taloa, kaadettiin suurempia puita. Ennemmin niitä kaadettiin sieltä, mistä kulloinkin puuta tarvittiin, ja mistä niitä oli helppo kuljettaa. Nähtävästi kumpikaan osapuoli ei panostanut suunnitelmallisuuteen ja metsän kasvun kehittämiseen, vaan puita käytettiin tuottojen maksimimiseksi. Kruunu hakkautti metsistään puita 1800-luvun loppua kohti kasvavalla tahdilla, päätavoitteenaan saada korkea tuotto eikä huolehtia metsien kestävästä kasvusta.⁴⁶

1.6.2 Nouseva kiinnostus metsien suojeluun ja hoitamiseen

Huoli Suomen metsien riittävydestä nousi 1800-luvun puoliväliin tultaessa. Ruotsissa oli säädetty edellinen metsien käyttämisestä koskeva asetus vuonna 1805, mutta sen katsottiin olevan aikansa elänyt.⁴⁷ Lisäksi Kustaa III:n antama yhdistys- ja vakuuskirja vuodelta 1789 oli antanut talonpojille mahdollisuuden käyttää omia metsiään lähes rajattomasti.⁴⁸ Katsottiin, että metsiä haaskattiin tuon aikaisella käytöllä, ja joillain alueilla oli nähtävissä, että suurta rakentamiseen tarvittavaa tukkipuuta ei enää ollut saatavilla, koska puut kaadettiin muuhun käyttöön paljon nuorempina. Syntyi motiivi laatia uusi metsälaki. Aloite tuli vuorimestari Gustaf Idenstamilta vuonna 1840 ja työhön ryhdyttiin pian.⁴⁹ Idenstamin ehdotus sai kaikupohjaa senaatissa, sillä senaatti halusi irrottaa Suomen kaivos-, rauta- ja konepajateollisuuden Ruotsista.⁵⁰ Uusi asetus oli komiteassa valmisteltu jo vuonna 1842, ja vaikka siinä painotettiin metsien suojelun tärkeyttä, ei kuitenkaan katsottu tarpeelliseksi perustaa erillistä virastoa valtion metsien suojelu- ja hoitotoimintaa varten. Sen sijaan ehdotettiin maanmittareita koulutettavan metsänsuojelutehtäviin tarpeen mukaan. Valtiovarain toimituskunnassa ei innostuttu ajatuksesta, ettei metsien suojeluun ja hoitoon määriteltäisi tekijöitä. Niinpä asetusta muokattiin sisältämään ammattimiehet metsien hallinnointiin, ja uusi asetus astui voimaan vuonna 1851.⁵¹

Metsähallinnon vakiinnuttamiseksi ja valtion metsien hoitotoimien edistämiseksi Claës Wilhelm Gyldén ehdotti, että ulkomailta tulisi asiantuntija katselmoimaan Suomen metsät ja antamaan neuvoja myös hallinnon osalta. Tähän kenraalikuvernööri, senaatti ja keisari suostuivat, ja tehtävään pyydettiin Saksin Tharandtin metsäoppilaitoksesta Edmund von Berg. Hän kiersi Suomen metsissä ennalta sovitut alueet vuoden 1858 kesällä. Pohjana katselmukselle oli Gyldénin vuonna 1853 kyseilyn, koehakkuutietojen, karttojen ja puiden kasvunopeuksien perusteella tekemä kartoitus, millaisia metsiä missäkin päin Suomea oli ja millainen oli niiden tila. Siinä oli osuus myös metsänhoitajien

⁴⁶ Michelsen 1995, 96–98.

⁴⁷ Leikola 1998, 7.

⁴⁸ Leikola 1995, 6.

⁴⁹ Leikola 1998, 7–9.

⁵⁰ Ahvenainen 1984, 157.

⁵¹ Leikola 1998, 7–9.

koulutusta silmällä pitäen, sillä metsien hoitamiseksi virkoihin asetettuja läänien metsänhoitajia piti kouluttaa.⁵² Von Berg esitti huomioitaan ja ehdotti ratkaisuja tilanteen parantamiseen.⁵³

Metsän riittävydestä oli ristiriitaisia tietoja. Toisaalla metsä oli monimuotoista ja sitä oli paljon, mutta esimerkiksi Jämsän ja Lopen alueilla oli puutetta rakentamiseen tarvittavasta suuresta tukkipuusta tervanpolton ja metsäpalojen vuoksi. Vastaavasti Kainuussa tervanpoltto oli kuluttanut metsät. Jokisuihin perustetuille sahoille ja kaupunkien tarpeisiin hakattiin suurta tukkipuuta. Metsän uusiutumisesta ei huolehdittu ja joillain alueilla se ei ehtinyt uusiutua suuren käyttötarpeen vuoksi.⁵⁴ Kaskeaminen oli Etelä-, Länsi- ja Keski-Suomessa käytössä 1700-luvulla ja 1800-luvulla enää varamenetelmänä, mikäli pysyviltä pelloilta ei saatu riittävästi satoa. Itä-Suomessa se sen sijaan oli päämenetelmä, mikä tarkoitti suurten metsäalueiden polttamista säännöllisesti. Siellä ei vanhempaa metsää ollut von Bergin tarkastusten perusteella paljon jäljellä, kun laskettiin suurten tukkipuiden ja mastopuiden määriä.⁵⁵

Von Bergin tutkimuksessa näytti siltä, että paikallisesti joidenkin alueiden metsävarat oli hälyttävästi kulutettu loppuun eivätkä ne ehtineet uusiutua niin nopeasti kuin uusia jo tarvittiin. Sen sijaan esimerkiksi juuri Pohjois-Suomessa metsävaroja ei ehditty kuluttaa niin nopeasti kuin uutta kasvoi tilalle. Siellä puun kuljettaminen rannikoiden sahoille ja satamiin ei ollut taloudellisesti kannattavaa. Myöskään rakennuspuuta ei tarvittu paikalliseen käyttöön, sillä Pohjois-Suomessa oli melko vähän asukkaita.⁵⁶ Von Bergin mukaan Suomen suuriruhtinaskunnassa ei ole niin paljon asukkaita, että suhteutettuna metsien uusiutumismuutos ne ehtisivät loppua.⁵⁷

1.6.3 Metsänvartijat ja koko organisaatio

Metsähallinnon organisaatio perustettiin ensin Maanmittauksen ylihallituksen yhteyteen. Asetus annettiin vuonna 1851. Metsänhoitotehtävät ajateltiin ensin maanmittareiden hoidettaviksi. Melko pian havaittiin, että metsien hoitamiseen tarvittiin koulutettuja henkilöitä pitkäkestoisen metsänkäytön suunnittelun mahdollistamiseksi.⁵⁸ Metsien tilaa arvioinut von Berg esitti, että luotaisiin organisaatio, jossa metsänhoitaja vastaisi tietynkokoisen alueen hoidosta ja tällä puolestaan olisi alueellaan metsänvartijoita, jotka huolehtisivat päivittäisestä pienemmän alueen vartioinnista. Esimerkiksi

⁵² Leikola 1998, 10–13.

⁵³ Leikola 1995, 9–13; ks. myös von Berg (1859, 1988) 1995.

⁵⁴ Helander 1949, 30, 87; Gylden (1853) 1998, 9; von Berg (1859, 1988) 1995, 68; Turpeinen 2010, 66–67.

⁵⁵ Björn 2003, 606–608; Soininen 1974, 55; von Berg (1859, 1988) 1995, 74.

⁵⁶ Gylden (1853) 1998; von Berg (1859, 1988) 1995.

⁵⁷ Michelsen 1995, 24–26.

⁵⁸ Paaskoski 2008, 35–36.

Saksissa vastaavanlainen malli oli käytössä ja siitä oli saatu hyviä kokemuksia. Von Berg esitti metsänhoitajien hoitopiirien laajuuksille kokoja Suomen metsien ja maaston koostumuksen perusteella. Hän sovitti hoitopiirien laajuuden Suomen olosuhteisiin ja vertasi niitä vastaaviin Saksissa käytössä oleviin.⁵⁹ Ehdotuksia seurailtiin ja organisaatio toteutettiin neliportaisena ja erotettiin omaksi Metsänhoitohallitukseksi vuonna 1864.⁶⁰

Ylimmällä tasolla oli Helsingissä sijaitseva keskushallinto, jonka johdossa toimi ylijohtaja avustavine virkamiehineen.⁶¹ Keskushallinto hoiti pääasiassa suuriruhtinaskunnan omistamia metsiä, vaikka olikin mukana lakiehdotusten tekemisessä ja ohjesääntöjen antamisessa myös yksityisille metsänomistajille.⁶² Huomionarvoista on myös, että vain kruununpuistoiksi määritellyt alueet tulivat ensin vuoden 1859 ohjesäännön mukaan metsähallinnon alaisuuteen. Kuvernöörin hallintaan jäivät muut kruununmetsät.⁶³ Suomen suuriruhtinaskunnan kruununpuistot jaettiin 11 tarkastuspiiriin vuonna 1865. Ne jaettiin edelleen 52 hoitoalueeseen ja 550 vartiopiiriin.⁶⁴ Ylimetsänhoitaja vastasi yhdestä tarkastuspiiristä, jonka alaisuudessa toimi kustakin hoitoalueesta vastannut metsänhoitaja. Metsänvartijat puolestaan vastasivat hoitoalueeseen kuuluvasta vartiopiiristä. Hoitoalueiden ja vartiopiirien koot vaihtelivat maaston ja asukasmäärän mukaan. Laajimmat alueet olivat Kainuussa ja Lapissa, pienimmät eteläisen Suomen alueella. Yhdellä metsänvartijalla saattoi olla muutamista sadoista jopa kymmeniintuhansiin hehtaareihin vartioitavaa.⁶⁵

Metsänvartija oli 1800-luvun loppupuoliskolla metsien kunnosta huolehtija ja metsänhakkuiden merkitsijä. Metsänvartijoita toimi Suomen suuriruhtinaskunnan, kartanoiden ja kaupunkien sekä saha- ja paperiteollisuuden yritysten palveluksessa. Metsänvartija huolehti oman alueensa puustosta ja raportoi siitä metsänhoitajalle. Metsänhoitoon voidaan laskea esimerkiksi hyönteis- ja kasvituhojen estäminen, hakkuut ja puiden ryöstelyn estäminen. Vartija huolehti myös riista- ja haittaeläinten valvonnasta vartiopiirissään. Hän raportoi metsänhoitajalle työskentelystään ja alueensa tapahtumista. Metsänhoitaja keräsi yhteen vartiopiireistä saamansa tiedot ja omat havaintonsa metsänhoitotoimien toteutumisesta hoitopiirikohtaiseksi vuosiraportiksi.⁶⁶

---

⁵⁹ Leikola 1995, 9–13; ks. myös von Berg (1859, 1988) 1995.

⁶⁰ Lackman 1998, 278.

⁶¹ Paaskoski 2008, 35.

⁶² Lackman 1998, 278.

⁶³ Helander 1949, 84–85.

⁶⁴ Hoito- ja vartiopiirejä yhdisteltiin ja luotiin uusia, jolloin niiden yhteismäärä vaihteli hieman 1910-lukuun mennessä.

⁶⁵ Lackman 1998, 278.

⁶⁶ Heikel 1910, 327–328, 519–520.

2 Metsänvartijan ammatin kiinnostavuus ja koulutusmahdollisuudet

[S]aan täten nöyryimmästi anoa että, otettaessa oppilaita Evon metsänvartia kouluun, tulla suosiolliseen muistoon.⁶⁷

Suomessa metsänvartijoiden koulutus sai alkunsa Lammin Evolla vuonna 1876. Halukkaita oli vuosittain enemmän kuin koulutuspaikkoja, mikä aiheutti keskustelua esimerkiksi Metsänhoito-yhdistyksen vuosikokouksessa vuonna 1890. Lisäksi kokousedustajat toivoivat, että koulutettuja toimijoita olisi enemmän, sillä useat heistä toimivat tehtävissään ansiokkaasti ilman koulutuksen suomaa lisäarvostusta.⁶⁸ Käsittelen tässä luvussa metsänvartijakoulutuksen tarpeellisuutta. Selvitän, millaiset henkilöt koulutukseen hakivat, mitä heille siellä opetettiin, ja mitä mieltä he opetuksesta olivat. Lähdeaineistona käytän Helsingin yliopiston Evon metsäopiston arkistossa olevia metsänvartijakoulun hakemuksia, hakijalistoja sekä muita opistolle saapuneita kirjeitä.

Metsänhoitoa alettiin opettaa erilaisissa Euroopan kouluissa ja oppilaitoksissa 1700-luvulla. Ensimmäinen metsänhoidon opetukseen erikoistunut koulu perustettiin Leipzigin lähelle Tharandtiin vuonna 1760. Vuosisadan vaihteessa myös Venäjälle perustettiin metsänhoitoon erikoistuneita oppilaitoksia. Suomen alueelle tarvittiin metsäorganisaation perustamisen myötä koulutuksen saaneita ammattilaisia, mutta aluksi sellaisia ei ollut saatavilla. Metsien hoito asetettiin ensin maanmittareiden vastuulle, kunnes vähitellen Tukholman ja Saksin Tharandtin oppilaitoksissa opiskelleita suomalaisia alkoi valmistua ja heitä palkattiin metsänhoitajien tehtäviin. Suomeen haluttiin oma metsäalan koulutusta antava oppilaitos, ja vuonna 1858 senaatti antoi julistuksen Evon metsäopiston perustamisesta. Sen harjoitusmetsiksi tulivat Evon kruununpuiston metsäalueet Lammilla. Ensimmäiset viralliset metsänhoitajaoppilaat aloittivat opistossa vuonna 1862.⁶⁹

Suuriruhtinaskunnan metsänhoitajan virkojen tultua täytetyksi päätti metsänhoitohallitus lopettaa opiston väliaikaisesti vuonna 1866. Tuolloin eivät metsänhoitajiksi valmistuneet enää työllistyneet, eikä Evolle sen vuoksi tullut yhtään hakemusta alkavaan koulutukseen. Metsäopetuksen tulevaisuudesta esittivät ehdotuksia Evon lehtorit Anton Gabriel Blomqvist, Furuhjelm ja Nordenskjöld. Blomqvist ehdotti metsäopetuksen liittämistä Tammelan Mustialan maanviljelyskouluun opistotoisena ja toiset kaksi polyteknillisen opiston perustamista Helsinkiin ja metsäopetuksen ottamista sen osaksi. Kumpikaan näistä ehdotuksista ei toteutunut, vaan toiminta jatkui Evolla vuonna 1874. Opiston johtajaksi tuli Anton Gabriel Blomqvist.⁷⁰ Metsänvartijakoulutus alkoi Evolla muutaman

⁶⁷ David Johan Kinnusen hakemus, saapunut 15.6.1886. Saapuneet kirjeet 1885–1886, Ea:17, Evon metsäopisto, HYA.

⁶⁸ Pakkanen & Leikola 2010, 556–557.

⁶⁹ Helander 1949, 456–457, 461; Pakkanen & Leikola 2010, 611–612.

⁷⁰ Helander 1949, 458–461; Pakkanen & Leikola 2010, 611–612.

vuoden kuluttua, vuonna 1876. Koulutettujen metsänvartijoiden tarve oli tunnistettu ja mahdollisen koulutuksen tai kurssien järjestämistä oli ehdotettu ensimmäisen kerran vuonna 1871.⁷¹

Ensimmäisen marraskuun 4 p:stä otetaan Evon metsänvartia-kouluun kuusi oppilasta, ja tulee niiden, jotka tahtovat kouluun päästä, ennen 1 päivää ensi Heinäkuuta allekirjoittaneelle johtajalle lähettää: omakätisesti kirjoitetun hakemuksen sen mukana papinkirjan, joka osoittaa hakijan olevan iältään 20 ja 30 vuoden välissä, sekä hyvän maineeltaan; lääkärin todistuksen terveestä ruumiinrakennuksesta; päästökirjan, jos hakia on ollut palveluksessa, kuin myös todistuksen kansakoulun opettajalta, että hakia osaa selvästi lukea äidinkieltä sekä kirjoittaa ja laskea vähintäänkin neljä laskutapaa kokonaisilla luvuilla. Oppilaita otettaessa pidetään etupäässä lukua todistuksesta joltakin hyvintunnetulta henkilöltä hakijan käytöksestä sekä ahkeruudesta ja kelvollisuudesta työhön.

Oppi-aika on kaksi vuotta ja tulee oppilaan, joka palkollissäännön mukaan on johtajan isäntävallan alla, tehdä kaikki metsäopistossa ja sen alle kuuluvissa kruununmetsissä tehtävät työt.

Paitsi maksutonta opetusta saa oppilas asunnon, lämmön, valon, huonekalut, makuuvaatteet, lakanat, pyyhkimet ja pesua, sitä paitsi ruokarahaa yhden markan päivältä, joka maksetaan kahdesti kuukaudessa ennakolta, kuin myös kuusikymmentä m:kaa vuodessa vaatetus-apua.

Muutoin viitataan hakijoita Hänen Keisarillisen Majesteetin armolliseen julistukseen annettu 6 päivä Huhtikuuta ja armolliseen ohjesääntöön metsänvartiakoululle annettu 26 p. Toukokuuta 1876.

Evon metsähoito-opistossa 13 p. Toukokuuta 1878.

A. Blomqvist.

Kuva 1. Hakuilmoitus Evon metsänvartijakouluun. *Uusi Suometar*, nro 62, 24.5.1878, 8.

Evon metsänvartijakoulun ohjesääntö valmistui komiteamietintöjen ja koulutussuunnitelmien pohjalta 26.5.1876.⁷² Kouluun tuli hakea ennen heinäkuun ensimmäistä päivää ja koulutus kesti kaksi vuotta. Opiskelijoita otettiin vuosittain sisään kuusi. Valmistuneita oli vuosittain samat kuusi, paitsi satunnaisesti joinakin vuosina vain viisi tai muutamana vuonna kahdeksan.⁷³ Aluksi hakijoita oli vain muutamia, mutta 1800-luvun loppua kohti hakemuksia tuli jo kymmenittäin.⁷⁴ Hakemus tuli kirjoittaa omakätisesti ja sen liitteenä oli toimitettava papin-, lääkärin- ja koulutodistus.

Hakuilmoitus julkaistiin useissa lehdissä vuosittain. Esimerkiksi vuoden 1878 *Uuden Suomettarin* hakuilmoituksessa kuvaillaan ohjesäännössä mainitut vaatimukset melko tarkasti, kuten lukija kirjoitustaitovaatimukset, opintojen kahden

vuoden kesto, koulutuksen kustannukset ja palkkiot opiskelijoille (kuva 1).⁷⁵ Sen sijaan vuoden 1880 hakuilmoitus oli lyhyt ja ytimekäs: ”Ewon metsänvartija-kouluun otetaan ensitulewan

⁷¹ Helander 1949, 482.

⁷² *Metsänystävä* nro 1, 1896, 8.

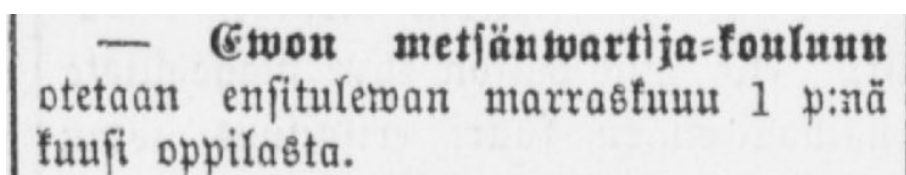
⁷³ Sistola (toim.) 2002, 188–189.

⁷⁴ Ks. esim. Saapuneet kirjeet 1878–1880, Ea:14, Evon metsäopisto, HYA; Saapuneet kirjeet 1899, Ea:28, Evon metsäopisto, HYA.

⁷⁵ *Uusi Suometar*, nro 62, 24.5.1878.

marraskuun 1 p:nä kuusi oppilasta” (kuva 2).⁷⁶ Käytännössä opiskelumahdollisuus koski vain miehiä, vaikka sitä ei mainittu missään erikseen.

Kouluvuosi alkoi marraskuun alussa eli samaan aikaan kuin palvelusvuosi. Esimerkiksi maanviljelyskoulun lukuvuosi päättyi lokakuun lopulla, ja sen vuoksi muutamat opiskelijat ilmoittivat pääsevnsä metsänvartijakouluun muutaman päivän myöhässä, koska he suorittivat aivan lokakuun lopulle asti edellisen koulunsa loppututkintoja. Koivikon maanviljelyskoulun käynyt Fredrik Niemistö ilmoitti, ettei ehdi Evolle ennen kuin marraskuun viidentenä päivänä vuonna 1890.⁷⁷ Sen sijaan ylemmän koulutusasteen metsänhoitajaopinnot alkoivat jo elokuun alussa.

Kuva 2. Hakuilmoitus Evon metsänvartijakouluun. *Uusi Suometar*, nro 60, 19.5.1880, 2.

Kruunun metsänvartijoiden hoitamia vartiopiirejä oli Suomen alueella useita satoja, ja metsänvartijoita valmistui vuosittain alle kymmenen. Olisi kestänyt mahdollisesti kymmeniä vuosia, että kaikissa vartiopiireissä olisi ollut koulutettu vartija. Lisäksi monet valmistuneista pääsivät töihin kartanoihin, suurtiloille ja metsäyhtiöille.⁷⁸ Vuonna 1903 Suomen Metsähallitukselta saapui päätös, jonka mukaan Evon metsänvartijakouluun voitaisiin kuluvasta vuodesta lähtien ottaa kymmenen opiskelijaa. Lisäoppilaiden ottaminen tuli mahdolliseksi, kun samalla myönnettiin opetukseen ja asumiseen lisää määrärahoja.⁷⁹ Metsänvartijakoulun opetusasetus päivitettiin uudelleen vuonna 1911 ja oppilasmäärä nostettiin kahteenkymmeneen.⁸⁰

Koulutettuja miehiä kaivattiin jatkuvasti enemmän. Kruununpuistojen metsänvartijoiksi otettiin 1800-luvulla pääasiassa metsänvartijakoulua käymättömiä henkilöitä, mikä johtui osittain myös koulutettujen henkilöiden puutteesta.⁸¹ Toiveista huolimatta uusia metsäkouluja perustettiin vasta vuosina 1903 Ähtärin Tuomarniemeen, 1905 Pieksämäen Nikkarilaan ja 1908 Rovaniemen

⁷⁶ *Uusi Suometar*, nro 60, 19.5.1880.

⁷⁷ Fredrik Niemistön kirje Evon metsänvartijakoulun johtajalle 27.10.1890, Saapuneet kirjeet 1889–1891, Ea:20, Evon metsäopisto, HYA.

⁷⁸ Helander 1949, 483.

⁷⁹ Suomen Metsähallituksen kirje Evon v.t. johtajalle 20.11.1903, numero 121/1903, Saapuneet kirjeet 1903, Ea:32, Evon metsäopisto, HYA.

⁸⁰ Sistola (toim.) 2002, 120; Suomen virallinen tilasto XVII Metsätilasto 1911, 169, 172.

⁸¹ Ks. esim. Ruuttula-Vasari 2004, 218–219.

Hirvaalle.⁸² Lisäksi senaatti antoi vuonna 1908 asetuksen, että Söderkullan maatilalle Sipooseen perustettaisiin yksivuotinen ruotsinkielinen metsänvartijakoulu.⁸³ Metsäosaamista haluttiin jakaa laajemmin muun muassa metsänomistajille ja maanviljelijöille. Kurssien toivottiin olevan lyhyempiä kuin metsänvartijoiden kahden vuoden koulutus, ja niitä toivottiin maatalouskoulujen yhteyteen tai erikseen järjestettäväksi. Senaatti antoi suostumuksen kurssin järjestämiselle, ja ensimmäinen niistä alkoi marraskuun alussa vuonna 1907. Se järjestettiin Tuomarniemessä metsänomistajille ja kesti noin kolme kuukautta. Se osoittautui suosituksi, ja sitä alettiin myöhemmin järjestää kaksi kertaa vuodessa.⁸⁴

Evon metsäopiston eri koulutuslinjoja kutsuttiin myös alemmaksi ja ylemmäksi osastoksi. Opiskelupaikan nimen perusteella voi päätellä, kumpaan koulutukseen henkilöt ovat hakeneet. Ylemmässä osastossa koulutettiin metsänhoitajia ja alemmassa osastossa metsänvartijoita. Metsänhoitajaksi halunneet hakivat ylempään osastoon, metsäopistoon tai metsäinstituuttiin. Metsänhoitajien koulutus alkoi jo elokuussa. Metsänvartijaksi halunneet hakivat puolestaan alempaan osastoon, metsänvartijakouluun tai marraskuussa alkavaan metsäopistoon. Joitain vuosia metsänvartijakoulutuksen aloittamisen jälkeen hakuajat sijoitettiin eri kohtiin kalenterivuotta. Ensin keväämmällä oli metsänhoitajakoulutuksen haku, ja noin touko–kesäkuussa metsänvartijakoulun haku.⁸⁵ Eri aikoihin sijoitetut haut lienevät helpottaneet myös hakemusten käsittelijöiden työmäärää.

Evon opiston tulevaisuuden sijaintipaikasta ja koulutussisällöstä käytiin metsähallituksessa ja senaatissa jatkuvasti keskustelua. Viimein vuonna 1908 senaatti teki päätöksen siirtää metsänhoitajien eli ylemmän tason metsänhoito-opetuksen koulutusohjelma Helsingin yliopistoon Helsinkiin ja Evolle jäi ainoastaan metsänvartijakoulutus.⁸⁶ Metsänvartijoiden koulutus muuttui metsätyönjohtajien koulutukseksi vuoden 1922 metsäkouluista annetun lain myötä.⁸⁷ Metsänvartijoita ei enää sen jälkeen koulutettu tuolla nimellä, vaikka sellainen ammattinimike vielä säilyi.⁸⁸

2.1 Hakijat arkistotietojen valossa

Helsingin yliopiston arkistossa on Evon metsäopistoon metsänvartija- ja metsänhoitajakoulutukseen hakeneiden hakemuskirjeitä ja niiden liitteitä. Käytän tässä työssä metsänvartijakouluun vuosina

---

⁸² Helander 1949, 483; Pakkanen & Leikola 2010, 557.

⁸³ Heikel 1910, 181.

⁸⁴ Helander 1949, 484. *Metsänystävä*, nro 1, 1907, 2–3.

⁸⁵ Ks. esim. Saapuneet kirjeet 1898, Ea:27, Evon metsäopisto, HYA.

⁸⁶ Helander 1949, 465; Sistola (toim.) 2002, 78.

⁸⁷ Sistola (toim.) 2002, 136.

⁸⁸ Katajamäki 1936, 198–199.

1878–1901 arkistoituja hakemuksia. Niitä on vastaanotettu vähintään 860 kappaletta ja arkistoitu 669 kappaletta. Vuosien 1889–1891 ja 1895–1902 sidoksissa oli mukana lisäksi luetteloita metsänvartijakouluun hakeneista tai valituista. Luetteloissa oli vaihtelevasti kaikki hakijoiden tiedot, hakijoiden nimet, seuraavaan valintavaiheeseen päässeet tai pelkästään lopulliset valitut. Vuodelta 1902 oli luetteloitu vain hakijoiden nimet, ei kotipaikkaa, ikää tai valintatietoja.

Hakijoiden määrä on siis todennäköisesti suurempi kuin luetteloiden ja hakemusten summa. Osa hakemuksista on saatettu palauttaa todistusten kanssa tai niitä ei syystä tai toisesta ole arkistoitu. Ensimmäisenä tai toisena hakuvuotena hylätyistä hakijoista osa on hakenut uudelleen, joten hakemuksia on samoilta henkilöiltä kahtena tai jopa kolmena vuotena.⁸⁹ Samoissa sidoksissa oli metsänhoitajaopintoihin pyrkineiden hakemukset. Käytän niitä vertaillen hakijoita tai hakemuksia metsänvartijakouluun hakeneiden kanssa.

Hakijat pyysivät usein, että he saisivat todistuksensa takaisin, mikäli heitä ei valittaisi opiskelemaan. Näin toimivat Aleksander Kosola ja Johan Oskar Aronen vuoden 1879 syyskuussa.⁹⁰ Todistukset olivat maksullisia ja samalla todistuksella saatettiin hakea myös toisiin oppilaitoksiin. 1900-luvun muuttuneista arkistokäytännöistä kielivät myös paperit, joihin on kirjoitettu vain maininta palautetuista todistuksista. Osasta hakijoita on arkistoon jäänyt vain hakemus, eikä siinä välttämättä kerrota henkilön koko nimeä, syntymäaikaa tai asuinpaikkaa.

Ensimmäiselle kaksivuotiselle kurssille vuosina 1876–1878 oli neljä hakijaa, mutta lisähaun jälkeen heitä saatiin kaksi lisää. Kaikki kuusi myös valmistuivat vuonna 1878. Vuoden 1877 hakijamäärästä ei ole saatavilla tietoa, mutta kaksivuotisen koulutuksen päätteeksi vuonna 1879 opiskelijoita valmistui viisi. Taulukossa 1 on esitetty hakijoiden määrät vuosittain arkistoitujen hakemusten ja hakemusluetteloiden määrien perusteella. Hakijamäärien kasvaessa vuosisadan loppua kohti, voi todeta koulun maineen ja koulutuksen arvostuksen kasvaneen. Frans Niemen mielestä metsänvartijakoulu ei ollut tunnettu hänen hakiessaan sinne vuonna 1885. Hän oli kysellyt armeijan palvelustoveriltaan siitä, ja yksi oli kertonut tietävänsä paikan.⁹¹ Hakijoita tosin oli vuonna 1885 ainakin 36, joten tuntemattomuus oli mahdollisesti paikallista.⁹²

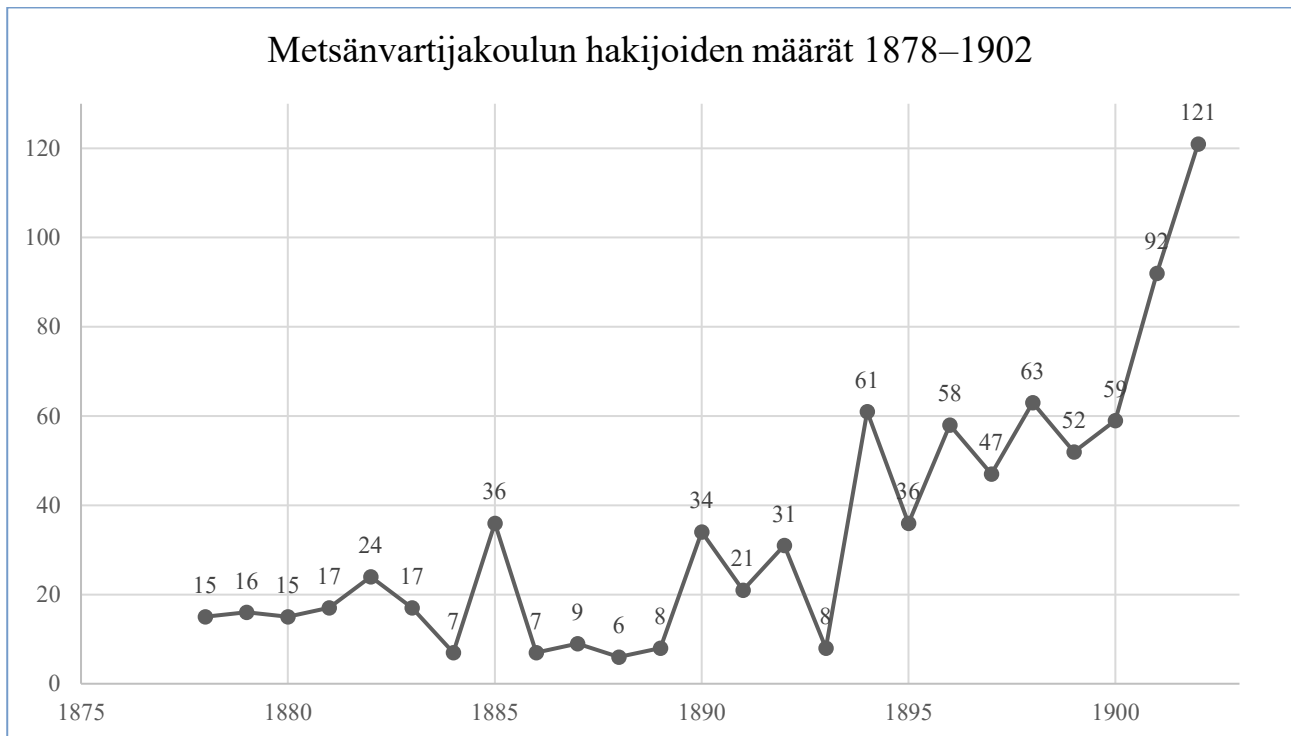
⁸⁹ Ks. esim. Evert Sohlmanin hakemus, saapunut 5.6.1885. Saapuneet kirjeet 1885–1886, Ea:17, Evon metsäopisto, HYA; Johan Oskar Arosen hakemus, saapunut 9.7.1880. Saapuneet kirjeet 1878–1880, Ea:14, Evon metsäopisto, HYA.

⁹⁰ Aleksander Kosolan kirje Evon johtajalle Anton Blomqvistille 9.9.1879 ja Johan Oskar Arosen kirje Evon johtajalle Anton Blomqvistille 15.9.1879. Saapuneet kirjeet 1878–1880, Ea:14, Evon metsäopisto, HYA.

⁹¹ Sistola (toim.) 2002, 110, 117, 188.

⁹² Saapuneet kirjeet 1885–1886, Ea:17, Evon metsäopisto, HYA.

Taulukko 1. Metsänvartijakoulun hakijoiden määrät arkistoitujen hakemusten ja hakemusluetteloiden perusteella vuosina 1878–1902. Saapuneet kirjeet 1878–1902, Ea:14–Ea:31, Evon metsäopisto, HYA.

Arkistotietojen perusteella vuosina 1886–1888 hakijoita oli jälleen vain alle kymmenen, tai enempää ei ole talletettu. Hakijoiden määrä alkoi kasvaa 1890-luvulla, jolloin määrät nousivat ensin yli 30, sitten 41–92 välille. Vuoden 1902 hakijoiden nimiluettelo on vielä sidottu mukaan saapuneiden kirjeiden kanssa ja tuolloin hakijoita oli jo 121 kappaletta.⁹³ Vuonna 1893 ei hakijoita näytä yllättäen olleen kuin kahdeksan, mutta päätän sen johtuvan hakemusten talletustavasta. Arkistoon ovat päätyneet tuona vuonna vain ne, jotka on valittu jatkokon.⁹⁴

Hakijoiden lukumäärän ohella heidän ikäjakaumansa muuttui vuosikymmenten mittaan. Vuosien 1879 ja 1882 välillä hakijat olivat iältään 19–31-vuotiaita ja he jakaantuivat tasaisesti eri ikäisiin. Vaikka hakijoita on usein lähes kaikista ikäluokista, on 19–20-vuotiaita 1890-luvun puolivälistä lähtien selvästi eniten. Alaikäisten eli alle 21-vuotiaiden tuli lähettää hakemuskirjeen mukana holhoojansa lupa. Herman Wäisänen lähetti vuonna 1888 hakemuksensa ohessa isänsä allekirjoittaman lupakirjan.⁹⁵

⁹³ "Ank. ansökningar till Skogsvaktareslen 1902". Saapuneet kirjeet 1902, Ea:31, Evon metsäopisto, HYA.

⁹⁴ Syy ei kuitenkaan selvinnyt Saapuneiden kirjeiden sidoksesta, sillä siihen ei ollut kirjattu syytä vähäiseen talletettujen hakemusten määrään. Asiaa olisi kiinnostavaa selvittää arkiston muista aineistoista.

⁹⁵ Jaakko Wäisäsen allekirjoittama lupa pojalleen Herman Wäisäselle. Saapuneet kirjeet 1887–1888, Ea:19, Evon metsäopisto, HYA.

Asevelvollisuuslaki oli tullut voimaan vuonna 1878. Asevelvollisuusiässä olleiden tuli osallistua kutsuntaan, jossa arpomalla valittiin, menisikö mies vakinaiseen väkeen vai reserviin.⁹⁶ Suurin osa miehistöstä oli tarkk'ampujia. Rakuunarykmentti perustettiin vuonna 1889 Lappeenrantaan, ja muutama vuosi sen jälkeen myös Evolle hakeneiden joukossa oli rakuunoita. Armeija koostui vakinaisesta väestä, reservistä ja nostoväestä. Vakainainen väki suoritti kolmen vuoden asepalveluksen, reservi kolmen vuoden kuluessa yhteensä 90 päivän palveluksen eikä nostoväelle ollut tapaamisia.⁹⁷ Vuosittaiseen palvelukseen otettavien määrään, noin 1570 miestä, verrattuna Evolle hakijoista vakinaisen väen käyneitä oli melko vähän. Niistä tarkastelujakson 322 hakemuksesta, joissa ammatti mainittiin, oli sotilaita 45 kappaletta eli noin 14 prosenttia. Ensimmäiset aloittivat palveluksensa vuonna 1881 ja asevelvollisuus oli voimassa vuosien 1878–1901 välisen ajan.⁹⁸

Moni hakijoista suoritti arvalla saamaansa asepalvelusta tarkk'ampujana tai oli jo virkaan palkattu nuorempi aliupseeri. Armeijan palveluksessa olleiden palvelusaika päättyi viimeistään syksyllä ennen metsänvartijakoulun alkamista. Osa oli jo vuotta tai kahta aiemmin suorittanut palveluksensa loppuun. Armeijan käyneet hakivat metsänvartijakouluun vasta noin 22–25-vuotiaina, mikä hieman myös korostuu hakijoiden määrässä.

2.2 Koulun pääsyaatimukset ja hakemusten todistukset

Evon metsäopiston johtaja A. G. Blomqvist, joka oletettavasti kävi kaikki metsänvartijakoulun hakemukset läpi, on kirjoittanut osaan hakemuksista kommentteja. Hän on lisännyt esimerkiksi maininnan myöhästyneestä hakemuksesta, erityisen hyvistä suosituksista tai vaikkapa korjannut vastaanottajan.⁹⁹ Eräässä kirjeessä vastaanottajaksi oli nimittäin merkitty ”metsänhoitoyhdistyksen” johtaja, ja hän oli korjannut tilalle ”metsänhoito-opiston”. Osaan hakemuksista on myös merkitty punaisella kynällä ”antages” (hyväksytään) ja toisiin sinisellä kynällä ”ei tällä kertaa”.¹⁰⁰

Eräs metsänvartijakoulutuksen pääsyaatimuksista oli kirjoitustaito.¹⁰¹ Useat hakijat ovat korostaneet itse kirjoitettua tekstiä sanalla ”omakätisesti”.¹⁰² Kirjoitustaito ei Suomessa 1800-luvun loppupuoliskolla ollut itsestäänselvyys, joten asia kannatti mainita.¹⁰³ Samalla pääsyaatimus tuli

⁹⁶ Hänninen 1998, 41.

⁹⁷ Saarinen 1967, 29; Screen 1996, 14–15.

⁹⁸ Saarinen 1967, 32, 93.

⁹⁹ ”Hyvä suositus”, v.t. kansakoulunopettajan suositus Taavetti Matilaiselle 15.5.1898. Saapuneet kirjeet 1898, Ea:27, Evon metsäopisto, HYA.

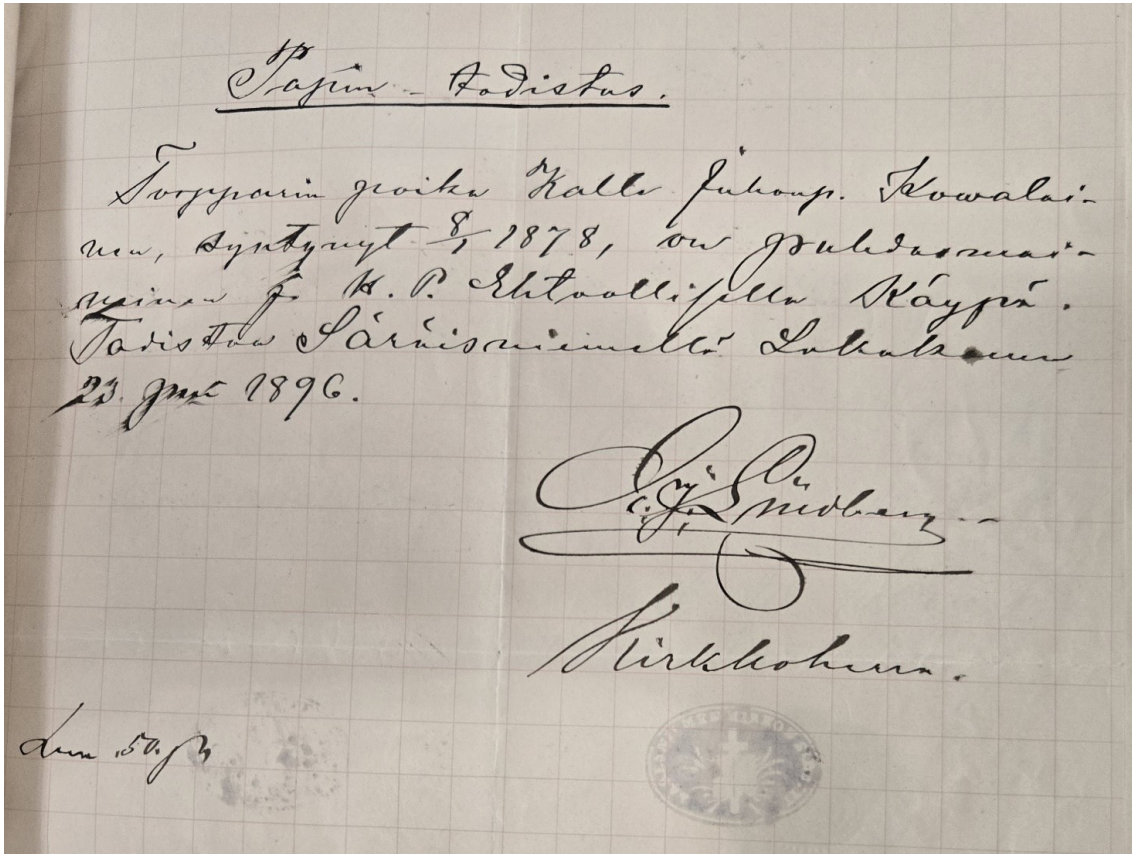
¹⁰⁰ ”Hyväksytään”, Aleksanteri Lähteenmäen hakemus 1901. Saapuneet kirjeet 1901, Ea:30, Evon metsäopisto, HYA.

¹⁰¹ Ks. esim. hakujulistus Evon metsänvartijakouluun, *Hämeen Sanomat*, nro 41, 23.5.1882, 4.

¹⁰² Saapuneet kirjeet 1878–1880, Ea:14, Evon metsäopisto, HYA.

¹⁰³ Karonen & Frigren & Suodenjoki & Haapala 2021, 326.

täytettyä. Alaikäraja metsänvartijakouluun oli vuonna 1876 annetusta ohjesäännöstä lähtien 20 vuotta ja yläikäraja 30 vuotta. Vuonna 1884 alaikäraja laskettiin 19 vuoteen.¹⁰⁴ Sisäänottoikä oli koulun johtajan vastuulla, jolloin hän saattoi jo ennen muutosta ottaa sisään sopivaksi katsomiaan alle 20-vuotiaita. Muutamissa hakemuksissa on maininta, että aiemmin henkilö on ollut liian nuori hakemaan, mutta nyt oli ikää karttunut tarpeeksi. Henkilö oli voinut keskustella A. G. Blomqvistin kanssa tai hän oli hakenut opiskelemaan jo aiemmin, ja hänelle on ilmoitettu iän riittämättömyydestä.¹⁰⁵

Kuva 3. Metsänvartijakouluun hakeneelle Kalle Juhonpoika Kovalaiselle annettu käsikirjoitettu papintodistus, jossa on seurakunnan sinetti leimasimella painettuna. Saapuneet kirjeet 1896, Ea:25, Evon metsäopisto, HYA. Kuva: Kati Haapala.

Yhteiskunta vaati enenevässä määrin todistuksia ihmisten olemassaolosta, ja tämä näkyi myös Evon metsänhoito-opiston hakujulistuksissa. Papintodistuksella kerrottiin syntymäpäivä tai -vuosi, syntymäpaikka sekä usein isän, äidin tai holhoojan nimi ja asema (kuva 3). Samalla todistettiin henkilön

¹⁰⁴ Sistola (toim.) 2002, 106, 109; Heikel 1910, 154, 158.

¹⁰⁵ Ks. esim. Johan Oskar Arosen hakemus, saapunut 5.6.1879. Saapuneet kirjeet 1878–1880, Ea:14, Evon metsäopisto, HYA.

maine.¹⁰⁶ Esimerkiksi henkilön asuessa toisella paikkakunnalla kuin vanhempansa tai holhoojansa, ei papintodistuksessa välttämättä kerrota isän tai holhoojan tietoja, vain henkilön itsensä asema. Ikä ei näytä olevan ainoa merkityksellinen tekijä isän tietojen antamiseen. Isän tiedot mainitaan usein, vaikka henkilö on täysi-ikäinen. 1800-luvun loppua kohti papintodistuksen otsikkona alkoi olla ”virkatodistus”. Joidenkin hakemusten liitteenä on sekä papintodistus että erillinen saman kirkkoherran, pastorin tai kappalaisen antama mainetodistus.¹⁰⁷ Esimerkiksi pastori E. F. Krank ja metsänhoitaja Knut Cajanus olivat vuonna 1899 antaneet hakemuksen liitteeksi Wäinö Lahtisesta ”lämpimän” suosituksen metsänvartijakouluun pääsemiseksi.¹⁰⁸ Häntä ei metsänhoitajan ja pastorin hyvästä suosituksesta huolimatta valittu opiskelemaan, koska hän haki uudelleen vuonna 1901, eikä hän kuitenkaan ole tuon jälkeen Evolta valmistuneiden listalla.¹⁰⁹

Lääkärintodistuksesta ilmeni hakijan terveydentila ja koulutodistuksesta tai vastaavasta luku- ja kirjoitustaito.¹¹⁰ Lääkärintodistusten perusteella valintaluetteloihin on osan hakijoiden kohdalle merkitty ”frisk”, terve. Todistuksen avulla 19-vuotias saattoi päästä sisään kouluun, sillä lääkäri saattoi todeta henkilön olevan kypsä tai roteva ikäisekseen.¹¹¹ Koulutodistus tai opettajan antama erillinen todistus toi esiin hakijan koulusivistyksen. Oppilaita valitessa ylemmän kansakoulun läpikäyminen huomioitiin.¹¹² Metsänvartijakoulun ohjesäännössä määriteltiin, että hakijan tuli osata ”käyttää neljää yksinkertaista laskutapaa”.¹¹³ Niistä on liitetty opettajien todistukset mukaan hakemuksiin. Esimerkiksi vuonna 1874 Ahlmanin koulun opettaja Åkerroos todisti David Ileniuksen osaavan ”täydellisesti” ”lununlaskun neljässä päätoimituksessa”.¹¹⁴

Tarkastelemistani metsänvartijakoulun 669 hakemuksesta 322:een eli alle puoleen oli merkitty senhetkinen ammatti, asema tai opiskelupaikka. Siitä voinee päätellä, että muilla ei ollut aiempaa ammattia tai koulutusta. Vaikuttaa siltä, että aiempi kokemus tuotiin aina esiin, jotta se parantaisi mahdollisuuksia päästä opiskelemaan. Hakijan ikä vaikuttaa tavallisesti siihen, millainen osaaminen ja työkokemus hänellä on. Osa on ollut renkinä toisen palveluksessa jo 14-vuotiaasta lähtien, mutta

¹⁰⁶ Vainio-Korhonen & Korhonen 2024, 10.

¹⁰⁷ Ks. esim. pastori Naucklérin antamat papintodistus ja mainetodistus Gustaf Edvin Lindqvistille 12.5.1892. Saapuneet kirjeet 1892, Ea:21, Evon metsäopisto, HYA.

¹⁰⁸ Wäinö Lahtisen hakemus, saapunut 2.6.1899. Saapuneet kirjeet 1899, Ea:28, Evon metsäopisto, HYA.

¹⁰⁹ Sistola (toim.) 2002: 189; Wäinö Lahtisen kirje 1901. Saapuneet kirjeet 1901, Ea:30, Evon metsäopisto, HYA.

¹¹⁰ *Metsänystävä*, nro 1, 1.1.1896, 8.

¹¹¹ Ks. esim. Luettelo opiskelijavalinnoista vuonna 1897. Saapuneet kirjeet 1897, Ea:26, Evon metsäopisto, HYA.

¹¹² Ks. esim. Luettelo opiskelijavalinnoista vuonna 1897. Saapuneet kirjeet 1897, Ea:26, Evon metsäopisto, HYA.

¹¹³ *Metsänystävä* nro 1, 1.1.1896, 8.

¹¹⁴ Liite David Ileniuksen hakemukseen, saapunut 26.6.1878. Saapuneet kirjeet 1878–1880, Ea:14, Evon metsäopisto, HYA.

monen talollisen poika on työskennellyt omalla kotitilalla.¹¹⁵ Monilla talollisten pojilla ei ole päästökirjoja, vaan liitteenä on esimerkiksi isän, kansakoulunopettajan tai lähellä toimineen kartanon omistajan todistus maanviljelystöiden osaamisesta. He olivat työskennelleet kotitilalla, eikä siksi varsinaista työtodistusta ollut mahdollista saada. Sen sijaan papintodistuksessa mainittu isän asema antoi suuremman merkityksen myös pojan osaamiselle. Esimerkiksi ”kivi-, kirves- ja sahatöissä” työskennellyt Anton Porkka on vuonna 1898 hakiessaan pyytännyt maanviljelijä Tuomas Alastalolta todistuksen maanviljelytaitojen osaamisestaan.¹¹⁶ Moni hakija oli edennyt työmiehen tehtävistä jo työnjohtajan asemaan.¹¹⁷ Johtavaan asemaan tai oppilaan sijasta ammattitehtävään pääseminen on viestittänyt hyvästä osaamisesta, josta oletettiin olevan hyötyä myös metsänvartijan itsenäisessä tehtävässä.

2.3 Hakijoiden taustat ja koulutus

Metsänhoitaja- ja metsänvartijakoulutukseen hakeneiden koulutustaustassa oli nähtävissä selvä ero. Metsänhoitajakoulutukseen haki usein yliopistossa opiskeleva henkilö, joka mainitsi opinnot Aleksanterin yliopistossa, kuten hakijat Suomen keisarillista Aleksanterin yliopistoa kutsuivat. Metsänvartijakouluun sen sijaan haki ylempään kansakoulun suorittaneita.¹¹⁸ Metsänvartijakoulutukseen haettiin ensin erillisillä kirjoitus- ja laskutaitojen todistuksilla ja myöhemmin ylempään kansakoulun opinnoilla. Ylempi kansakoulu tarkoitti 1800-luvun loppupuoliskolla kansakoulua, johon tullessaan lapset jo osasivat lukea. Alkeisopetus eli vähintään lukutaidon opetus annettiin kotona.¹¹⁹ Torpparien poikien lisääntyminen voi kertoa ammatin kiinnostavuuden lisääntymisestä ja toisaalta torppareiden varallisuuden paranemisesta sekä koulutuksen arvostuksesta, kun poikia voitiin alkaa lähettää koulutukseen.

Hakijamäärien kasvu kertoo myös yhteiskunnan muuttumisesta. Koulutusta alettiin tarvita hallinnon lisääntymisen ja teollistumisen myötä, ja ihmisten yksilöllisyyden tarpeen herääminen lisäsi kiinnostusta sivistyksen hankkimiseen.¹²⁰ Kansakouluasetus annettiin vuonna 1866, minkä jälkeen kansakouluja alettiin perustaa kaupunkeihin kuusiluokkaisina ja maaseudulle neljäloukkaisina. Kansakouluja ei maaseudulla ollut läheskään kaikkialla riittävän välimatkan päässä, mutta vuonna 1898

¹¹⁵ Renkinä työskennelleen Oskar Toivosen hakemus, saapunut 16.6.1896. Saapuneet kirjeet 1896, Ea:25, Evon metsäopisto, HYA.

¹¹⁶ Todistus maanviljelytöistä Anton Mikonpoika Porkalle 21.5.1898. Saapuneet kirjeet 1898, Ea:27, Evon metsäopisto, HYA.

¹¹⁷ Ks. esim. Kustaa Nestori Kuusisen hakemus, saapunut 25.6.1896. Saapuneet kirjeet 1896, Ea:25, Evon metsäopisto, HYA.

¹¹⁸ Ks. esim. Saapuneet kirjeet 1893, Ea:22, Evon metsäopisto, HYA.

¹¹⁹ Leino-Kaukiainen & Heikkinen 2011, 23.

¹²⁰ Heikkinen & Leino-Kaukiainen 2011, 11.

annettu piirijakoasetus paransi tilannetta. Sen myötä matka kansakoululle lyheni korkeintaan noin viiteen kilometriin, mikäli halukkaita lapsia oli riittävästi koulun perustamista varten.¹²¹ Siihen asti kaikilla halukkailla ei välttämättä ollut pääsyä kansakouluopetukseen, ellei läheltä koulua löytynyt kortteeria kouluaikojen yöpymistä varten ja mahdollisuutta sen myötä olla pois kodin töistä.

Ensimmäisten vuosikymmenten aikana suurin osa todistuksista kertoi pyydettyjen neljän laskutavan osaamisesta. Sen sijaan 1890-luvun loppua kohti tultaessa hakemuksissa oli pääsääntöisesti ylemmän kansakoulun päästötodistus, kun oppilaita oli jo ehtinyt valmistua kansakouluista. Oppiaineiden määrä oli laajentunut kirjoitus- ja laskutaidon opetuksesta huomattavasti monipuolisemmaksi esimerkiksi historialla, musiikilla ja luonnontieteillä. Koulutodistukset olivat yleensä oikeaksi todistettuja kopioita. Moneen todistukseen on Evolla laskettu keskiarvo lyijykynällä, ellei sitä ollut todistuksessa valmiina. Keskiarvoa käytettiin yhtenä pääsykriteerinä opiskelijavalintoja tehtäessä. Huomasin, että kansakoulutodistuksissa on eri puolilla Suomen aluetta käytetty erilaisia arvosteluasteikkoja, jolloin keskiarvojen vertaileminen voi olla hankalaa.¹²² Asteikkojen numerot olivat esimerkiksi 1–5, 4–10 tai vastaava 1–10. Keskiarvon laskemista varten olisi asteikot suhteutettava keskenään, jos haluaisi verrata hakijoiden koulumenestystä.

Suurin osa metsänvartijakoulun oppilaiden hakemuksista on suomenkielisiä. Ruotsinkielisiä ovat yleisesti vain ne hakemukset, joiden kirjoittajat puhuvat ruotsia äidinkielenään. Muutamat opiskelijat kirjoittivat hakemuksen suomeksi mutta mainitsivat osaavansa myös ruotsia. Ohjesäännön mukaan hakijan tuli osata lukea ja kirjoittaa äidinkieltään, joten sen vuoksi hakemuksia tuli kahdella eri kielellä. Opetusta annettiin opiskelijoiden äidinkielen mukaan useimmiten suomeksi ja myös tavallisesti ruotsin kieltä käyttävät opettajat käyttivät kouluttaessaan suomea. Yhtenä opettajaksi pääsyn vaatimuksena oli suomen kielen osaaminen. Mikäli ruotsinkielinen henkilö oli valittu opiskelemaan, hänelle opetusta annettiin kuitenkin ruotsiksi. Metsänhoitajakoulutuksen hakijoiden hakemukset on sen sijaan kaikki kirjoitettu ruotsiksi. Hakemusten kielivalintaan on todennäköisesti vaikuttanut se, että metsänhoitajakoulutusta annettiin aina ruotsiksi.¹²³ Mikäli oppilaitokselta on kysely sopivia henkilöitä vaikkapa yritysten tehtäviin, on useamman kielen osaamisen mainitseminen hakemuksessa voinut edesauttaa työn saamisessa.

Evon metsänvartijakoulu tunnettiin lähiseuduilla. Todennäköisesti sen vuoksi noin 12 prosenttia hakemuksista tuli Lammilta, Janakkalasta, Hämeenlinnasta ja Padasjoelta. Useita hakemuksia

---

¹²¹ Leino-Kaukiainen & Heikkinen 2011, 22, 24.

¹²² Ks. esim. Konstantin Wimanin päästötodistuksen kopio Tammelan kunnan ylemmästä kansakoulusta 15.6.1894. Saapuneet kirjeet 1899, Ea:28, Evon metsäopisto, HYA.

¹²³ Heikel 1910, 154; Sistola (toim.) 2002, 110.

lähetettiin asevelvollisuuden suorituspaikoilta, kuten Helsingistä, Lappeenrannasta, Kajaanista tai Kuopiosta. Hämeenlinnan hakemuksia voi selittää sekä tarkk'ampujakomppanian sijoittumispaikka että Evon opiston läheisyys. Myös Tammela korostuu hakemuksissa, mihin vaikuttanee siellä sijainnut Mustialan maanviljelys- ja meijeriopisto. Muilta osin hakemuksia tuli tasaisesti ympäri Suomen alueen, pohjoisimmat Inarista ja eteläisimmät Hangosta. En havainnut niissä alueellisia painotuksia tiettyinä vuosina. Sen sijaan muutamia hakemuksia tuli samana vuonna samoista armeijan yksiköistä tai samoista maanviljelysoppilaitoksista. Ehkä samassa paikassa olevat keskustelivat ja innostuivat hakemaan samoihin kouluihin.

2.4 Hakijoiden oma ja isien asema

Työstä ja osaamisesta kertovalla päästökirjalla todistettiin, että henkilö oli työtätekevä ja että hänellä oli lupa poistua palveluspaikastaan. Samalla ne olivat työtodistuksia jo aiemmin loppuneista työsuhteista. Päästökirjoja saattoi opiskeluhakemuksen liitteenä olla useita. Liitteenä oli myös osaa mistodistuksiksi kutsumiani asiakirjoja, joissa työnantajat tai hyvämaineiset yhteisön jäsenet kertoivat hakijan olleen esimerkiksi apuna metsänistutuksessa tai osallistuneen maataloustöihin usean vuoden ajan. Lampuodin poika Petter Tikkanen työskenteli metsätöissä talvisin 1891 ja 1892 Halla Osakeyhtiön palveluksessa ja W. Lackman todisti hänen tuntevan puulaatuja, osaavan tukinajoa, koloamista sekä puunhakkuuta. Metsänvartija K. N. Kuusinen puolestaan antoi vuosisadan lopulla perusteellisen selvityksen Hjalmar Kukkolan metsän kylvämis-, harvennus- ja taimikonhoitotaidoista. Kaikki hänen toimintansa on saanut kiitettävän arvion.¹²⁴

Metsänhoitoon liittyvät tehtävät alkavat lisääntyä osaamista kuvaavissa todistuksissa 1800-luvun loppua kohti. Usealla 1890-luvun hakijalla on työtodistus yhden tai useamman kesän metsänhoitoon liittyvistä töistä. Metsänvartijanpoika Kusti Kallenpoika Heikkinen oli työskennellyt metsänarvostelija Hjalmar Hohdin apuna.¹²⁵ Toista kertaa vuonna 1898 Evolle pyrkiessään Kalle Kovalainen liitti hakemukseensa todistuksen, että hän oli ollut maanmittaustöissä kesällä 1894, vuoden 1896 kesällä ”metsänarvostelija Vinbergin johdolla lukenut hirs- ja tukkipuita Paltamon hoitopiirissä”, ja lisäksi hän on työskennellyt metsänvartijaisänsä apuna edellisten neljän talven aikana.¹²⁶ Todistuksista käy

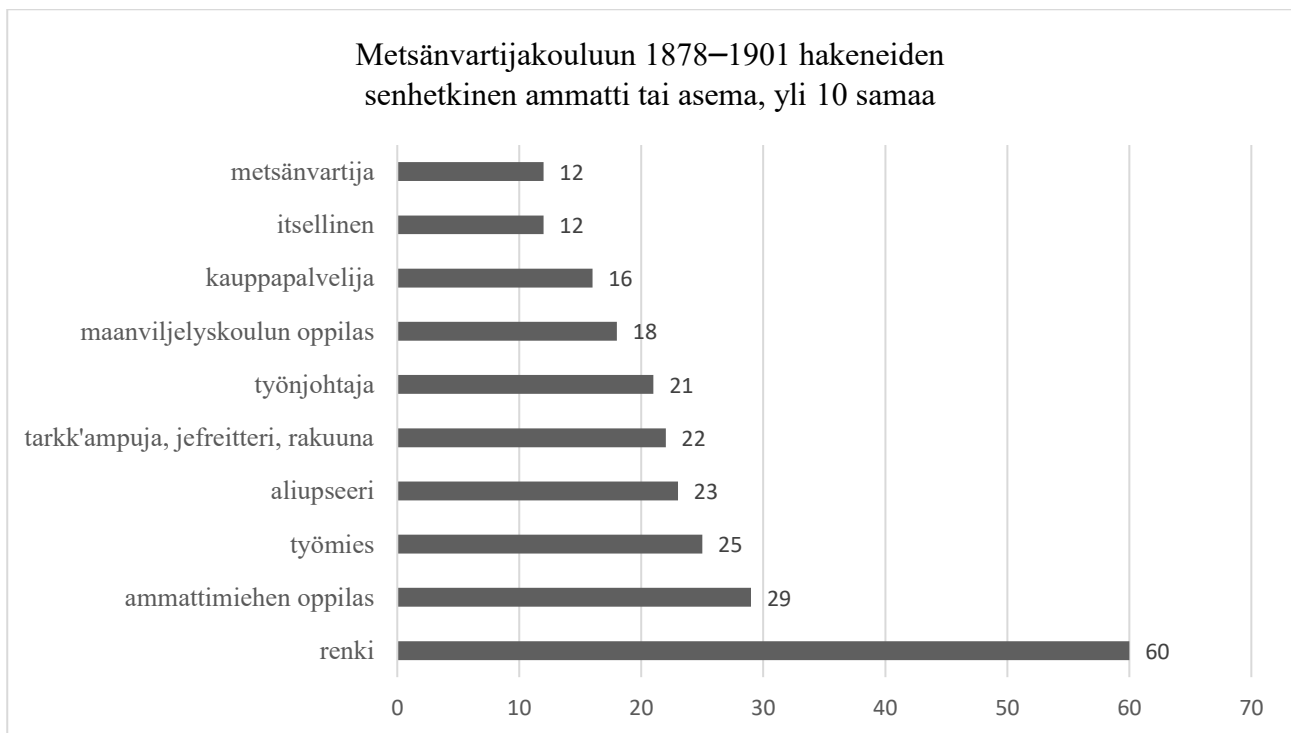
¹²⁴ W. Lackmanin antama työtodistus lampuodin poika Petter Tikkaselle 13.5.1892. Saapuneet kirjeet 1892, Ea:21, Evon metsäopisto, HYA; J. F. Hahnin antama todistus nuorukainen Gösta Granbergille 8.6.1897. Saapuneet kirjeet 1897, Ea:26, Evon metsäopisto, HYA; K. N. Kuusisen antama todistus nuorukainen Hjalmar Kukkolalle 23.6.1899. Saapuneet kirjeet 1899, Ea:28, Evon metsäopisto, HYA.

¹²⁵ Hjalmar Hohdin todistus Kusti Kallenpoika Heikkiselle 1.3.1898. Saapuneet kirjeet 1898, Ea:27, Evon metsäopisto, HYA.

¹²⁶ Metsänpäällysmies Hugo J. Roosin antama todistus Kalle Kovalaiselle 18.6.1898. Saapuneet kirjeet 1898, Ea:27, Evon metsäopisto, HYA.

myös ilmi, että vuosisadan loppua kohti alettiin arvostaa valmiiksi hankittua osaamista alan töistä. Alkuaikoina nuorukaiset olivat tehneet työtä kouluun hakuun asti, mutta myöhempinä vuosikymmeninä alkaa näkyä alaan liittyvä harjoittelu ja työnteko. Metsänvartijakouluun hakevilta ei 1800-luvulla vaadittu metsäalan harjoittelua, mutta hakijat todistivat kiinnostuksestaan alaa kohtaan suorittamalla metsäalaan liittyviä töitä tai harjoitteluja jo etukäteen. Näin he pyrkivät myös varmistamaan itselleen paremman sijoituksen hakijoita valittaessa.

Taulukko 2. Hakijoiden ammatti tai asema vuosina 1878–1901, n=322, esitettynä n=238, vähintään 10 saman ammatin tai aseman edustajaa. Saapuneet kirjeet 1878–1901, Ea:14–Ea:30, Evon metsäopisto, HYA.

Taulukkoon 2 on koottu hakemuksissa mainitut viimeisimmät ammatit tai asemat, joiden edustajia oli vähintään 10 kappaletta. Kaikkiaan ne oli mainittu 322:n hakijan osalta, ja taulukossa heitä on yhteensä 238. Suurin osa kouluun hakijoista oli renkejä, palvelijoita, sotilaita tai oppilaita. Eri alojen renkit, kuten sepän renki ja jyvärenki, olen tilastoinut yhden ja saman ”renki”-nimikkeeseen. Samoin eri alojen ammattimiesten oppilaat ja työmiehet olen yhdistänyt omiksi ryhmikseen. Heitä työskenteli sahoilla, tehtaissa, rautateillä, värjäreillä, kivenhakkaajalla ja puuhiomotehtaissa. Muiden ammattien tai ammattiryhmien edustajia, esimerkiksi suutareita, seppiä, palomiehiä tai muurareita, oli kutakin 1–6 kappaletta, yhteensä 84. Monet olivat ehtineet toimia kahdessa tai useammassa

toimessa ennen metsänvartijakouluun hakemistaan.¹²⁷ Tilastossa otin huomioon vain sen hetken ammatin tai aseman, joten mainintojen ulkopuolelle jää tieto, miten monen alan osaamista jokaisella hakijalla oli valmiina.

Tarkk'ampujat, jefreitterit, rakuunat ja aliupseerit ovat kaikki olleet suorittamassa kolmen vuoden asepalvelusta silloin, kun he hakivat Evolle. Jonkin verran hakijoiden joukossa oli sellaisia, jotka olivat suorittaneet asepalveluksen muutamaa vuotta ennen hakemistaan. Läpikäymieni hakemusten joukossa ei näyttäisi olleen sellaisia henkilöitä, jotka halusivat päästä kesken pois asepalveluksesta. On kuitenkin korostettava, ettei arkistossa ollut kaikkia Evolle lähetettyjä hakemuksia, eikä kaikissa arkistoiduissa mainittu asemaa tai sotilaspalveluksen suorittamista. Armeijan käyneitä saattaa olla enemmän kuin mitä katsomani aineisto antaa ymmärtää.

Metsänvartijakoulun hakijoista 18 oli hakuaikana maanviljelyskoulun oppilaana ja joko oli valmistumassa ennen metsänvartijakoulun alkamista tai erosi Evolle pyrkimistä varten. Useampi oli jo aiemmin suorittanut maanviljelyskoulun. Koivikon maanviljelyskoulun oppilas Antti Komulainen liitti hakemukseensa todistuksen, että hän on valmistumassa tulevan marraskuun alussa.¹²⁸ Maanviljelys oli murroksessa 1800-luvun aikana. Maataloutta yritettiin saada kannattavammaksi ja kehitettiin uusia viljelylajikkeita ja työkoneita. Esimerkiksi vehnästä ei vielä ollut 1800-luvun puolivälissä käytössä sellaista lajiketta, joka olisi kestänyt Suomen oloja. Kääntöaura puolestaan mahdollisti maan tehokkaamman kääntämisen ja sen myötä suuremman tuottavuuden. Kääntöauran käyttöönotto vaati tietämystä sen käyttötaidoista. Maanviljelyskoulut vastasivat muuttuviin tarpeisiin, sillä uusien menetelmien ja koneiden käyttöönotto oli helpompaa, kun siihen sai koulutusta.¹²⁹

Osalle metsänvartijakouluun hakeneista maanviljelyskoulun käyminen saattoi olla osa pidempiaikaista urasuunnittelua, jolla pohjustettiin parempaa osaamista metsänhoidon puolella. Esimerkiksi Virolahdella sijainneen Harjun maanviljelyskoulun opetukseen sisältyi maan viljelemistöiden ja kasvien tunnistamisen opettelu lisäksi kirjanpitoa sekä keto- ja korkomittausta.¹³⁰ Isonkyrön Orismalan maanviljelyskoulussa opetettiin mineralogian ja geologian, kemian, maanmittausta ja punnintaa, puusepäntöitä, metsänhoito-oppia, hevosenkengitysoppia, fysiikan ja ilmatieteen alkeita.¹³¹ Aineista oli varmasti hyötyä tulevassa koulutuksessa ja työtehtävissä. Metsänvartijaksi aikovan tuli

¹²⁷ Saapuneet kirjeet 1878–1902, Ea:14–Ea:31, Evon metsäopisto, HYA.

¹²⁸ Steniuksen ja Barckerin todistus Antti Komulaisesta 20.6.1898. Saapuneet kirjeet 1898, Ea:27, Evon metsäopisto, HYA.

¹²⁹ Hietala 12.6.2025.

¹³⁰ Fredrik Hjalmar Karlstedtin päästötodistuksen jäljennös Harjun maanviljelyskoulusta 24.10.1896. Saapuneet kirjeet 1896, Ea:25, Evon metsäopisto, HYA.

¹³¹ Werner Edmund Pylkkään päästötodistuksen jäljennös Orismalan maamieskoulusta 26.5.1898. Saapuneet kirjeet 1898, Ea:27, Evon metsäopisto, HYA.

osata mitata pinta-aloja, hoitaa metsiä, huolehtia maatalon tehtävistä ja hyödyntää sään tuntemusta. Samankaltaisia asioita opetettiin myös metsänvartijakoulussa. Maanviljelyskoulun käyminen ei kuitenkaan ollut automaattinen tae metsänvartijakouluun pääsemiseksi. Enemmän hyvä koulutodistus on tuntunut vaikuttavan sisäänpääsyyn kuin tietyn koulun käyminen.

Metsänvartijoina hakijoista toimi 12 henkilöä ja hakeminen Evon koulutukseen viittaa heidän haluunsa edetä urallaan tai kouluttautua samaan tehtävään paremmin. He eivät olleet saaneet metsänvartijakoulua vastaavaa koulutusta tehtäviinsä. Esimerkiksi Evolle hakenut Antti Boman sai hakemuksensa liitteeksi suosituskirjeen Kylmäkosken Hautaan Wanhankartanon tilalta. Siinä myös varattiin paikka hänelle koulutettuna metsänvartijana.¹³² Koulutusta siis selvästi arvostettiin ja sille oli kysyntää myös kruunun omistamien metsien ulkopuolella.

Päätelmien tekeminen isän ammatin tai arvon vaikutuksesta hakuinnostukseen on hankalaa. Isän tai holhoojan asema on kerrottu noin 59 prosentissa kaikista hakijoiden tiedoista, eli 392 hakemuksessa. Maata viljeleviksi oli hakijoiden isistä tai isäpuolista kirjattu yhteensä noin 230 henkilöä. Talollisia oli noin viidennes eli 143.¹³³ Talollisten suhteellisesti suurin osuus ei ole kovin yllättävää Suomen elinkeinorakenteen kannalta, jossa esimerkiksi vuonna 1870 talollisia oli 39 prosenttia väestön määrästä.¹³⁴ Seuraavaksi eniten isistä oli torppareita noin 9 prosenttia eli 57 sekä itsellisiä 31. Itselliseksi on merkitty ne ammatinharjoittajat, jotka eivät viljelleet päätyökseen, sillä erään hakemuksen liitteenä olleista todistuksista toisessa sama isä oli merkitty itselliseksi ja toisessa kuparisepäksi.¹³⁵ Neljänneksi eniten oli metsänvartijoita, joten moni hakijoista oli kotona oppinut metsäalan tehtäviä isältään. Valtion metsänvartijat olivat myös kruunun torppareita, mutta irrotin heidät laskelmissani omaksi ryhmäkseen tehdäkseen metsäalan näkyvämmäksi. Isien asemat olivat maanviljelijöiden ohella yhtä moninaiset kuin hakijat itse. Joukossa oli muun muassa leipuri, muurari, lukkari ja puuseppä.¹³⁶

2.5 Teorian ja käytännön opetus

Evon metsänvartijakoulun lukuvuoteen 1879–1880 kuului viikossa 22 tuntia teoriaopetusta. Niiden lisäksi oli käytännön töitä, joita tehtiin oppituntien väliaikoina. Tuolloin metsäopiston johtaja A. G. Blomqvist opetti metsätietoutta ja oikeusoppia, Evon-Vesijaon hoitoalueen metsänhoitaja Hugo

¹³² Yliopistonlehtori Oskar Favénin suosituskirje Antti William Bomanille 21.6.1896. Saapuneet kirjeet 1896, Ea:25, Evon metsäopisto, HYA.

¹³³ Saapuneet kirjeet 1878–1902, Ea:14–Ea:31, Evon metsäopisto, HYA.

¹³⁴ Haapala & Peltola 2018, 193.

¹³⁵ Kaarle Lindeqvistin hakemus, saapunut 15.6.1896. Saapuneet kirjeet 1896, Ea:25, Evon metsäopisto, HYA.

¹³⁶ Saapuneet kirjeet 1878–1902, Ea:14–Ea:31, Evon metsäopisto, HYA.

Hamilkar Hackstedt insinööritieteitä, metsäalan matematiikkaa, metsästysoppia ja metsänvartijapiirien hallinnointia. Opettaja Carl Anders Johan Nyberg puolestaan opetti maatalousoppia, piirustusta ja maanmittausta, ja lehtori Johan Emil Furuhjelm luonnonhistoriaa metsän kannalta. Oppitunteja oli kolmesta neljään joka päivä.¹³⁷ Ensimmäisellä vuosikurssilla 1876–1877 opiskellut Juho Hanström kertoi, että iltapäivisin oli puutöitä eli käytännön harjoituksia. Heidän osastonsa eli luokkansa valmisti ensi töikseen sukset itselleen.¹³⁸ Myös muissa metsänvartijakouluissa oli samankaltainen opintosuunnitelma, esimerkiksi 1900-luvun alussa Tuomarniemeltä valmistunut Oskari Kivilahti kertoi, että oppitunnit olivat aamulla ja illalla, ja siinä välissä tehtiin käytännön töitä.¹³⁹

Opiskelijat toivoivat saavansa koulusta perusteellisempaa tietoa sekä teorian että käytännön asioissa. Esimerkiksi Juho Hanström toivoi, että metsänvartijakoulussa olisi opetettu paremmin ”metsäin takseerausta” ja ”pinta-alain punnitusta”, sillä hän tuli tarvitsemaan niitä töissään. Nähtävästi päästötodistuksessa mainitut ”metsän mitanto-oppi ja taksieeraus” eivät hänestä olleet riittävän perusteellisia. Opetuksen laajuuteen saattoi myös vaikuttaa käytettävissä ollut aika, opiskelijoiden lähtötaso ja opettajien osaaminen. Ensimmäisellä kurssilla osa opiskelijoista ei ilmeisesti osannut kirjoittaa eikä laskea, joten osa opettajien ajasta meni perustaitojen opastamiseen. Vuonna 1887 valmistunut Robert Knuuttila puolestaan valitteli työnjohdon ja ohjauksen puutetta ja Otto Pirinen kirjallisen opetusmateriaalin vähäisyyttä.¹⁴⁰

Vuoden 1884 opetusohjelman mukaan koulussa opetettiin metsätaloutta, laskuoppia, luvunlaskun harjoituksia, piirustusta, päivätyölistojen kirjoittamista, oikeinkirjoitusta, luonnontietoa, maantietoa, karttaoppia ja ”petoeläinten pyyntiä”. Näiden lisäksi ensimmäisen vuoden opiskelijoille opetettiin ”luonnontietoa”. Perjantai- ja lauantapäivät oli varattu käytännön töille.¹⁴¹ Vuodelle 1899 kirjoitettussa lukujärjestyksessä (lektionsplan) oppitunteja oli lisätty ja jokaisena päivänä niitä oli kolmesta viiteen kappaletta. Osa vuoden 1884 oppiaineista oli edelleen ohjelmassa, ja niiden lisäksi oli esimerkiksi teknistä piirustusta, metsäalan matematiikkaa, metsänvartijapiirien hallinnointia, geodesiaa eli maanmittausoppia, metsätalouden kirjanpitoa ja oikeusoppia. Oppitunteja oli tämän

---

¹³⁷ Lukujärjestysehdotus lukuvuodeksi 1879–1880. Saapuneet kirjeet 1878–1880, Ea:14, Evon metsäopisto, HYA. Oppiaineiden suomennokset vastaavasti kuin Sistola (toim.) 2002, 42–43.

¹³⁸ Hanström 1936, 196.

¹³⁹ Pakkanen & Leikola 2010, 558.

¹⁴⁰ Evon metsäkouluja koskevia kysymyksiä ja vastauksia 1936, 196, 210 (Hanström), 211 (Pirinen), 211 (Knuuttila).

¹⁴¹ Sistola (toim.) 2002, 115–116.

lukujärjestyksen mukaan viikossa 25.¹⁴² Metsänvartijakoulussa ei ollut päättötutkintoa toisin kuin metsänhoitajaksi valmistumisen edellytyksenä.¹⁴³

Vielä 1900-luvun alkupuolella opiskelijat kommentoivat muisteluisaan kirjallisen opetusmateriaalin puuttumista.¹⁴⁴ Valmiin opetusmateriaalin puuttuminen lisäsi itse tehtyjen muistiinpanojen tarpeellisuutta ja toisaalta saattoi vähentää annettavan tiedon määrää. Näin puutteellisen opetuksen kommentit kirpoavat ehkä juuri henkilöiltä, jotka kokivat tarvitsevansa yksityiskohtaisemmat tiedot tulevien ammattiensa hoitamiseen. Muistelmia on vain muutamilta oppilailta, joten niistä ei voi tehdä kattavia päätelmiä. Niiden perusteella voi kuitenkin päätellä, että osa opiskelijoista olisi tarvinnut työssään perusteellisempaa koulutusta kuin mitä oli opiskellessaan saanut.

Opintojen lisäksi oppilaiden tuli osallistua päivätöihin, joita olivat esimerkiksi puutavaran mittausta, puutyöverstaan erilaiset tehtävät, tervan valmistaminen, metsän kylväminen, taimikon hoito sekä metsästyminen. Kunkin oppilaan kohdalle merkittiin päivätyölistaan, milloin hän oli tehnyt, minkä verran ja mitä työtehtävää. Esimerkiksi marraskuussa usea opiskelija oli ollut mukana tervan valmistuksessa.¹⁴⁵ Koulunkäyntiään muistellessaan Juho Hanström kertoi, että opinnot alkoivat marraskuun alussa käytännön harjoituksilla. Frans Niemi kuvasi, että ohjelmassa oli aluksi halkojen hakkausta ja miilujen purkamista. Teoriaopetus aloitettiin vasta tammikuun alussa.¹⁴⁶ Tammikuussa jokaisena koulutyöpäivänä oli teorian lisäksi halkojen hakkausta ja puutavaran mittausta.¹⁴⁷ Halkoja tarvittiin suuret määrät koulun rakennusten lämmitykseen. Samalla oppilaat oppivat myös oikeaoppisen tekniikan halonhakuun. Opetukseen kuului muutenkin paljon käytännön harjoituksia, sillä opiskelijat hoitivat Evon hoitoalueen metsiä, tehden muun muassa metsänistutuksia ja harvennushakkuuta.¹⁴⁸

Kesäisin oppilaat olivat metsätöissä Evon kruununpuiston lisäksi myös ympäristön metsänhoitoalueilla. Tammelassa, Turpoon kruununpuistossa Korteniemen hoitolohkossa vuonna 1897 oppilaat mittasivat ja kartoittivat metsälohkot ruuduittain, ja kuvailivat niiden maa- ja metsätyypit. He

¹⁴² Lukujärjestys. Saapuneet kirjeet 1899, Ea:28, Evon metsäopisto, HYA. Oppiaineiden suomennokset vastaavasti kuin Sistola (toim.) 2002, 42–43.

¹⁴³ ”Pöytäkirja tehty Evon Metsäopiston julkisessa vuositutkinnossa 15 p:nä Kesäkuuta v. 1908.” Saapuneet kirjeet 1907–1908, Ea:36, Evon metsäopisto, HYA.

¹⁴⁴ Pakkanen & Leikola 2010, 558; Evon metsäkouluja koskevia kysymyksiä ja vastauksia 1936, 211 (Pirinen).

¹⁴⁵ ”No 3. Päivätyölista Evon metsänvartijakoulussa Vuonna 1878–1879.” Saapuneet kirjeet 1878–1880, Ea:14, Evon metsäopisto, HYA.

¹⁴⁶ Sistola (toim.) 2002, 112, 117, 119; Evon metsäkouluja koskevia kysymyksiä ja vastauksia 1936, 196 (Hanström).

¹⁴⁷ ”No 3. Päivätyölista Evon metsänvartijakoulussa Vuonna 1878–1879.” Saapuneet kirjeet 1878–1880, Ea:14, Evon metsäopisto, HYA.

¹⁴⁸ ”No 3. Päivätyölista Evon metsänvartijakoulussa Vuonna 1878–1879.” Saapuneet kirjeet 1878–1880, Ea:14, Evon metsäopisto, HYA.

tekivät kartan ja laskivat tukkipuiden määrät. Ruutujen koot vaihtelivat maapohjan tyyppin ja laadun mukaan, ja niitä kirjattiin yhteensä 21 kappaletta. Jokaisesta ruudusta kirjattiin maatyypin ja sen koko, esimerkiksi ”räme” tai ”kangas”.¹⁴⁹ Myös talvisin tehtiin metsätöitä, mutta esimerkiksi Joonas Heikki Heiskanen toivoi, että se olisi korvattu teorian lisäopetuksella. Hän valmistui vuonna 1917 ja mainitsi, että kaikki oppilaat olivat jo tehneet vastaavia töitä ennen kouluun pääsemistään.¹⁵⁰

Lisäopetuksen toiveet muuttuivat metsänhoidon kehittymisen myötä. Soiden ojittaminen oli tullut yhdeksi merkittäväksi metsänhoitomenetelmäksi. Useampi opiskelija mainitsi myöhemmin, että olisi toivonut oppia ojittukseen ja siinä tarvittavaan pinta-alojen mittaukseen. Muuttuneita työtehtäviä ja toimintatapoja kuvaavat myös Heiskanen toive, että olisi annettu opetusta esitelmien pitämistä varten.¹⁵¹

---

¹⁴⁹ Saate Korteniemen hoitolohkon mittauksesta kesällä 1897, 13.7.1899, kirje 100/1899. Saapuneet kirjeet 1899, Ea:28, Evon metsäopisto, HYA.

¹⁵⁰ Evon metsäkouluja koskevia kysymyksiä ja vastauksia 1936, 212 (Heiskanen).

¹⁵¹ Evon metsäkouluja koskevia kysymyksiä ja vastauksia 1936, 212 (Heiskanen), 211 (Kaltainen), 211 (Knuuttila), 210 (Hanström).

3 Työtehtävät ja niiden vaatimukset

Missä työnjohtaja asetetaan metsänvartijan rinnalle, olkoon metsänvartijan tehtävänä varsinainen vartioiminen. Tämän lisäksi uskottakoon hänelle hakkausten valvonta saha-
puun hakkauksissa, milloin ei työnjohtaja jouda näitä valvomaan.¹⁵²

Metsänvartijan tehtäviin oli mahdollista päästä useita eri reittejä ja metsänvartijan tehtäväkokonai-
suudet olivat moninaisia. Kruununmetsätorppia muutettiin metsänvartijatiloiksi, jolloin niillä asu-
neille torppareille tarjottiin mahdollisuutta ryhtyä metsänvartijaksi. Toinen keino oli hakea avoi-
meksi julistettuun metsänvartijan tehtävään kruunulle tai yksityisille yrityksille. Kruunun tehtävät
julkisti metsänhoitaja, mutta hakemukset lähetettiin ylimetsänhoitajalle.¹⁵³ Yrityksille hakemukset
lähetettiin kunkin ilmoittamaan konttoriin tai osoitteeseen. Uuden johtosäännön ehdotuksessa
vuonna 1908 suositeltiin samoja kelpoisuusvaatimuksia, ja ne oli toteutettu vuoden 1909 hyväksyt-
tyyn versioon.¹⁵⁴ Kolmas keino oli tulla nimitetyksi metsänvartijan tehtävään, kun metsänvartijana
toiminut isä tai lähisukulainen joutui jättämään tehtävänsä vanhuuden tai sairauden vuoksi. Neljäs
keino oli tulla palkatuksi metsänvartijakoululle lähetetyn pyynnön perusteella. Evon metsänvartija-
koulun johtajalle lähetettiin vuosien mittaan muutamia kirjeitä, joissa haluttiin palkata kohta valmis-
tuvia metsänvartijaopiskelijoita. Kirjeitä tuli kartanoista ja yrityksistä.¹⁵⁵ Näissä tapauksissa metsän-
vartijan tehtäviin haluttiin nimenomaan koulutettuja ihmisiä. Palkattavien henkilöiden työtehtävät
saattoivat olla yhdistelmiä metsänvartijan ja metsätyönjohtajan tehtävistä.

Avoimena olleeseen metsänvartijan tehtävään haettiin 1800-luvulla liittämällä hakemuskirjeen mu-
kaan papin- ja lääkärintodistukset. Tarvittavat todistukset olivat samat kuin metsänvartijakouluun
hakiessa. Edvard Olenius haki Savijärven metsänvartijaksi, ja hänen hakemuksensa liitteistä arkis-
tossa on papintodistus ja päästökirja, muttei lääkärintodistusta.¹⁵⁶ Hakija saattoi asua kaukana lä-
himmästä lääkäristä, jolloin päteväksi katsottiin kunnallislautakunnan esimiehen kirjoittama todis-
tus.¹⁵⁷ Hakemus oli kirjoitettava omakätisesti, joten sen myötä todistettiin myös luku- ja kirjoitus-
taito. Luku- ja kirjoitustaidon saattoi 1900-luvun alussa todistaa kierto- tai kansakoulun

¹⁵² Metsänhoitaja K. O. Elfvingin tarkastuskertomus tammikuussa 1907, "Asiakirjat, jotka koskevat v. 1905 toimitettua
metsänhoidontarkastusta Lopen hoitoalueessa. I osa", "Tammelan hoitoalue. Yleinen kertomus ja taloussuunnitelma",
Ee:144, Metsähallituksen I arkisto, KA.

¹⁵³ Heikel 1910, 318.

¹⁵⁴ "Ehdotus johtosäännöksi Suomen kruununmetsien metsänvartijoille" ja "Ehdotus ohjesäännöksi Suomen kruunun-
metsiä varten asetettaville työnjohtajille", painettu 1908. Metsänhoitoa koskevat asiakirjat (1865–1908), Hf:13, Kamari-
toimituskunnan arkisto, KA.

¹⁵⁵ Kihlakunnantuomari (*Häradshöfding*) Elias Gyllingin kirje Evon johtajalle 29.7.1881. Saapuneet kirjeet 1881–1882,
Ea:15, Evon metsäopisto, HYA.

¹⁵⁶ Edvard Oleniuksen hakemus Evon opistoon kamreeri H. Hackstedtille, saapunut 1.10.1898. Saapuneet kirjeet 1898,
Ea:27, Evon metsäopisto, HYA.

¹⁵⁷ Heikel 1910, 318.

todistuksella. Hakemuksessa voitiin kirjoittaa nimen alle myös ”omakätisesti” tai alla saattoi olla kahden todistajan lausunto omakätisestä kirjoituksesta.

Kuva 4. Työnhakijan ilmoitus. *Savo-Karjala*, nro 21, 21.2.1898.

Metsätyönjohtajan tehtäviin haettiin työpaikkailmoitusten perusteella. Kruunun ohjeissa vuonna 1909 hakemukseen tuli liittää mainetodistus, metsänvartijakoulun päästötodistuksen kopio sekä ansioluettelo. Lääkärintodistusta ei tarvittu, mutta metsänvartijakoulun suorittaminen ja ansioluettelo antoivat osoituksen tietäytensä

sesta kuntoisuudesta. Hakemukset tuli metsänvartijaksi hakemisesta poiketen lähettää hoitoalueen metsänhoitajalle, vaikka ylimetsänhoitaja teki valinnat ja nimitykset.¹⁵⁸

Kuva 5. Työnhakuilmoitus metsänvartijaksi. *Uusi Suometar*, nro 26, 2.2.1904.

Työpaikan etsiminen sanomalehti-ilmoitusten välityksellä yleistyi 1800-luvun lopulta lähtien. Ohjeistukseen se lisättiin viimeistään vuonna 1909.¹⁵⁹ Vuonna 1898

nimimerkki ”X. Metsämies” tahtoi päästä metsänvartijaksi tai muihin vastaaviin tehtäviin, ja hän kertoi olevansa koulutettu (kuva 4). Ilmoituksesta ei käy ilmi, miksi henkilö hakee uutta paikkaa. Olisiko kyseessä hänen ensimmäinen työpaikkansa? Ilmoitukset olivat maksullisia, joten se vähensi ylimääräisten selvitysten antamista. Esimerkiksi kuvan 6 *Savo-Karjalan* takasivulla ollut ilmoitus maksoi ”12 penniä hienolta riviltä” ja lisäksi numeromerkit oli hinnoiteltu erikseen.¹⁶⁰ Toisen ilmoituksen perusteella voin löyhästi päätellä, että edelleen vuonna 1904 haettiin mieluummin muuta

¹⁵⁸ Heikel 1910, 446.

¹⁵⁹ Heikel 1910, 318.

¹⁶⁰ *Savo-Karjala*, nro 21, 21.2.1898, 1.

kuin metsänvartijan töitä (kuva 5). Ehkä kyseinen henkilö piti höyrykoneen kanssa työskentelyä mielekkäämpänä.¹⁶¹

Kuva 6. Metsänvartijan työpaikkailmoitus. *Helsingin Sanomat*, nro 41, 19.2.1908.

Ossian Sivénin Metsätoimisto haki palvelukseensa metsänvartijoita vuosina 1908 ja 1910 erikseen määrittelemättömiin tehtäviin (kuvat 6 ja 7). Uudemmassa ilmoituksessa haettiin koulutettuja henkilöitä, mutta vanhempi ilmoitus ehkä oli toisentyyppiseen tehtävään, jolloin pohjakoulutuksella ei ollut niin suurta painoarvoa. Ossian Sivén oli koulutettu metsänhoitaja, jolla oli metsätoimisto.¹⁶²

Kuva 7. Metsänvartijan työpaikkailmoitus. *Helsingin Sanomat*, nro 214, 17.9.1910.

Kaikki kruununpuistojen metsänvartijoiksi hakeneet eivät 1800-luvun puolivälissä osanneet kirjoittaa, vaikka se oli pääsyvaatimuksena. Metsänvartijakoulun käymistä ei vaadittu. Esimerkiksi Pohjois-Suomen ja Kainuun alueilla metsänhoitajat kirjoittivat aluemetsänhoitajalle toimitettavia hakemuksia hakijoiden puolesta.¹⁶³ Osa metsänvartijoista osasi lukea tai kirjoittaa huonosti myös Evon kruununpuistossa 1800-luvun puolivälissä.¹⁶⁴ Pohjois-Pohjanmaalla tilanne oli samankaltainen, vaikka myös kirjoitustaitoisia metsänvartijoita saatiin palkattua.¹⁶⁵ Metsänhoitaja K. O. Elfving arvioi Karl Johan Lönngrénin kirjoitustaidon huonoksi vuoden 1905 tarkastuksessa. Sen sijaan ahkeruudessa hän sai kolmiportaisella asteikolla parhaan numeron eli kolme.¹⁶⁶ Huono kirjoitustaito ei näyttänyt vaikuttavan

¹⁶¹ Palvelusta haluaa, *Uusi Suometar*, nro 26, 2.2.1904.

¹⁶² Sivén, Ossian Sigfrid. Ylioppilasmatrikkeli 1853–1899.

¹⁶³ Ruuttula-Vasari 2004, 216.

¹⁶⁴ Sistola (toim.) 2002, 105.

¹⁶⁵ Ruuttula-Vasari 2004, 218–219; ks. myös Lackman 1998, 283.

¹⁶⁶ Metsänhoitaja K. O. Elfvingin tarkastuskertomus tammikuussa 1907, "Asiakirjat, jotka koskevat v. 1905 toimitettua metsänhoitontarkastusta Lopen hoitoalueessa. I osa", "Tammelan hoitoalue. Yleinen kertomus ja taloussuunnitelma", Ee:144, Metsähallituksen I arkisto, KA.

mahdollisuuksiin tehtävän hoitamiseen. Ilomantsin metsänhoitoalueen Kotavaaran metsänvartijatilalla 1900-luvun alun metsänvartija ei ollut luku- ja kirjoitustaitoinen, mutta se ei vaikuttanut hänen mahdollisuuksiinsa hoitaa metsänvartijan työtehtäviä. Hän oli toisen polven metsänvartija samalla tilalla, mutta siitä ei ole tietoa, oliko sukulaisuus vaikuttanut hänen mahdollisuuteensa tulla hyväksytyksi vartijatehtäviin.¹⁶⁷ Ohjesäännön mukaan lähimmän sukulaisen tuli ottaa hoitaakseen metsänvartijan tehtävä, joten ehkä tässä kävi niin.

Metsänhoidollista koulutusta ei vartijoilta vaadittu pakollisena, vaikka nopeasti huomattiin, että koulutustarve on olemassa. Koulutettuja miehiä ei aina ollut saatavilla, joten osaamiseksi riitti henkilön kotonaan tai muissa työtehtävissä saama oppi. Viimeistään 1900-luvun alussa alettiin suosittelaa koulutettuja työnjohtajia metsänvartijoiden avuksi. Metsänhoitaja Elfving suositteli vuonna 1905 tekemässään katselmuksessa pikimmiten asettamaan koulutettuja työnjohtajia avuksi hakkuihin, koska puukauppa osoitti toipumisen merkkejä.¹⁶⁸ Edellisen vuosisadan lopulla oli ollut niin sanottu pitkä lama, joka ajoi monia sahoja konkurssiin, laski hintoja ja hiljensi puukaupan markkinat.¹⁶⁹ Tarkastuskertomusta myöhemmin kommentoinut metsänhoitaja Böök katsoi kuitenkin, ettei työnjohtajia tarvittaisi.¹⁷⁰

Pohjois-Pohjanmaan ja Kainuun metsänhoitopiirejä perustettaessa paikallisia torppareita kannustettiin hakeutumaan metsänvartijan tehtäviin, sillä samalla voitiin vaihtaa torpan status metsänvartija-torpaksi ja torpparille tuli lisäansioita vartiointitehtävistä. Sopivissa paikoissa asuville torppareille ja mäkitupalaisille myös ehdotettiin ryhtymistä metsänvartijaksi, mutta kaikki eivät olleet työstä kiinnostuneita.¹⁷¹

3.1 Metsänvartija ja hänen tehtävänsä

Metsäalan hallinnon ja metsien hyvinvoinnista vastaavien työtehtävien järjestämistä varten annettiin Keisarillisen Majesteetin asetukset vuosina 1859 ja 1909.¹⁷² Kumpaakin johtosääntöä varten tehtiin suunnittelutyötä ja annettiin suosituksia. 1850-luvun alkupuolella esimerkiksi Edmund von Berg ja

¹⁶⁷ Kainulainen 2006, 61.

¹⁶⁸ Metsänhoitaja K. O. Elfvingin tarkastuskertomus tammikuussa 1907, "Asiakirjat, jotka koskevat v. 1905 toimitettua metsänhoidontarkastusta Lopen hoitoalueessa. I osa", "Tammelan hoitoalue. Yleinen kertomus ja taloussuunnitelma", Ee:144, Metsähallituksen I arkisto, KA.

¹⁶⁹ Kuisma 2006, 296.

¹⁷⁰ Metsänhoitaja Arthur Böökin saatekirje 30.3.1907, "Asiakirjat, jotka koskevat v. 1905 toimitettua metsänhoidontarkastusta Lopen hoitoalueessa. I osa", "Tammelan hoitoalue. Yleinen kertomus ja taloussuunnitelma", Ee:144, Metsähallituksen I arkisto, KA.

¹⁷¹ Ruuttula-Vasari 2004, 216.

¹⁷² Jäljempänä viitaan niihin nimityksellä johtosääntö, sillä sitä tai sanaa ohjesääntö käytetään yleisesti niistä puhuttaessa.

C. W. Gylden antoivat kattavat suositukset metsähallinnon järjestämistä varten. Gylden esimerkiksi ohjeisti metsänvartijoiden asumiseen ja tehtäviin liittyvistä asioista.¹⁷³ 1900-luvun alussa puolestaan järjestettiin metsäalan toimijoille, muun muassa metsänhoitajille, työpaja, jossa keskusteltiin ja hahmotettiin uutta johtosääntöä.¹⁷⁴ Oletan myös metsänhoitajien ylimetsänhoitajille ja edelleen ylemmäs Metsähallitukseen lähettämällä kirjeillä paikallisista oloista ja tapahtumista olleen vaikutusta siihen, miten säännöt kehittyivät. Esimerkiksi metsänhoitaja Arthur Böök kirjelmöi ylemmilleen suositellen parempia palkkoja ja lisätyövoimaa.¹⁷⁵

Kuva 8. Kortenien entinen metsänvartijatila on nykyään 1910-luvun asussaan ja siellä voi kesäaikaan tutustua torpan elämään. Kesäisin siellä asuu opas, joka huolehtii eläimistä ja kertoo menneistä elämänmuodoista. Tilalla voi osallistua heinäntekoon, rukiin puintiin ja muihin tapahtumiin. Kuva: Kati Haapala.

Metsänvartijan tuli asua vartiopiirissään. Ellei hänelle ollut vartiopiirissä asuntoa, määräsi metsänhoitaja hänen asuinpaikkansa.¹⁷⁶ Hänen tuli olla läsnä ja tuntee vartioimansa alue asukkaineen. Hänen tuli ikään kuin olla koko ajan tietoinen kaikista piirinsä tapahtumista. Käytännössä se oli

¹⁷³ von Berg (1859, 1988) 1995, Gylden (1853) 1998.

¹⁷⁴ Metsänhoitoa koskevat asiakirjat (1865–1908), Hf:13, Kamaritoimituskunnan arkisto, KA.

¹⁷⁵ Metsänhoitaja Arthur Böökin saate 30.3.1907, "Asiakirjat, jotka koskevat v. 1905 toimitettua metsänhoidontarkastusta Lopen hoitoalueessa. I osa", "Tammelan hoitoalue. Yleinen kertomus ja taloussuunnitelma. Tehty v. 1927–28", Ee:144, Metsähallituksen I arkisto, KA.

¹⁷⁶ Heikel 1910, 320.

mahdotonta, sillä vartiopiirin koko saattoi olla satoja tai tuhansia hehtaareita. Metsänvartijan velvollisuutena oli huolehtia vartiopiirinsä metsästä, sen riistasta sekä hänelle asuttavaksi annetusta torpasta. Aina metsänvartijalle ei ollut antaa maatilaa asuttavaksi, vaan asuinpaikka oli joko muu hänelle osoitettu asunto, tai joissain tilanteissa hänen tuli itse hankkia asunto itselleen. Itse asunnon hankkiessaan metsänvartija sai vuokraa varten rahaa.¹⁷⁷

Esimerkiksi Tammelan Korteniemen kruununtorpasta tehtiin vuonna 1878 metsänvartijatila (kuva 8). Valtio oli vuonna 1878 ostanut torpan maat Turpoon sahalta, ja alue liitettiin Metsähallituksen Lopen hoitoalueeseen. Vartiopiirin nimeksi tuli Kyyvärä. Karl Johan Lönngren oli perheineen ollut Korteniemen torpparina vuodesta 1870 lähtien ja hänet valittiin vartiopiirin ensimmäiseksi metsänvartijaksi.¹⁷⁸ Karl Johan oli syntynyt vuonna 1839 naapuripitäjässä Somerniemellä.¹⁷⁹ Hänellä oli vaimonsa Agatha Wilhelminan kanssa Korteniemeen muuttaessa kaksi lasta ja myöhemmin perhe kasvoi vielä neljällä lapsella.¹⁸⁰

Kuva 9. Metsänvartijan virkamerkki. Kuva: Lusto – Suomen Metsämuseo.

Ennen metsänvartijaksi valitsemistaan torppari maksoi vuokraa tilastaan ja teki taksvärkkitoita tilan omistajalle. Korteniemen torpasta taksvärkkipäivät tehtiin läheiseen Harjun kartanoon. Muilta osin Lönngrenit hoitivat torppaa kuin mitä tahansa maatilaa. He viljelivät peltoja, huolehtivat niityistä ja metsistä, hoitivat eläimiä, pitivät rakennukset kunnossa ja tekivät uusia tarpeen mukaan. Torpan muuttaminen metsänvartijatilaksi poisti vuokranmaksun. Näin ei kuitenkaan tapahtunut kaikkialla Suomessa. Vuokran tilalle uudelle metsänvartijalle tuli vastuu metsästä huolehtimisesta.¹⁸¹

¹⁷⁷ Heikel 1910, 319.

¹⁷⁸ Vauramo 1993, 22, 23.

¹⁷⁹ Rippikirja Somerniemi 1839–1846 (kirjan sivu 25, *Härjänoja by*), Somerniemen seurakunnan arkisto, KA; Syrjälä 2007, 4.

¹⁸⁰ Vauramo 1993, 21; Syrjälä 2007, 4.

¹⁸¹ Vauramo 1993, 21, 24.

Kruunun metsänvartijan oli virkaan astuessaan vannottava virkavalan tuomiokunnan käräjillä.¹⁸² Näin teki myös Karl Johan Lönngren.¹⁸³ Käytännössä virkavalaa ei aina vannottu, vaan nimityskirjan aluemetsänhoitajalta saatuaan henkilö oli virallisesti nimitetty toimeen.¹⁸⁴ Vuosien mittaan käytännöt muuttuivat, ja vuoden 1909 johtosäännön mukaan metsänvartija sai toimimääräyskirjan yli-metsänhoitajalta. Virkavala tuli edelleen vanna kihilakunnanoikeudessa.¹⁸⁵ Hän sai rintaansa kiinnitettäväksi virkamerkin (kuva 9), joka kertoi muille, että hänellä oli määrätty oikeudet vartiointitehtäviä hoitaessaan. Merkin lisäksi hän sai leimakirveen.¹⁸⁶ Se oli puiden merkitsemiseen tarkoitettu kirves, jossa oli tavallisen terän lisäksi hamarassa numero tai kirjain merkin lyömistä varten. Noin puoli metriä pitkällä ja pienehköllä kirveellä ei ollut tarkoitus kaataa puita, vaan sipaista puun kuorta pois sen verran, että hamarapäällä lyöty numero tai kirjain näkyy puun rungossa. Kuvassa 10 on kirves, jossa on numero 4 ja kuvassa 11 on kirjain W. Kirjaimellinen kirves on ollut käytössä kartanossa ja numerollinen kruunun omistamassa Kyynärän vartiopiirissä. Kyynärän vartiopiirin numero oli vuonna 1905 kymmenen, joten joko kirveen numero ei kerro vartiopiirin numeroa tai numero on muuttunut vuosien mittaan. Metsänhoidontarkastuskertomuksessa vuonna 1905 Elfving esitti, että kymmenennen ja neljännen vartiopiirin lohkoja siirrettäisiin tai yhdistettäisiin.¹⁸⁷ Kyseessä oli kuitenkin ehdotus, mutta se voi viitata tehtyihin muutoksiin ja Kyynärän vartiopiirin numeron vaihtumiseen.

Kuva 10. Metsänvartijan leimakirves, jossa on hamarapäässä numero neljä. Kuva: Heli Syrjälä.

¹⁸² "Ehdotus johtosäännöksi Suomen kruununmetsien metsänvartijoille", painettu 1908. Metsänhoitoa koskevat asiakirjat (1865–1908), Hf:13, Kamaritoimituskunnan arkisto, KA.

¹⁸³ Vauramo 1993, 23.

¹⁸⁴ Ruuttula-Vasari 2004, 215–216.

¹⁸⁵ Heikel 1910, 319, 325.

¹⁸⁶ Laitakari 1960, 164.

¹⁸⁷ Metsänhoitaja K. O. Elfvingin tarkastuskertomus tammikuussa 1907, "Asiakirjat, jotka koskevat v. 1905 toimitettua metsänhoidontarkastusta Lopen hoitoalueessa. I osa", "Tammelan hoitoalue. Yleinen kertomus ja taloussuunnitelma", Ee:144, Metsähallituksen I arkisto, KA.

Metsänvartija oli kaikissa toimissaan yhteydessä metsänhoitajaan ja sai tältä määräykset ja tiedot hakkuutarpeista ja muista toiminnoista alueellaan.¹⁸⁸ Aina yhteydenpito ei ollut mahdollista nopeasti, jos matkat olivat pitkiä. Metsänhoitaja määritteli hakattavat puut ja metsänvartija valvoi hakuiden toimeenpanoa. Metsänvartijan toimiin sisältyi polttopuiksi kelpaavan hakkuujätteen ja muun kuin sahatavaran keräämistä. Tällaista olivat muun muassa hioma- ja pärepuiksi, veistopuiksi ja aidatarpeiksi soveltuvan puutavaran kerääminen. Metsänvartija huolehti lisäksi metsäpalojen ehkäisystä ja sammutustöistä, puunkaatolupien täytäntöönpanon valvonnasta ja vartiopiirin suojelusta, ettei sieltä kaadettu ja kerätty puuta luvatta.¹⁸⁹

Kuva 11. Kartanossa käytössä ollut leimakirves, jossa on hamarapäässä kirjain W.
Kuva: Kati Haapala.

Työtehtäviin kuului myös vahinkoeläinten metsästyksen osallistuminen ja toisaalta hyödyllisten villieläinten suojeleminen.¹⁹⁰ Lisäksi metsänvartijan tuli pyrkiä estämään kaikkia metsään kohdistuvia rikoksia.¹⁹¹ Johtosäännössä ei määritellä, että metsänvartijan tulisi huolehtia riistanhoidosta tai suurpetojen kannanhoidosta. Ainoastaan luvattoman metsästyksen ja kalastuksen estäminen sisältyvät hänen toimivaltaansa. Metsänhoitajien kirjoittamissa vuosiraporteissa kerrotaan silloin tällöin kaadetusta karhusta, mutta syitä lyhyissä maininnoissa kaadoille ei tavallisesti ole. Esimerkiksi Lopen pitäjän kolmannella loholla metsänvartija F. Björkström kaatoi karhun vuonna 1864. Tällainen tapahtuma oli niin erityinen, että metsänhoitaja kirjoitti siitä vuosiraporttiinsa. Samassa raportissa mainitaan, että tulojen ja menojen lisäksi ei ole metsässä tapahtunut muuta merkittävää.¹⁹²

¹⁸⁸ Heikel 1910, 327.

¹⁸⁹ Vauramo 1993, 24–25.

¹⁹⁰ Vauramo 1993, 26.

¹⁹¹ Heikel 1910, 327.

¹⁹² Metsänhoitaja Carl Otto Nasokinin kertomus vuodesta 1864. Vuosiselostukset (1865–1896), Metsähallituksen Turun–Hämeen läänien tarkastuspiirin arkisto, KA.

Metsänvartija raportoi kirjallisesti tai suullisesti oman vartiopiirinsä toiminnan metsänhoitajalle vuosittain. Raportti sisälsi luettelon vartiopiirin asukkaista, alueella laiduntavista kotieläimistä sekä ”omista ja vartiopiirin kruununmetsätorpparien tarvepuista seuraavaksi vuodeksi”.¹⁹³ Lisäksi hän ilmoitti raportissa torppien päätyneenä vuotena käyttämät puut vartiopiiristään. Metsänhoitaja kokosi hoitoalueen kaikkien vartiopiirien raportit vuosiraportiksi. Tämä lähetettiin edelleen ylimetsänhoitajalle. Hoitoalueen vuosiraporttiin laskettiin yhteen jokaisen vartiopiirin toimittamat tiedot, ja silloin tällöin metsänhoitaja saattoi mainita jonkin erityisen tapahtuman. Hoitoalueen raportissa ei näin ollen kerrota vartiopiirien toiminnasta yksityiskohtaisesti muutoin kuin puumäärien osalta. Myyntiin ja kotitarpeiksi hakattujen puiden lisäksi vuosiraporttiin kerättiin metsäpalot, kaadettujen vahinkoeläinten määrä, metsänvartijoiden ja muiden kruununtorppareiden määrä sekä muiden työntekijöiden määrä. Esimerkiksi Jämsän hoitoalueen vuosikertomukseen vuonna 1864 on foliokokoiselle lomakepohjalle kirjattu tulot, menot ja muutama maininta metsäpaloista tai muista tapahtumista. Kaksi metsäpaloa on polttanut tai vaurioittanut yhteensä yli 8000 kuutiota puuta.¹⁹⁴

1800-luvulla metsänhoitajan koostamat raportit olivat määrämittäisiä, ja niiden viivoitukset oli piirretty itse tyhjälle paperille. Ne oli 1800-luvun jälkipuoliskolla määrätty sisältämään vain tarpeelliset metsän myynnin kannalta olennaiset asiat tiiviisti ilmaistuna. Lähes kaikki lukemani raportit on kirjoitettu ruotsiksi. Vuosisadan vaihtuessa raporttien kieli vaihtui vähitellen suomeksi. Vuosien 1899–1902 välisenä aikana alkoivat yleistyä painetut lomakepohjat, jotka muuttuivat ajan myötä yhä yksityiskohtaisemmiksi.¹⁹⁵ Tämä kertoo hallinnon kulloisista tarpeista metsien tehokkaan käytön, myyntitulojen maksimoimisen ja työvoiman täysipainoisen käytön määrittelemistä varten. Eri puolilla Suomea metsänhoitajista osa pääsi täyttämään valmiita lomakepohjia vuoden puunkäytöstä, kun taas osa kirjoitti tiedot edelleen käsin. Muutamissa lomakkeissa on merkintä ”palautettava tammiin 1901 loppuun mennessä” ja selvennys kentän täyttämiseksi merkintä ”tähän mitä käyttö koskee”.¹⁹⁶ Myös metsänvartijoiden käyttöön tuli lomakepohjia viimeistään 1900-luvun alussa. Esimerkiksi Simon hoitoalueella käytettiin jo 1900-luvun alussa lomakepohjia, joihin metsänvartijat täyttivät vartiopiirinsä torppien käyttämät puut edellisenä vuonna. Myös metsänvartijatorppien puunkäyttö oli merkitty niihin. Metsänvartijat raportoivat tiedot metsänhoitajille jo aiempina vuosikymmeninä, mutta nyt he täyttivät tiedot kirjallisesti raporttiin.¹⁹⁷

¹⁹³ Heikel 1910, 328.

¹⁹⁴ Metsänhoitaja O. K. Agricolan kertomus vuodesta 1864. Vuosiselostukset (1865–1896), Metsähallituksen Turun-Hämeen läänien tarkastuspiirin arkisto, KA.

¹⁹⁵ Ks. esim. ”*Selostus kruununmetsätaloudesta Kihniön hoitoalueessa vuonna 1918 ynnä tilastollisia tietoja siitä. Kyse-lykaavakkeita hoitoalueita varten*”, Vuosiselostukset, Dc:1, Metsähallituksen Karvian hoitoalueen arkisto, KA.

¹⁹⁶ Valtion metsätorppien asiakirjoja ja karttoja (1860–1921), He1:1, Metsähallituksen Simon hoitoalueen arkisto, KA.

¹⁹⁷ Valtion metsätorppien asiakirjoja ja karttoja (1860–1921), He1:1, Metsähallituksen Simon hoitoalueen arkisto, KA.

Vuonna 1909 julkaistiin päivitetty ohjesääntö kruununmetsien hallintaan ja hoitoon. Siinä annettiin yksityiskohtaisia ohjeita kaikille metsähallinnon organisaation tahoille, pääjohtajasta metsänvartiijaan. Säädökset kattoivat niin puun hoitamisen, sen myymisen, metsävirkamiesten asuinjärjestelyt ja työtehtävät kuin uittotoiminnan valvomisen. Metsänvartijoiden asumisjärjestelyt olivat 1900-luvun alkupuolelle tultaessa moninaiset, johtuen varmaan erilaisista lähtökohdista, erilaisista maankäyttöolosuhteista ja ohjeistuksia eri tavoin tulkitsevistä ihmisistä. Uudessa säädöskokoelmassa annettiin ohjeita omistusolojen yhtenäistämiseen tarkastusten avulla. Kaikkien metsänvartijatilojen katsottiin kuuluvan valtiolle, mutta oli todettu, että niiden omistussuhteissa oli paljon eroavaisuuksia. Osa tiloista oli esimerkiksi kruununmetsätorppia, jotka oli otettu metsänvartijatiloiksi. Jotkin kruununmetsätorppista oli annettu metsänvartijan asuttavaksi verovapaasti. Osa puolestaan oli alun perin valtion perustamia torppia, joiden siirtyessä metsänvartijalta toiselle oli seuraaja maksanut edeltäjälle korvausta hallintaoikeudesta.¹⁹⁸

Metsänvartijan työtehtäviin kuului vuoden 1909 johtosäännön mukaan muun muassa vartiopiiriinsä ja sen asukkaisiin tutustuminen. Myrskytuhot piti raportoida metsänhoitajalle hetimiten, samoin jos vaikkapa hyönteiset olivat aiheuttaneet metsissä tuhoa. Metsänvartija oli vastuussa myös metsäpalojen sammuttamisesta, ja metsänhoitajalle tuli raportoida kaikkien sammutustöihin osallistuneiden nimet. Vartiopiirin rajat tuli pitää auki, mutta kaikkea ei tarvinnut tehdä yksin. Mikäli raja oli kasvanut umpeen niin, ettei yksi ihminen sen avaamisesta selviä, voi metsänvartija pyytää avustusta metsänhoitajalta.¹⁹⁹

Karvian metsänhoitoalueella oli vuonna 1908 metsänhoitajan alaisuudessa 16 metsänvartijaa. Sen lisäksi siellä on ollut työtä yhdelle työnjohtajalle ja kahdelle ylimääräiselle metsänvartijalle. Varsinaisten metsänvartijoiden vartiopiirien keskimääräinen koko on ollut 2398 hehtaaria. Vartiopiirejä muodostettaessa tai muutettaessa kruunu määritteli, mitkä kruununmetsätorpat muutettiin metsänvartijan virkataloiksi. Torpissa asuneille tarjottiin mahdollisuutta ryhtyä metsänvartijan virkaan, mutta se ei ollut pakollista. Näin kävi Karvian metsänhoitoalueella, jossa torppa määriteltiin metsänvartijan virkataloksi, mutta siellä asunut torppari ei suostunut alkamaan metsänvartijaksi. Tila näkyi papereissa metsänvartijatilana, mutta siellä ei tuolloin asunut metsänvartijaa.²⁰⁰

Puuta myytiin kruununmetsistä usein huutokaupalla siten, että ostaja huolehti puiden kaadosta. Metsähallinnolla ei vielä 1800-luvulla ollut omaa työväkeä puutavaran kaato- ja kuljetustöissä.

---

¹⁹⁸ Heikel 1910, 329.

¹⁹⁹ Heikel 1910, 327–329.

²⁰⁰ V.t. metsänhoitaja J. A. v. Julinin "Karvian Hoitoalueen kertomus vuodelta 1908", Dc:1, Metsähallituksen Karvian hoitoalueen arkisto, KA.

Metsänhoitajat eivät välttämättä päässeet laajoissa hoitopiireissä paikan päälle valitsemaan kaikkia myytäviä puustoalueita, vaikka he raportoivat vuoden aikana käytetyt puut. Metsähallinnon ylemmää porrasta edustanut metsänhoitaja ei välttämättä käynyt pitkiin aikoihin kaikissa vartiopiireissään vierailulla. Metsänvartija edusti laajassa vartiopiirissä usein hallintoa jopa pitkiä aikoja, vaikka hänet laskettiin metsähallinnon alempaan portaaseen. Lisäksi hän oli usein samaa sosiaaliluokkaa kuin naapurinsa ja muut alueen kruununtorpparit. Hänellä oli ikään kuin kaksijakoinen rooli, jossa hän toisaalta edusti hallintopuolta ja toisaalta oli samantasoinen hallinnon alapuolella olevien naapureidensa kanssa.²⁰¹

Tavallisesti torpparit ja mäkitupalaiset käyttivät ja saivat käyttää puuta kotitarpeiksi, mutta kotitarpeen määritelmä saattoi aiheuttaa erimielisyyksiä.²⁰² Paikoin kruunun maiden vartioiminen oli hankalaa, sillä maa-alueet olivat pirstaleiset yksityisten metsäalojen kanssa. Monin paikoin metsänvartijoiden viran tuomat oikeudet estää puun luvatonta käyttöä tai poistaa kiellettyjä riistan pyyntiansoja saattoivat kiristää naapuruston välejä. Tämä saattoi vaikuttaa ristiriitaisesti metsänvartijan kokemaan arvostukseen, vaikka ihmiset usein helposti vaihtavat katsantokantaansa sen mukaan, millaista asiaa ollaan käsittelemässä.

3.2 Metsätyönjohtaja ja hänen tehtävänsä

1900-luvun alkupuolella alettiin enenevässä määrin palkata erillisiä työnjohtajia metsätyömaille ohjaamaan hakkuutoimintaa kulloinkin tarvittavilla kohteilla. Uudessa ohjesäännössä vuonna 1909 määriteltiin työnjohtajan tehtävät, palkkaus ja muu toiminta. Työnjohtaja palkattiin Metsähallitukseen ja hänen esimiehenään toimi metsänhoitaja.²⁰³ Vuonna 1906 Keisarillinen Majesteetti antoi määräyksiä kruunun työnjohtajan tehtävistä. Vakituisiin työnjohtajan tehtäviin saisi seuraavan vuoden alusta lähtien palkata 40 henkilöä, jotka ovat käyneet metsänvartijakoulun.²⁰⁴ Nimikkeissä oli ristiriitaisuutta, sillä miehiä palkattiin työnjohtajiksi ja metsänvartijoiksi, ja ainakin osa metsänvartijakoulun käyneistä toivoi heillä olevan työnimikkeenä jokin muu kuin metsänvartija. Yksi toiveen esittänyt oli Juho Kataja.²⁰⁵ Evon metsänvartijakoulusta vuosina 1880–1903 valmistuneet henkilöt sijoituivat useimmiten metsätyönjohtajiksi kruununpuistoille, kunnille, kartanoille ja yrityksille. Tämän perusteella on siis nähtävissä selkeä ero metsänvartijaksi hakeneiden ja metsänvartijaksi

²⁰¹ Ruuttula-Vasari 2004, 224.

²⁰² Ks. esim. Ruuttula-Vasari 2004, 154–155.

²⁰³ "Ehdotus johtosäännöksi Suomen kruununmetsien metsänvartijoille", painettu 1908. Metsänhoitoa koskevat asiakirjat (1865–1908), Hf:13, Kamaritoimituskunnan arkisto, KA.

²⁰⁴ Heikeil 1910, 443.

²⁰⁵ Pakkanen & Leikola 2010, 570.

opiskelleiden välillä. Opiskelleet sijoituivat pääasiassa esimiestehtäviin. Tyypillisin titteli oli metsäyönjohtaja.²⁰⁶ Toisaalta tittelikeskustelua oli 1930-luvulle tultaessa käyty jo pitkään, ja työnjohtajan nimike on todennäköisesti vakiintunut tarkoittamaan juuri metsänvartijakoulun käynnyttä tietyissä tehtävissä toiminutta miestä.

Metsänvartijoiden tehtävät muuttuivat 1900-luvun kuluessa, ja heidän virkojaan muutettiin muun muassa metsäyönjohtajiksi. Sitä kautta arvostus on joko huomioitu tai sitä on tullut lisää uuden tittelin ja mahdollisesti tarkennetun tehtävänkuvauksen myötä.²⁰⁷ Esimerkiksi Kalle Fredrik Blomqvist oli puutarhurin poika ja asui Elimäellä Moision kartanolla. Evon metsänvartijakouluun opiskelemaan päästessään hän oli 19-vuotias.²⁰⁸ Hän valmistui metsänvartijaksi vuonna 1901, ja sen jälkeen hän toimi ”Nastolan Arrajoen kartanossa metsäyönjohtajana”.²⁰⁹

Työnjohtajan tehtävien koulutussuosituksena näyttäisi aiemmin olleen metsänvartijakoulutus. Uuden asetuksen suunnittelussa katsottiin, ettei päästäkseen työnjohtajaksi tarvitsisi toimia metsänvartijana.²¹⁰ Näin metsänvartijan ja työnjohtajan toimista tehtiin erilaiset jo tehtävää määriteltäessä. Työnjohtaja saattoi toimia eri puolilla maata ja useilla työmailla uransa aikana eikä hänellä välttämättä ollut pysyvää asuinpaikkaa työtehtävien moninaisten suorituspaikkojen vuoksi. Metsänvartija puolestaan asui tilaansa ja huolehti vartiopiirinsä samoista maa-alueista mahdollisesti jopa vuosikymmenten ajan. Uusi ohjesääntö siis painotti, että työnjohtaja keskittyi nimenomaan metsätöiden tekemiseen eikä käyttänyt aikaansa maatilan hoitamiseen.

Kruununtorppien säännöissä on mainittu myös, että sellaisella asuvan tuli saada päätoimeentulonsa tilalta. Tilan tuli tällöin olla niin suuri, että sieltä oli mahdollista saada päätulo ja perheen elatus, mikä puolestaan johti siihen, että tilan viljelemiseen kului huomattavasti aikaa. Metsähallitus tahtoi, että työnjohtaja käytti suurimman osan ajastaan metsätöiden tekemiseen, jolloin tilan hoitaminen päätulon saamiseksi ei voinut olla mahdollista. Näin metsähallitus samalla määritteli, miten tärkeitä eri työtehtävät olivat, ja miten paljon ne mahdollisesti veivät aikaa. Metsänvartijatilalla asuvan metsänvartijan oli kyettävä löytämään tasapaino riittävän metsänhoidon ja maanviljelyn välillä siten,

---

²⁰⁶ Vuori 1932.

²⁰⁷ Ruuttula-Vasari 2004, 224.

²⁰⁸ Kalle Fredrik Blomqvistin hakemus, saapunut 8.6.1899. Saapuneet kirjeet 1899, Ea:28, Evon metsäopisto, HYA.

²⁰⁹ Vuori 1932, 40.

²¹⁰ "Ehdotus johtosäännöksi Suomen kruununmetsien metsänvartijoille", painettu 1908. Metsänhoitoa koskevat asiakirjat (1865–1908), Hf:13, Kamaritoimituskunnan arkisto, KA.

että hän pystyi hoitamaan kaikki hänelle määritellyt tehtävät ja hankkimaan perheelleen elannon. Työnjohtajan tehtävien ei haluttu kärsivän tilanhoidollisista tehtävistä.²¹¹

Aineisto osoittaa selvästi, että metsähallitus ja yksityiset työnantajat halusivat hyödyntää työnjohdollista koulutusta ja osaamista. Työnjohtajan tehtäviin perehdytettiin metsänvartijakoulussa ja osa työtehtävistä oli samoja kuin metsänvartijalle oli määritelty. Virkaa varten ei kaikkialla määritelty pysyvää asuinpaikkaa, vaan viranhaltijan tuli itse hankkia asuntonsa läheltä työmaita.²¹² Työnjohtajaa suositeltiin käytettäväksi myös esimerkiksi teiden rakentamiseen ja tukinuittoon hänen saamansa koulutuksen vuoksi.²¹³ Voi sanoa, että metsänvartijan koulutus valmensi asetusten perusteella esimerkiksi työnjohtajan tehtäviin, mutta vartiopiirin metsänvartijaksi päästäkseen ei tarvinnut olla vastaavaa koulutusohjelmaa käynyt. Metsänvartijoiden ja työnjohtajien tehtävien erittelyä pidettiin hieman hankalana, mutta erityisesti ohjeessa mainittiin, että metsänhoitajan tehtäviä ei saanut siirtää työnjohtajan tehtäväksi.²¹⁴

3.3 Palkkaus, sivutulot ja eläke

Metsänvartijoille ja metsätyönjohtajille oli erilaiset palkkauskriteerit. C. W. Gyldeń suositteli *Suomalaisen metsänhoidon oppaassa* vuonna 1853 metsänvartijoiden palkaksi virkatorpan tuottoa, ”lisänä viljaa ja pukurahaa”. ”Lisäksi vartijalla on oikeus metsästää, kalastaa ja kerätä puun siemeniä ja marjoja yms. vartiopiirinsä alueella.”²¹⁵ Suositukset vaikuttivat Keisarillisen Majesteetin antamiin määräyksiin, ja vuoden 1859 metsäasetuksessa oli samansuuntaisia ohjeita. Metsänvartija teki metsänvartijatilasta alun perin torpankontrahdin metsänhoitajan kanssa, ja siinä sovittiin esimerkiksi, että eläinten sontaa sai käyttää vain tilan peltojen ja muiden alueiden lannoittamiseen. Lisäksi metsänhoitaja määritteli, mitä puita ja miltä alueilta metsänvartija sai ottaa käyttöönsä. Puuta tarvittiin muun muassa aitoihin, rakennuksiin ja poltettavaksi, ja lisäksi lehdeksiä eläinten ruoaksi. Metsänvartija ei siis saanut vapaasti käyttää vartioimansa alueen puita omiin tarpeisiinsa tai myyntiin.

²¹¹ Kommentit ehdotukseen ”Ehdotus johtosäännöksi Suomen kruununmetsien metsänvartijoille”, painettu 1908. Metsänhoitoa koskevat asiakirjat (1865–1908), Hf:13, Kamaritoimituskunnan arkisto, KA.

²¹² Kommentit ehdotuksiin ”Ehdotus johtosäännöksi Suomen kruununmetsien metsänvartijoille” ja ”Ehdotus ohjesäännöksi Suomen kruununmetsiä varten asetettaville työnjohtajille”, painettu 1908. Metsänhoitoa koskevat asiakirjat (1865–1908), Hf:13, Kamaritoimituskunnan arkisto, KA.

²¹³ 15 §, ”Ehdotus johtosäännöksi Suomen kruununmetsien metsänvartijoille”, painettu 1908. Metsänhoitoa koskevat asiakirjat (1865–1908), Hf:13, Kamaritoimituskunnan arkisto, KA.

²¹⁴ Kommentit ehdotuksiin ”Ehdotus johtosäännöksi Suomen kruununmetsien metsänvartijoille” ja ”Ehdotus ohjesäännöksi Suomen kruununmetsiä varten asetettaville työnjohtajille”, painettu 1908. Metsänhoitoa koskevat asiakirjat (1865–1908), Hf:13, Kamaritoimituskunnan arkisto, KA.

²¹⁵ Gyldeń (1853) 1998, 148.

Lammilla yhdestä metsänvartijatorpasta piti lisäksi maksaa vuokraa rahassa, mikä ei tavallisesti näytä olleen tapana.²¹⁶

Vuoden 1859 metsäasetuksessa metsänvartijalle määriteltiin torpan tuoton lisäksi vuosittaiseksi palkaksi 5–25 hopearuplaa sekä lisäksi 2–5 viljatynnyriä. Vertailun vuoksi metsänhoitajan palkka oli 400 ruplaa, minkä lisäksi hän sai päivällis-, matka- ja muita rahoja.²¹⁷ Kyynärän vartiopiirin Karl Johan Lönngren sai tilan tuoton lisäksi vuosittain hakea Hämeenlinnasta ruista 494,6 litraa, mutta ei lainkaan rahaa. Näiden lisäksi hän sai vartiopiiristään ottaa ”kotitarpeiksi puiden latvoja ja oksia sekä tuulenskaatamia murtoja”.²¹⁸ Metsänhoitajien kokouksessa vuonna 1883 mainittiin 639 vakituisen kruunun palveluksessa olevan metsänvartijan palkaksi keskimäärin 181 Suomen markkaa virkatilan tuoton lisäksi.²¹⁹

August Lönngren oli hoitanut Kyynärän vartiopiirin metsänvartijan tehtävää jo muutamia vuosia isänsä sijasta, kun hänet nimitettiin virallisesti tehtävään vuonna 1909. Hänen isänsä Karl Johan sai tuolloin eläkkeen. August sai palkkansa rahana, vuosittain 350 markkaa. Lisäksi hän sai tilan tuoton.²²⁰ Simon hoitoalueelle vuonna 1902 nimitetty metsänvartija Kaarlo Erkki Kylmäla sai puolestaan metsänvartijatilan tuoton lisäksi vuodessa palkkaa 60 markkaa sekä viljaa 412,2 litraa.²²¹ Pelkän tilan tuotto ei välttämättä riittänyt elättämään koko perhettä, vaikka lapsia olisi ollut vain muutama. Tämän vuoksi maatilalla saatettiin tehdä sivutöitä, jotka lisäsivät paitsi tilalla asuvien työmäärää, myös mahdollistivat paremman elintason. Esimerkiksi Simon hoitoalueella metsänvartija sai sivuansioita tukinajosta ja Korteniemen tilalla puolestaan tervanpoltosta.²²² Tervaa poltettiin omaan käyttöön ja sitä myös myytiin. Korteniemessä se pakattiin nelikoihin²²³, jotka asetettiin veneeseen ja kuljetettiin myyntiin. Lisäksi tilalla nostettiin järvimalmia Liesjärven pohjasta ja sitä myytiin Karkkilaan Högforsin tehtaalle jalostettavaksi.²²⁴ Metsänvartijan velvollisuuksiin sisältyi lisäksi myös metsänhoitajan ja muiden metsäasioitsijoiden majoittaminen. Metsänhoitaja teki tarkastus- ja asiointimatkoja vartiopiireissä ja tätä varten esimerkiksi Korteniemen metsänvartijatilalla oli erillinen tapetoitu ja lämmitettävä huone varattuna metsänhoitajaa varten.²²⁵

---

²¹⁶ Koskue 2012, 67.

²¹⁷ Lackman 1998, 278.

²¹⁸ Vauramo 1993, 24.

²¹⁹ *Hämeen Sanomat* nro 73 14.9.1883.

²²⁰ Vauramo, 1993, 36.

²²¹ Lackman 1998, 288.

²²² Lackman 1998, 281; Vauramo 1993, 31.

²²³ Nelikko = 12 kannua = nesteenä 31,406 litraa. Grönros *et. al.* 2015, 136.

²²⁴ Vauramo 1993, 39–40.

²²⁵ Vauramo 1993, 25.

Simon metsänhoitopiirissä toiminut metsänhoitaja esitti useita kertoja toiveen ylimetsänhoitajalle metsänvartijoiden palkan nostamisesta. Hän katsoi vartijoidensa käyttävän liikaa aikaa elannon hankkimiseen, jolloin metsätöille ei jäänyt riittävästi aikaa.²²⁶ Metsänvartijan asuintilalle oli eri puolilla Suomea määritelty eri suuruisia pinta-aloja. Maaperä oli toisaalla parempi viljelyyn kuin toisaalla. Esimerkiksi Korteniemen tilalla oli vuoden 1892 tarkastuksen mukaan puolitoista hehtaaria peltoa ja niittyä viisi ja puoli hehtaaria. Katselmuksen tehneen metsänhoitaja Carl Otto Nasokinin mukaan suurin osa maista oli huonolaatuista. Tilan maaperästä, sen koosta ja myös perheen koosta riippuen metsänvartija tarvitsi erisuuruisia määriä muita tuloja elättääkseen perheensä.²²⁷ Jo vuonna 1890 metsänhoitaja Arthur Böök esitti metsänhoitajien yhdistyksen vuosikokouksessa, että metsänvartijoille tulisi maksaa parempaa palkkaa. Tällä tavoin edesautettaisiin metsänvartijoita hoitamaan tehtävänsä paremmin ja erityisesti tuossa vuosikokouksessa hän esitti tätä yhdeksi keinoksi metsäpalojen tehokkaampaan havaitsemiseen ja sammuttamiseen.²²⁸ Tehokkuus saavutettiin todennäköisesti siten, että metsänvartijalla oli sivutöiltänsä enemmän aikaa hoitaa varsinaisia vartiointitehtäviä.

Hämeen läänissä vuonna 1905 määriteltiin Lopen hoitoalueen viiden metsänvartijan palkaksi ”4,947 hehtolittraa rukiita, vuoden verohinnan mukaan, arviolta 322” markkaa. Eri vartiopiirien metsänvartijoille määriteltiin erilaiset palkkasummat. Toisessa hoitoalueessa metsänvartijat saivat vain tilojensa tuoton. Metsänhoidonneuvojat saivat Hämeen läänissä samana vuonna 2000 markkaa, ja metsänhoitajalle maksettiin palkkaa 2000 markkaa, palkkiota 1200 markkaa ja matkarahoja 950 markkaa.²²⁹ Metsänvartijatilojen tuotto vaihteli, mutta en ole tätä työtä varten selvittänyt tuoton rahallista arvoa. Sen vuoksi metsänvartijan ja metsänhoitajan palkkojen vertailu ei ole helppoa, mutta yleisesti monissa yhteyksissä on mainittu, että metsänvartijoiden palkat olivat pieniä. Pienen palkan vuoksi monin paikoin ei tehtävään saatu palkattua metsänvartijakoulun käynnyttä henkilöä, sillä nämä hakeutuivat esimerkiksi metsänhoidonneuvojiksi tai metsätyönjohtajiksi. Mainituissa vuoden 1905 hintalistassa ei mainita metsätyönjohtajien palkkoja, joten ne on määritelty eri kriteerein.

---

²²⁶ Metsänhoitaja Arthur Böökin saate 30.3.1907, "Asiakirjat, jotka koskevat v. 1905 toimitettua metsänhoidontarkastusta Lopen hoitoalueessa. I osa", "Tammelan hoitoalue. Yleinen kertomus ja taloussuunnitelma. Tehty v. 1927–28", Ee:144, Metsähallituksen I arkisto, KA; Metsänhoito-yhdistyksen vuosikokous, Suomen metsänhoitolehti nro 3 1890, 131.

²²⁷ Vauramo 1993, 28.

²²⁸ Metsänhoito-yhdistyksen vuosikokous, *Suomen metsänhoitolehti* nro 3 1890, 131.

²²⁹ "Verohinnan määrä Hämeen läänissä Vuonna 1905". Saapuneet kirjeet 1905, Ea:34, Evon metsäopisto, HYA.

Metsänvartijat.

Siivo ja raitis sekä alallaan täysin perehtynyt Evon metsänvartijakoulun läpikäynyt *metsänvartija* saapi pysyvään paikkaan *toukokuun 1 päivästä t. v. kun lähettää meille otteet koulu- ja palvelustodistuksistaan ennen huhtikuun 1 päivää.*

Palkkaedut ovat vuotuisesti 720 markkaa rahaa ja luonnossa 8 hl. rukiita, 2 hl. ohria, 2 hl. kauroja, asunto, puut ja valo sekä suvilaidun, tarpeelliset heinät ja oljet yhdelle lehmälle ja riittävä perunamaa.

Osakeyhtiö Walkiakoski.

Postiosoite: **Walkiakoski.**

Kuva 12. Metsänvartijan työpaikkailmoitus vuonna 1900. *Metsänystävä. Suomen metsäyhdistyksen julkaisema kansantajuinen aikakauskirja*, nro 3, 1.3.1900, 19.

Yksityisessä palveluksessa olleiden metsänvartijoiden palkasta tarjoaa esimerkin kuvan 12 Osakeyhtiö Walkiakosken ilmoitus *Metsänystävä*-lehdessä vuonna 1900.²³⁰ Edellä mainittuihin kruunun metsänvartijan palkkoihin ver-

rattuna ilmoituksessa luvattu palkka eli 720 markkaa rahana sekä viljaa asuntoedun lisäksi oli huomattavasti suurempi. Mahdollisesti juuri vaatimus koulutuksesta nosti tarjottavaa palkkaa. Yksityisten yritysten palkan suuruudesta antaa vihjeen myös Kristian Fjederille Rosenlew-yhtiön metsänvartijana maatilán tuoton lisäksi maksettu 150 markan vuosipalkka. Hänen palkkansa oli siis ”noin kolmanneksen” suurempi kuin kruunun vastaavissa tehtävissä.²³¹

Kruunun metsätyönjohtajien palkanmaksun perusteet selkeytyivät viimeistään vuonna 1906 annetussa asetuksessa. Siinä määriteltiin, että kruunun työnjohtajille voitiin maksaa vuoden 1907 alusta lähtien 600 markan vuosipalkka ja sen lisäksi erillistä palkkiota 400 markkaa. Näihin määriteltiin myös aluekohtaisia muutoksia Lapin osalta, sillä siellä palkkion suuruus oli 500 markkaa. Lisäksi työnjohtajat saivat palkkionsa korotuksen palvelusvuosien mukaisesti. Kaikille maksettiin myös 100 markan lisämaksu vuokranmaksua varten. Työnjohtajilla saattoi myös olla virka-asunto, mutta se ei ollut niin säännönmukaista kuin metsänvartijoilla.²³²

Lopen hoitoalueen tarkastuskertomuksessaan oli K. O. Elfving vuonna 1905 suositellut, että Tammelaan palkattaville työnjohtajille maksettaisiin 1200 Suomen markkaa. Mikäli työnjohtaja saisi vuokrattua asunnon, olisi hänelle annettava 100 markkaa vuokranmaksuun, mutta ellei asuntoa olisi mahdollista saada, hänelle olisi sellainen rakennettava.²³³ Eri henkilöt suosittelivat erilaisia palkkasummia laskelmiensa perusteella, mutta johtosäännön perusteella työnjohtajille määritelty palkka on

²³⁰ *Metsänystävä*, nro 3, 1.3.1900, 19.

²³¹ Pakkanen & Leikola 2010, 555.

²³² Heikel 1910, 443–444, 448.

²³³ Metsänhoitaja K. O. Elfvingin tarkastuskertomus tammikuussa 1907, "Asiakirjat, jotka koskevat v. 1905 toimitettua metsänhoidontarkastusta Lopen hoitoalueessa. I osa", "Tammelan hoitoalue. Yleinen kertomus ja taloussuunnitelma", Ee:144, Metsähallituksen I arkisto, KA.

selvästi pienempi kuin Elfvingin ehdottama. Tämän tutkimuksen puitteissa en ole saanut selville, asetettiin ko toivottuja työnjohtajia tai paljonko heille maksettiin palkkaa.

Ylitornion pitäjän alueen metsänvartijoilla oli suuret vartiopiirit ja heidän palkkansa huonoutta harmiteltiin. Yhteiskäyttöisiin metsiin tottuneet asukkaat saattoivat helposti ottaa edelleen tarvitsemansa puut kruunun metsästä. Sitä selitettiin toisaalta myös sillä, että isojakoa tehtäessä asukkaat eivät olleet osanneet vaatia itselleen riittävästi metsäomaisuutta. Se johti kruunun metsien luvattomaan metsänkäyttöön ja liiallisiin hakkuisiin. Toisaalta on todettava, että alueen asukkaat saivat anoa itselleen lisää metsämaata ja sitä myös jotkut keisarilta saivat.²³⁴ Metsänvartijat eivät ilmeisesti ehtineet puuttumaan riittävästi luvattomaan puunkäyttöön, sillä heidän työaikansa ei riittänyt suurten vartiopiirien hoitamiseen. Palkan pienuutta valitettiin ja todettiin, että esimerkiksi Turtolan kunnan viidestä metsänvartijasta neljä oli jossain vaiheessa saanut köyhäinapua.²³⁵ Palkan pienuus aiheutti tarpeen tehdä muita töitä perheen elättämiseksi ja se saattoi aiheuttaa sen, että vartiopiirin valvonta heikkeni edelleen.

Vuoden 1859 metsäasetuksessa säädettiin, että kruunun metsänvartijan tultua liian vanhaksi tai sairaksi hoitamaan tehtävänsä annettaisiin virka hänen lähimmälle miespuoliselle perilliselleen. Lisäksi perillisen tulisi ottaa entinen metsänvartija elättääkseen. Suunniteltaessa uutta johtosääntöä 1800-luvun lopulla pohdittiin elättämisen sijasta varsinaisen eläkkeen määrittelemistä.²³⁶ Vuoteen 1909 mennessä eläkettä oli jo alettu maksaa erillisillä päätöksillä. Vuonna 1909 voimaan tulleen johtosäännön mukaan sitä piti hakea aina erikseen, mutta yleensä se aina maksettiin hakijoille. Maksimissaan metsänvartija sai 200 markkaa, jos hän oli palvellut metsänvartijan tehtävissä 30 vuotta tai oli yli 60-vuotias. Summaa pienennettiin, jos palvelusvuosia oli vähemmän.²³⁷ Korvaus oli vuosittainen. Maininta lähisukulaisen velvollisuudesta elättää entinen metsänvartija oli poistunut.²³⁸ Vuosisadan alkupuolella käytännöt vaihtelivat, sillä Korteniemessä poika sai isänsä viran.²³⁹ Sen sijaan Mikko Leinosen tilalle ei ilmeisesti lupauksesta huolimatta otettu hänen poikaansa, vaan entinen metsänvartija häädettiin vuonna 1913 Savossa Likastenpäässä torpastaan. Metsänhoitaja oli päättänyt valita Leinosen tilalle ulkopuolisen henkilön, jolloin Leinosen olisi perheineen pitänyt

²³⁴ Wichmann 1899, 2–3, 6.

²³⁵ Wichmann 1899, 13–14.

²³⁶ "Ehdotus johtosäännöksi Suomen kruununmetsien metsänvartijoille" ja "Ehdotus ohjesäännöksi Suomen kruununmetsiä varten asetettaville työnjohtajille", painettu 1908. Metsänhoitoa koskevat asiakirjat (1865–1908), Hf:13, Kamari-toimituskunnan arkisto, KA; Heikel 1910, 19.

²³⁷ Heikel 1910, 18–19.

²³⁸ Heikel 1910, 319.

²³⁹ Vauramo 1993, 32.

muuttaa muualle. Uutta paikkaa ei kuitenkaan ollut, vaan perhe jäi taivasalle ja kävi sittemmin asiasta oikeutta.²⁴⁰ Oikeudenkäynnin tulos ei ole selvinnyt tämän tutkimuksen puitteissa.

Lopen hoitoaluetta vuonna 1905 tarkastanut K. O. Elfving toivoi raportissaan, että Tammelan alueella iäkkäät metsänvartijat saisivat jatkaa asumista tiloillaan loppuelämänsä ajan ja ne muutettaiisiin metsänvartijajaloista kruunumetsätorpiiksi tai vastaaviksi. Tällöin metsänvartijoista tulisi vuokraa maksavia torppareita, mutta heillä olisi talo, jossa asua. Reunaehtona olisi, että vartiopiirissä olisi myös työnjohtaja. Metsänvartijan leskistä hän suositteli, että joko poika hoiti elatuksen, tai mikäli ”metsänvartija on palvellut kunnollisesti 30 vuotta tai enemmän, tulisi valtion antaa leskelle 75–100 markan vuotuisen eläkkeen”.²⁴¹ Metsänhoitaja Arthur Böök puolestaan oli sitä mieltä, että entisten metsänvartijoiden tulisi saada asua mökeissään ilman vuokravelvoitetta, koska vartiopiireissä tarvittiin aina ylimääräisiä työntekijöitä. Näin he voisivat auttaa varsinaisia metsänvartijoita ja muita työmiehiä kykynsä mukaan.²⁴²

Ylempiarvoisissa tehtävissä olleille ylimetsänhoitajille ja metsänhoitajille eläke tuli automaattisesti virasta luopuessa virkamiesten eläkemääräysten mukaisesti.²⁴³ Myös kruunun työnjohtajalle määriltiin heti alusta alkaen uudessa ohjesäännössä eläkeikä, ja annettiin eläkettä täyden palkan verran hänen täytettyään 60 vuotta ja palveltuaan 30 vuotta. Mikäli palvelusvuosia tai ikää oli vähemmän, maksettiin myös eläkettä vähemmän.²⁴⁴

3.4 Miten tehtävät koettiin ja millaisissa tehtävissä toimittiin

Metsänvartijaksi ja metsänhoitajaksi itseään nimittävä Johannes Tarsala kuvaili lehtikirjoituksessaan, että työtehtävän vastaanottaminen tuntui hypyltä tuntemattomaan ”silmät ummessa”. Lehden toimitus kannusti myös muita kertomaan kokemuksistaan, jotta metsänvartijan toimi ei jäisi yleisölle tuntemattomaksi. Kirjoituskutsu kertoo omaa kieltään ohjeistuksen puutteesta maanlaajuisesti. Metsänvartijat saivat järjestää omat työnsä sen mukaan, miten parhaiten osasivat. Hyvin hoidetun työn lopputuloksena vain esimerkiksi kaadettujen puiden määrä näkyi raportissa, muttei se, miten tulokseen oli päästy. Tarsala toimi Kuopion kaupungin metsänhoitajana ja oli omien sanojensa

²⁴⁰ Savol. 1913, 173–174.

²⁴¹ Metsänhoitaja K. O. Elfvingin tarkastuskertomus tammikuussa 1907, ”Asiakirjat, jotka koskevat v. 1905 toimitettua metsänhoidontarkastusta Lopen hoitoalueessa. I osa”, ”Tammelan hoitoalue. Yleinen kertomus ja taloussuunnitelma”, Ee:144, Metsähallituksen I arkisto, KA.

²⁴² Metsänhoitaja Arthur Böökin saatekirje 30.3.1907, ”Asiakirjat, jotka koskevat v. 1905 toimitettua metsänhoidontarkastusta Lopen hoitoalueessa. I osa”, ”Tammelan hoitoalue. Yleinen kertomus ja taloussuunnitelma”, Ee:144, Metsähallituksen I arkisto, KA.

²⁴³ Heikel 1910, 18.

²⁴⁴ Heikel 1910, 444.

mukaan ylpeä saadessaan toimia tehtävässään. Hän kertoi, että koulutettua metsänvartijaa kutsuttiin metsänhoitajaksi ”ohjesäännöissä ja ’talouskirjoissa’”. Metsänvartijan ja metsänhoitajan nimikkeet yhdistyvät tai sekoittuvat, vaikka koulutuksellisesti metsänhoitajan ja metsänvartijan opinnot olivat eritasoiset. Tarsalalla oli alaisenaan metsänvartijoita, joilla ilmeisesti ei edellisen perusteella ollut erityistä koulutusta tehtävään. Tarsalan tehtäviin kuului Puijon palstan vartioimisen lisäksi muun muassa yhteistyötä Kuopion Rahatoimikamarin kanssa, sillä siellä oltiin kiinnostuneita metsänhoitosta ja sen suunnittelusta.²⁴⁵ Metsän hoitaminen kuului myös muissa kaupungeissa Rahatoimikamarin toimintaan, sillä esimerkiksi *Tampereen kaupungin kunnallinen osoite- ja ilmoituskalenteri* mainitsi sen jäseneksi metsänvartija J. Lindforsin.²⁴⁶

Johannes Tarsala oli valmistunut Evon metsänvartijakoulusta vuonna 1889 ja toimi metsätyönjohtajana Kuopion kaupungin lisäksi Heinolassa sekä myös henkivakuutusyhtiö Salamassa. Metsänvartijoiden matrikelissa hänet kuvattiin kiinnostuneeksi metsätyöntekijöiden yhteistoiminnasta, mikä käy ilmi myös hänen kirjoittamastaan artikkelista.²⁴⁷ Tampereen J. Lindfors ei välttämättä ollut koulutettu, sillä häntä ei ole mainittu metsänvartijoiden vuoden 1932 matrikelissa. Tosin teoksesta puuttuu osa koulutetuista metsänvartijoista, joten vahvaa päätelmää en voi tehdä.

Monet 1900-luvun ensimmäisellä vuosikymmenenä metsänvartijakouluista valmistuneet työskentelivät metsätyönjohtajina tai metsänhoidonneuvojina. Metsänvartijamatrikelissa vuodelta 1932 yhdenkään valmistuneen ei mainita toimineen metsänvartijana. Sen sijaan valmistuneet toimivat metsätyönjohtajina, metsänhoidonneuvojina ja muissa metsäalan tehtävissä. Ennen koulutusta tehtyjä töitä ei mainita.²⁴⁸ Toisaalta 1930-luvulle tultaessa nimikkeet olivat muuttuneet, ja aiempien vuosikymmenten tehtävät nimettiin senhetkisten käytäntöjen perusteella. Toinen esimerkki on Evolta vuonna 1878 ensimmäiseltä vuosikursilta valmistunut Juho Hanström. Matrikelin mukaan Hanström toimi metsätyönjohtajana koko uransa ajan.²⁴⁹ *Hämeen Sanomissa* vuonna 1898 julkaistussa männyn ja kuusen käpyjen ostoilmoituksessa hänen tittelikseen kerrotaan sen sijaan metsänvartija.²⁵⁰ Ilmeisesti titteli vaihtui asiayhteyksien mukaan, tai ehkä Hanströmin hoitamalle tehtävälle ei ollut varsinaista nimikettä. *Hämeen Sanomissa* vuonna 1894 on julkaistu Janakkalan kuntakokouksen päätöksiä, ja siinä Hanströmiin viitataan metsänhoitajana. Hänet on tuolloin valittu kunnan

---

²⁴⁵ Tarsala 1897, 8–11.

²⁴⁶ *Tampereen kaupungin kunnallinen osoite- ja ilmoituskalenteri* 1.6.1887, 14.

²⁴⁷ Vuori 1932, 253.

²⁴⁸ Vuori 1932.

²⁴⁹ Vuori 1932, 55.

²⁵⁰ *Hämeen Sanomat* nro 23, 26.2.1898.

tilien tarkastajaksi.²⁵¹ Myös vuonna 1903 Hanströmiin viitataan metsänvartijana, kun *Suomalaisessa* raportoidaan Metsänystävien päivien retkeilystä Janakkalassa.²⁵²

Evon metsänvartijakoulusta vuosina 1878–1908 valmistuneista lähes jokaisella on ollut useita ammatteja opiskelun jälkeen. Eniten toimittiin metsätyönjohtajana kartanoissa ja yrityksissä. Ammattinimike ”metsätyönjohtaja” on todennäköisesti 1930-luvun käytännön mukainen, sillä 1800-luvun loppupuolella samaa henkilöä kutsuttiin sen sijaan metsänvartijaksi tai metsävahdiksi. Toinen merkittävä sijoittumispaikka oli metsänhoidonneuvojan tehtävä erilaisissa metsäalan seuroissa tai seurakunnissa.²⁵³ Käytettävissäni oleva aineisto on vähäinen, mutta se antaa olettaa, että metsätyönjohtajana mainittu henkilö toimi varsinaisesti metsänvartijan tehtävissä ja että titteli muuttui aikakauden käytäntöjen mukaan.

Metsänvartijoiden koulutus nimettiin vuonna 1922 metsätyönjohtajan koulutukseksi. 1930-lukuun mennessä metsänvartijat olivat eriytyneet omaksi ammattiryhmäkseen ja ehkä metsänvartijan tehtäviä vuosisadan alussa tehneiden katsottiin enemmän olevan toisenlaisen nimikkeen alle sopivia.²⁵⁴ Vastaavasti myös Yrjö Heikki Ilmakangas (ent. Kiimala) haki vuonna 1907 metsänhoidonneuvojan paikkaa ja hän on tällöin toiminut metsänvartijana.²⁵⁵ *Metsämiehiä*-teoksen mukaan myös Ilmakangas on ollut metsätyönjohtaja eikä metsänvartija.²⁵⁶

---

²⁵¹ *Hämeen Sanomat* nro 1, 4.1.1894.

²⁵² *Suomalainen* nro 88, 5.8.1903.

²⁵³ Vuori 1932.

²⁵⁴ Pakkanen & Leikola 2010, 559; Vuori 1932; Ks. myös Katajamäki 1936, 198–199.

²⁵⁵ *Keski-Suomi*, nro 110, 26.9.1907.

²⁵⁶ Vuori 1932, 76.

4 Professio ja järjestäytyminen

Perustelen tässä luvussa, miksi metsänvartijan toimi oli professio tai oli muotoutumassa sellaiseksi. Pohdin, mitkä tekijät määrittivät sen ja miten kehityskulun voi ajatella olevan yhtenäinen sen ajan muiden ammattien kehittymisen kanssa. Profession käsite modernisoitui 1800-luvun kuluessa.²⁵⁷

Moniin ammatteihin ei enää ollut mahdollista päästä vain kasvamalla niihin, vaan niihin oli hankittava erityistä koulutusta. Se tarkoitti toisin sanoen, että henkilön ammatillista tulevaisuutta eivät enää määrittäneet sukulaisuusverkostot tai omaisuus.²⁵⁸ Erikoiskoulutusta oli voinut hankkia myös pääsemällä kisälliksi ammattikunnan mestarin oppiin. Harjoitusajan päätteeksi voi suorittaa mestarintutkinnon. Ammattikuntalaitos lakkautettiin vuonna 1865.²⁵⁹ Lisäksi esimerkiksi lääkärin tai kirurgin ammattiin oli ollut erityinen koulutus jo ennen profession käsitteen modernisoitumista.

Osana modernin profession muodostumista olivat ammatillisen järjestäytymisen tarve ja erikoiskoulutuksen hankkiminen. Järjestäytymällä profession edustajat pyrkivät parantamaan ammattinsa asemaa ja sijoittumista ammattikenttään. Tarvittava koulutus puolestaan johti syvempään osaamiseen. Asiantuntijuus hankittiin kouluttautumalla erityisesti kyseiseen professioon tarvittavia oppiaineita opiskelemalla, niin teoriassa kuin käytännössä.²⁶⁰ Koulutusta antoivat ammattiin valmistavat opistot ja yliopisto. Nämä olivat korkeampaa koulutusta antavia opinahjoja kuin metsänvartijakoulu ja niihin oli myös suuremmat pääsyvaatimukset. Esimerkiksi kauppaopistosta muodostui myöhemmin Kauppakorkeakoulu ja polyteknillisestä opistosta Teknillinen korkeakoulu.²⁶¹ Evon metsäopiston koulutukset jakautuivat koulutustason mukaan siten, että ylempi metsänhoitajakoulutus siirrettiin Helsingin yliopistoon vuonna 1908 ja Evolle jäi metsänvartijakoulu.²⁶²

Ammatillistumiskehitystä oli tapahtunut jo pitkään ennen 1800-luvun loppupuoliskoa. Esimerkiksi lääkärin ammatillistumisen voi katsoa tapahtuneen paljon aiemmin. Koulutus oli erikoistunutta ja järjestäytyntä.²⁶³ Ruotsissa oli perustettu *Collegium medicum* lääkärin toimintaa valvomaan ja säätelemään. Kirurgit ja välskärit olivat käytännön taitajia ja tärkeitä sotilaslääketieteen palveluksessa. Heidän ammattejaan ei pidetty niin korkea-arvoisina kuin lääkärin ja heidän koulutustaan ja tutkintojaan varten oli oma valvontaelimensä, *Societas chirurgica*. Kirurgien ja lääkärin ammattien lähentyessä toisiaan 1700-luvun kuluessa, kirurginen seura lakkautettiin ja sen toiminta yhdistettiin

²⁵⁷ Konttinen 1991, 217.

²⁵⁸ Vainio-Korhonen 2010, 254–255.

²⁵⁹ Konttinen 1991, 180.

²⁶⁰ Konttinen 1991, 217.

²⁶¹ Konttinen 1991, 182.

²⁶² Sistola (toim.) 2002, 78.

²⁶³ Wolff 2020, 494–496.

*Collegium medicum*in vuonna 1797. Suomen sodassa se jäi Ruotsin puolelle ja Suomeen perustettiin oma *Collegium medicum* säätelemään ja valvomaan lääkärien ja kirurgien toimintaa vuonna 1811.²⁶⁴ Suomen puolella ammattien kehittyminen jatkui edelleen ja erityisesti lääketiede kehittyi kirurgien toiminnan myötä.²⁶⁵ Lääkärit liitettiin Venäjän rankijärjestelmään, ja arvon määrittäminen selkeytti erityyppisten lääkärien arvon näkyvyyttä. Piiri- ja rykmentinlääkäreille sekä alilääkäreille määriteltiin paikkansa järjestelmässä.²⁶⁶

Toisin kuin Euroopassa yleisesti, Suomen alueella sekä lääkärien että kirurgien toimintaa säätelivät valtio.²⁶⁷ Se on hieman ristiriidassa profession käsityksen kanssa, sillä ammatin harjoittajat eivät itse täysin vastanneet omasta toiminnastaan. Yliopistokoulutuksen merkitys kasvoi 1800-luvun kuluessa ja lääketiede hyötyi siitä.²⁶⁸ Kirurgian merkittävyys kasvoi myös, kun yliopistoon perustettiin vuonna 1824 kliininen instituutti, jonka osa-alueista toinen oli kirurgia. Kirurgia alkoi kiinnostaa lääkäreitä erikoistumisalana viimeistään 1800-luvun puolivälin jälkeen. Wolff argumentoi, että lääkärin ja kirurgin ammatit eivät niinkään erikoistuneet toisiinsa nähden vaan lähentyivät toisiaan koko 1800-luvun ajan.²⁶⁹

Erikoiskoulutuksen vaatimuksen huomioon ottaen sekä lääkärien ja kirurgien professiokehitykseen viitaten laajennan profession käsitettä myös metsänvartijoihin, sillä erityisesti koulutettujen metsänvartijoiden toiminnassa on havaittavissa vastaavia piirteitä kuin vaikkapa aiemmin järjestäytyneillä ja korkeammin koulutetuilla kirurgeilla. Metsänvartijoiden edunvalvonnan kehitys oli osa laajempaa yhteiskunnallista kehitystä. Koulutetut metsänvartijat ja metsätyönjohtajat halusivat saada enemmän arvostusta koulutukselleen ja työlleen verrattuna kouluttamattomiin saman nimikkeen alla työtä tekeviin miehiin, ja toisaalta heillä oli vankka tarve järjestäytyä ja ajaa oman alansa asiaa.

4.1 Ammatillinen järjestäytyminen

Hämeenlinnassa järjestettiin vuonna 1895 kokous, jossa oli tarkoitus perustaa yhteinen ammatillinen yhdistys metsänvartijoille. Kokoonkutsujana toimi Evolta vuonna 1891 valmistunut Kaarle Vasama (ent. Vägge).²⁷⁰ Yhdistyksen nimeä ”Metsänvartija-liitto” ja sääntöjä ei hyväksytty senaatissa kahdesta yrityksestä huolimatta, joten virallisesti se ei voinut toimia. Vartija-sana ilmeisesti kuulosti

²⁶⁴ Wolff 2020, 472, 475, 477.

²⁶⁵ Wolff 2020, 484.

²⁶⁶ Konttinen 1991, 153.

²⁶⁷ Wolff 2020, 481.

²⁶⁸ Konttinen 1991, 268; Wolff 2020, 493.

²⁶⁹ Wolff 2020, 493, 496.

²⁷⁰ Eklund 2024; Vuori 1932, 273.

liian aggressiiviselta. Metsähallituksesta oli myös kommentoitu yhdistyksen perustamista vastaan, mikä ehkä vaikutti hylkäykseen.²⁷¹ Yhdistyksen perustaminen ei ollut yksinkertaista. Englannissa lakot ja ammattiyhdistykset oli kielletty vuosien 1799 ja 1800 laeilla.²⁷² 1700-luvun kuluessa annettiin myös Ruotsissa useita työläisten ja palkollisten asemaa rajoittavia asetuksia. Esimerkiksi koontumisvapaus oli kielletty jo vuonna 1743.²⁷³ 1800-luvun kuluessa eri rajoituksia purettiin, ja Englannissa ammattiyhdistykset sallittiin uudelleen 1830-luvulla.²⁷⁴ Ennen metsänvartijoita olivat monien muiden ammattien edustajat perustaneet Suomessa oman alansa yhdistyksiä. Esimerkiksi insinöörit perustivat omaa Tekniska Föreningeniä vuonna 1878. Tosin Karl-Erik Michelsen mainitsee, että monilla muilla ammateilla oli jo oman alansa yhdistys siihen mennessä.²⁷⁵

Henrik Stenius pitää Suomen alueen yhdistymisvapaudelle käännekohtana 1850-lukua, jolloin järjestäytymistä valvottiin kaikkein tiukimmin, mutta jolloin valvontaa alettiin vähän kerrallaan löysentää.²⁷⁶ Valvontaa oli ja yhdistysten perustaminen oli kuitenkin tarkkaan säädeltyä. Hallintovalta pelkäsi järjestäytymisen aiheuttavan ongelmia ja siksi yhdistysten perustamispyynnöt pohdittiin tarkkaan. Senaatin tuli hyväksyä yhdistyksen nimi ja säännöt, mutta 1890-luvulla käytäntö kiristyi ja senaatin lisäksi kenraalikuvernöörin tuli hyväksyä ne. Lopulta keisari sääti lain, jonka mukaan hänen tulisi hyväksyä uudet yhdistykset. Ensimmäisen sortokauden päätyttyä säädettiin vuonna 1906 laki yhdistymisvapaudesta. Se ei kuitenkaan sisältänyt sääntelyä sääntöjen vahvistamisesta, vaan varsinainen yhdistyslaki tuli Suomessa voimaan vasta vuonna 1919, itsenäisyyden saavuttamisen jälkeen. Lain puuttumisesta huolimatta monet yhdistysten perustajat lähettivät sääntöehdotuksensa senaatin hyväksyttäväksi.²⁷⁷

Ehkä laki yhdistymisvapaudesta vuonna 1906 vaikutti metsänvartijoiden tilanteeseen samoin kuin nimiehdotuksen muuttaminen aiemmasta ”vartija”-sanan sisältäneestä nimestä ”Suomen metsänhoito-ammattimiesyhdistykseksi”, sillä yhdistys sai perustamisluvan ja sen ensimmäinen kokous pidettiin Lahdessa vuonna 1907.²⁷⁸ Ensimmäisen kokouksen puheenjohtajiksi valittiin Elias Koljonen ja Johannes Tarsala. Kirjureiksi valittiin Kustaa Nestor Kuusinen (ent. Granö) ja Juho Katajamäki.²⁷⁹ He kaikki olivat valmistuneet Evon metsänvartijakoulusta, Koljonen vuonna 1891, Tarsala

²⁷¹ Tammenmaa 2005, 17–18; Eklund 2024.

²⁷² Stenius 2025, 74; Heikkinen 1995, 354.

²⁷³ Stenius 2025, 79–82.

²⁷⁴ Heikkinen 1995, 360.

²⁷⁵ Michelsen 1999, 179.

²⁷⁶ Stenius 2025, 96.

²⁷⁷ Stenius 2025, 106, 109, 111.

²⁷⁸ Tammenmaa 2005, 17–18.

²⁷⁹ *Metsänystävä*, nro 1, 1907, 15–18.

vuonna 1889, Kuusinen vuonna 1898 ja Katajamäki vuonna 1899.²⁸⁰ Kaikki muutkin johtokuntaan valitut olivat valmistuneet Evon metsänvartijakoulusta vuosina 1889–1901, joten ehkä kouluttamattomia miehiä ei ollut kutsuttu mukaan. Oliko kouluttamattomilla metsänvartijoilla niin paljon kuorittavampi työ virkatilaa ja vartiopiiriä hoitaessaan, etteivät he yleisesti osallistuneet yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen ja siksi jäivät myös oman alansa yhdistystoiminnan ulkopuolelle? Ehkä koulutuksen käyneet olivat saaneet toisiltaan jo opintojensa aikana vaikutteita ja kiinnostuneet näin ammattiyhdistystoiminnasta.

Metsänvartijana ja metsätyönjohtajana toiminut Juho Hanström oli mukana perustamassa metsänvartijoiden yhdistystä. Hän oli ajanut asiaa jo pitkään. Lahden kokouksessa hänet valittiin tilintarkastajaksi.²⁸¹ Hän toimi uransa aikana monissa luottamustehtävissä, esimerkiksi kunnanvaltuustossa, kirkkoneuvostossa, osuuskaupan hallinnon puheenjohtajana ja kunnan tilien tarkastajana.²⁸² Evon metsänvartijakouluun hakeneiden joukossa oli myös henkilöitä, jotka olivat osallistuneet esimerkiksi sotapalvelusta suorittaessaan paikallisen raittiusyhdistyksen toimintaan.²⁸³

Yhdistyksen ensimmäiseksi puheenjohtajaksi valittiin Juho Kallio, ja kokouksessa keskusteltiin muun muassa siitä, voitaisiinko jäseniksi valita myös muiden alojen osaajia. Kokousedustajat eivät päässeet yhteisymmärrykseen asiasta, joten siitä ei tehty päätöstä. Profession kehittymisen kannalta tyypillistä on oman asiantuntijuuden korostaminen, mikä tukee ajatusta, ettei metsänvartijoiden yhdistykseen hyväksytty suoralta kädeltä esimerkiksi kokouksessa ehdotettuja rakennusmiehiä.²⁸⁴ Lahden kokouksen asialistalla oli myös vuoden 1906 tilinpäätöksen hyväksyminen.²⁸⁵ Siitä voin päätellä, että vaikka yhdistys piti ensimmäisen virallisen kokouksensa vasta vuonna 1907, se oli toiminut jo vähintään vuoden. Niin myös Tiina Eklund ja Jukka Tammenmaa mainitsevat metsäasiantuntijoiden yhdistys Meton historiikkeissa, että metsänvartijoiden yhdistys oli toiminut jo vuodesta 1895 lähtien, vaikkei sen sääntöjä ja nimeä ollutkaan hyväksytty.²⁸⁶ Myös metsänhoitajat esittivät oman yhdistyksensä ”Finska Forstföreningen” kokouksessa tyytyväisyytensä juuri samana vuonna 1895 perustetun metsänvartijayhdistyksen puolesta.²⁸⁷

Monet metsänvartijoiksi valmistuneet toimivat metsätyönjohtajan tehtävissä. Juuri sen vuoksi on ymmärrettävää, että Lahden kokouksessa keskusteltiin painavin sanoin kruunun metsätyönjohtajien

²⁸⁰ Vuori 1932.

²⁸¹ Katajamäki 1907, 18.

²⁸² Vuori 1932, 56.

²⁸³ Adolf Mankisen hakemus, saapunut 21.6.1895. Saapuneet kirjeet 1895, Ea:24, Evon metsäopisto, HYA.

²⁸⁴ Katajamäki 1907, 17; Konttinen 1991, 217; Vuori 1932.

²⁸⁵ Katajamäki 1907, 17.

²⁸⁶ Eklund 2024; Tammenmaa 2005.

²⁸⁷ Timgren 1896, 48.

kohtelusta ja työmäärästä. Heidän sanottiin olevan täysin metsänhoitajien käskyläisiä ja palkkaa valiteltiin pieneksi. Sen perusteella mainittiin, että työnhakijat mieluummin valitsisivat toisen paikan kuin mennä kruunun palvelukseen.²⁸⁸ Uusi ohjesääntö asetettaisiin vuonna 1909, mutta tämän kokouksen annin vaikutusta sen sisältöön en ole voinut saada selville.

Kaikille metsien ystäville toivottiin myös perustettavan oma yhdistys, sillä vuoteen 1903 mennessä oli olemassa omat yhdistyksensä esimerkiksi metsänvartijoille, metsänhoitajille, maanviljelijöille. Asia nousi esille ”Ensimmäisillä Metsänystävien päivillä”, jotka pidettiin tuona vuonna Janakkalassa. Osallistujina oli muun muassa metsänhoitajia, maanviljelyseurojen edustajia ja metsänhoitonneuvojia. Metsänvartijan koulutuksen saanut Juho Hanström toimi oppaana ja esitteli Viralan kartanon metsiä ja niiden hoitomenetelmiä. Retkeilypäiviin sisältyi tutustuminen muun muassa myös Hakoisten kartanoon sekä Evon metsäopistoon. Nähtävästi monet osallistujat olivat Evon entisiä oppilaita, joten he kiittelivät päästessään katsomaan vanhaa opinahjoaan ja tutustumaan kasvineeseen museokokoelmaan.²⁸⁹

4.2 Metsänvartija professiona

Ammatillisen järjestäytymisen, siis tässä yhdistyksen perustamisen lisäksi profession muodostumiseen liittyä olennaisesti erikoisosaaminen. Metsänvartijan tai metsätyönjohtajan tehtäviä ei voinut suorittaa hyvin ilman osaamista metsän hoitotoimenpiteistä, hakkuumenetelmistä, metsän istuttamisen taitamisesta, oikeiden metsäalueiden ja maapohjien suojelemisesta tai oikea-aikaisista toimenpiteistä. Tuli tietää, millaisia puita milloinkin tuli hakata ja mitä säilyttää, sillä vaikka metsänhoitaja antoi määräykset hakkuumäärästä, hoiti metsänvartija paikoin täysin itsenäisesti kaadettavien puiden leimaukset. Metsänvartijalla tuli myös olla sosiaalisia taitoja. Hänen oli tultava toimeen vartiopiirisään ja sen ympäristössä asuvien ihmisten kanssa ja oltava tietoinen väärinkäytösten mahdollisuuksista. Lisäksi hänen oli kyettävä selvittämään jo sattuneet metsänraiskaustapaukset ja oltava niin hyvässä väleissä paikallisten ihmisten kanssa, että vaikkapa metsäpalon sattuessa kaikki kynnelle kykenevät suostuivat osallistumaan sammutustöihin.

Jo metsänhoitajien yhdistyksen vuosikokouksessa vuonna 1890 esitettiin perusteluja sille, että kruunun vartiopiireissä metsänvartijoina toimijoita alettaisiin kouluttaa tehtäviinsä, tai että virkaan palkkavaltalta alettaisiin vaatimaan koulutusta. Koulutuksen tarvetta perusteltiin muun muassa sillä, että Pohjois-Suomen hoitoalueet ja sen myötä vartiopiirit olivat erittäin suuria. Metsänhoitaja ei ehtinyt

²⁸⁸ Katajamäki 1907, 17–18.

²⁸⁹ *Suomalainen*, nro 87, 3.8.1903, 3; *Suomalainen*, nro 88, 5.8.1903, 3.

olla läsnä kaikkialla kuin harvoin, jolloin suuri osa päätöksenteosta jäi vartiopiirin metsänvartijan harteille. Kokouksessa esitettiin muutamasta kuukaudesta muutama vuoteen kestävän koulutuksen järjestämistä tai lisäpaikkojen saamista Evon metsänvartijakouluun. Kaikki kokousedustajat eivät olleet innostuneita koulutuksen lisäämisestä tai sen vaatimisesta.²⁹⁰

Monilla metsänvartijoina toimineilla täytyi olla käytännön osaamista ja näkemystä asioiden hoitamiseen itsenäisesti, jotta he pystyivät hoitamaan työtehtävänsä silloin, kun metsänhoitaja ei ollut saatavilla. Johtosäännön ohje metsistä huolehtimisesta ei ollut kovin yksityiskohtainen. Metsänhoitaja antoi vähintään vuosittain lupia ja määräyksiä, millaisia puita saa käyttää ja mitä leimataan hakkattavaksi. Esimerkiksi maaliskuussa 1900 metsänhoitaja antoi kruununTORPPARI Niilo Haltulle luvan kaataa tallin rakentamista varten viisi tukkipuuta seuraavien kahden viikon aikana. Torppari sai lupakirjan, jonka hän luovutti metsänvartijalle. Metsänhoitaja tai metsänvartija tarkasti ja mittasi puut, ja sen jälkeen metsänvartija palautti lupakirjan metsänhoitajalle.²⁹¹ Metsäalan johtosäännön päivityksessä vuonna 1909 ei myöskään edelleen vaadittu metsänvartijaksi vartiopiiriin palkattavasta koulutusta, joten muutamien metsänhoitajien esittämä toive ei saanut yleistä kannatusta.²⁹² Koulutustoiveet viittaavat siihen, kaikilla metsänvartijoilla ei metsänhoitajien mielestä ollut näkemystä ja metsäalan osaamista.

Johtosääntöön muotoutui 1900-luvun alussa aiempien vuosikymmenten kokemusten perusteella tarkennus, että metsänvartijan tehtävät oli aina hoidettava ensin ja vasta sitten voi tehdä muita töitä, jos aikaa jäi. Johtosäännön mukaan maanviljelys ”ei saa olla esteenä virkatehtäville”. Asetuksessa puhutaan ammattitehtävistä, joten metsänvartijuutta käsitellään siinä jo ammattina.²⁹³ Profession kehittyminen ei näin ollen tullut vain sisältä päin, vaan myös osaltaan hallinto ohjasi erikoistumisen suuntaan. Anja Heikkinen kuvaa ammatin muodostumista siten, että ensin ihmiset hankkivat ravintoa suoraan itselleen ja yhteiskunnan muuttuessa ravinnonhankinta muuttui ikään kuin sen välilliseen hankkimiseen. Ihmiset tekivät työtä tai hankkivat itselleen varallisuutta yritystoiminnalla, ja ravintoa hankittiin välillisesti näiden tuotoksilla. Näin muotoutuivat ensin elinkeino ja sitten ammatti.²⁹⁴ Metsänvartijoiden ja metsätyönjohtajien kohdalla katson Heikkisen esittämän ammattikäsitteen riippuvan reilusti yksinkertaista koulutuksen määrästä ja metsänvartijatilan maapohjasta. Enemmän koulutetuilla oli usein sellainen työpaikka, johon ei kuulunut virkatilaa. He hankkivat elintarvikkeensa pääasiassa palkallaan. Työnjohtajat ja metsänhoidonneuvojat sopivat Heikkistä

²⁹⁰ Metsänhoito-yhdistyksen vuosikokous, *Suomen metsänhoitolehti*, nro 3, 1890, 134–137.

²⁹¹ Valtion metsätorppien asiakirjoja ja karttoja (1860–1921), He1:1, Metsähallituksen Simon hoitoalueen arkisto, KA.

²⁹² Heikel 1910, 318.

²⁹³ Heikel 1910, 316–317.

²⁹⁴ Heikkinen 2011, 39.

mukaihen helpommin tuohon ryhmään ja heidän tehtäviään voi helpommin kutsua ammatiksi. Köyhäinavun varassa olevan pohjoissuomalaisen metsänvartijan ensisijainen tarve sen sijaan oli hankkia ruokaa, jolloin ammatti käsitteenä kuulostaa kaukaisemmalta.

Tarkastelemallani ajanjaksolla, erityisesti 1800-luvun lopulla, oli käynnissä yleinen modernisaatio ja ammattien professionalisoituminen.²⁹⁵ Koulutetut metsänvartijat olivat osa tätä kehityskulkua. Koulutetut metsänvartijat pyrkivät muuttamaan ammatinimikkeensä toiseksi erottautuakseen kouluttamattomista metsänvartijoista, jollaisia esimerkiksi monet kruunun metsänvartijat olivat. Näin he toteuttivat Esa Konttisen määrittelemää ”sosiaalista sulkemista”, jossa tietyt edut rajataan vain tietyille joukkioille.²⁹⁶ Nimikettä muokkaamalla haluttiin erottautua erilaisia tehtäviä ja erilaista palkkaa saavista henkilöistä. Tämä viittaa myös työtehtävien erilaiseen arvostukseen. Koulutetut metsäalan osaajat työllistyivät todennäköisesti helpommin työnjohdollisiin tai neuvontatehtäviin verrattuna kouluttamattomiin henkilöihin, jotka ehkä ottivat vastaan vähemmän ammatillista erityisosaamista vaativia metsänvartijan tehtäviä.²⁹⁷ Koulutuksen korostaminen myös ohjasi metsänvartijoita kahteen suuntaan. Vartiopiireissä paikallaan pysyvien metsänvartijoiden edellytettiin johtosäännön mukaan avustavan työnjohtajia. Vartiopiirien metsänvartijoiden asema ei tuntunut innostavan koulutettuja kollegoita edunvalvontaan. Huonosta palkasta valittivat niin vartiopiireissä metsänvartijoina toimineet kuin metsänhoitajat.²⁹⁸

---

²⁹⁵ Wolff 2020, 496.

²⁹⁶ Konttinen 1991, 14.

²⁹⁷ Vuori 1932, ks. esim. 29.

²⁹⁸ Lackman 1998, 278.

5 Johtopäätökset

Tavoittelin tutkimuksessani ymmärrystä metsänvartijoiden kokemuksesta, miten heidän toimenkuvansa muuttui ja miten heidän toimintansa ammatillistui. Selvitin metsänvartijakoulutuksen kiinnostavuutta, kun mahdollisuus siihen avautui nuorille miehille. Havainnoin mahdollisia eroja koulutettujen ja kouluttamattomien metsänvartijoiden työllistymisessä ja työnkuviissa. Lopuksi pohdin metsänvartijuuden kehittymistä professioksi sekä erilaisten työtehtävien eriytymistä ammatillistumisen kannalta erilaisiin suuntiin.

1800-luvun puolivälissä kruunu ja yksityiset yritykset alkoivat kiinnittää uudenlaista huomiota metsien hoitamiseen. Sahapuun merkitys kasvoi ja puun arvo nousi taloudellisesti. Kruunun metsänhoito-organisaatio vastasi tarpeeseen huolehtia metsien oikeanlaisesta käytöstä ja pyrkimyksestä tehostaa puiden kasvatusta. Ylimetsänhoitajat vastasivat tarkastuspiireistä, jotka oli jaettu metsänhoitajien hoitoalueisiin. Ne puolestaan oli jaettu metsänvartijoiden vartiopiireihin. Metsänvartijan tuli asua vartiopiirissään ja sitä varten kruunu perusti uusia tiloja tai muutti olemassa olevia kruununmetsätorppia metsänvartijatiloiksi. Paikoin kruununtorppari ei halunnut ryhtyä metsänvartijaksi, jolloin vartiopiirissä oli metsänvartijatila, mutta siellä ei asunut metsänvartijaa. Osa metsänvartijoista ei osannut vaatimusten mukaisesti lukea ja kirjoittaa, mutta hoiti silti tehtäviään mallikkaasti jopa useita vuosikymmeniä.

Aineistossani metsänvartijat nousevat esiin lähinnä mainintoina metsänhoitajien raporteissa ja kirjeissä. Metsänvartijoiden virka-asunnoista, niiden rakennus- ja korjauskustannuksista on mainittu monissa raporteissa, sillä raha-asiat olivat metsänhoitajien selonteoissa tärkeitä. Metsänvartijoista saatettiin myös mainita erityisen positiivisen tai negatiivisen tapahtuman yhteydessä, jos metsänvartija oli ollut siinä osallinen. Raporteissa ei kuitenkaan näkynyt mainintoja siitä, miten metsänvartijat tehtäviään hoitivat, pois lukien erityisen merkitykselliset tapahtumat. Tavalliset päivittäistoimet ja arkinen viranhoito ei tullut kirjatuksi selontekoihin, koska ne katsottiin itsestäänselvyydeksi, jota ei sen tarkemmin kannattanut kuvailla. Ylemmältä taholta katsottuna vartiopiirien metsänvartijat olivat ikään kuin palkollisia, jotka suorittivat heille määriteltyjä tehtäviä, samaan tapaan kuin torpparit tekivät taksvärkkiä tilanomistajille.

Vartiopiirien metsänvartijoita ei ollut koulutettu metsäalalle, ja senaatti halusi siihen muutoksen. Metsänvartijoiden koulutus aloitettiin Lammin Evon metsäopistossa vuonna 1876. Tavoitteena oli kouluttaa metsänvartijoita, mutta käytäntö osoitti, että suurin osa meni valmistumisensa jälkeen muihin tehtäviin kuin kruunun metsänvartijaksi. Hakemusmäärät Evolle kasvoivat jatkuvasti

1800-luvun loppua kohti merkittävästi suuremmaksi kuin sisään voitiin opiskelijoita ottaa, mikä osoittaa ammatin kiinnostavuuden kasvun. Hakemuksia lähetettiin koulun ensimmäisen vuosikymmenen aikana keskimäärin 16 vuodessa, seuraavan vuosikymmenen aikana keskimäärin 31 vuodessa ja viimeisten viiden tarkasteluvuoden aikana jo keskimäärin 77 vuodessa. Tulosta vääristää se, ettei kaikkina vuosina arkistoitu kuin jatkoon valittujen hakemukset, mutta nousu on silti nähtävissä selvänä. Kaksivuotiseen koulutukseen otettiin vuosittain ensin kuusi opiskelijaa ja vuodesta 1903 lähtien kymmenen. Vuosisadan loppua kohti edeltävän metsäalan kokemuksen merkitys näytti kasvavan, sillä hakijat alkoivat liittää mukaan todistuksia metsäalan töistä tai työharjoitteluista. Niiden avulla he pyrkivät parantamaan mahdollisuuksiaan tulla valituksi kouluun. He mainitsivat myös maanviljelyskoulun käymisen, sillä siellä opetettavia taitoja saattoi hyödyntää metsänvartijana. Armeijan käymistä hakijat näyttivät pitävän merkittävänä tekijänä mainita. Ensimmäisessä ohjesäännössä oli ollut maininta, että metsänvartijan tehtävään sopii hyvin entinen sotilas.

Kouluttautumisella henkilöt pyrkivät parantamaan tulotasoaan. Erikoiskoulutus takasi mahdollisuuden parempiin tehtäviin. Tosin metsänvartijakoulun opiskelijat kritisoivat myöhemmin, että olisivat tarvinneet työtehtävissään vielä enemmän koulutusta vaikkapa pinta-alojen mittaamisessa. Opiskelijat tahtoivat parantaa koulutuksen sisältöä myös laajemmilla opetusmateriaaleilla. Entiset opiskelijat muistelivat, ettei heillä ollut riittävästi oppikirjoja, vaan materiaalit kirjoitettiin itse käsin.

Oppilaitoksesta valmistuneet metsänvartijat työllistyivät pääsääntöisesti muualle kuin kruunun vartiopiireihin. Heitä palkattiin yksityisiin yrityksiin ja yhdistyksiin metsätyönjohtajiksi, metsänhoitonneuvojiksi ja metsänvartijoiksi. Koulutettujen ja kouluttamattomien metsänvartijoiden palkkaus oli erilainen, niin myös heidän työtehtävänsä. Yksityisellä puolella kruunuun verrattuna palkka oli usein parempi. Nähtävästi kruunun metsänvartijatehtävissä koulutuksella ei ollut merkitystä palkan suuruuteen, vaan kaikilla vartijoilla oli samat tehtävät ja palkka taustasta riippumatta. Ammatit eriytyivät vähitellen koulutettujen ja kouluttamattomien välillä. Metsänvartijakoulun käyneet miehet katsoivat, että koulutettuja metsänvartijoita pitäisi kutsua eri nimellä kuin ”metsänvartija”.

Metsänvartijoiden ammatti kehittyi professioksi samankaltaista polkua kuin monien muidenkin ammattien 1800-luvun kuluessa, yhdessä yleisen professioiden modernisoitumiskehityksen kanssa. Koulutettujen ja kouluttamattomien metsänvartijoiden ammatillistuminen kulkivat toisistaan osittain erillisiä polun haaroja myöten. Profession muotoutumiseen kuuluvat ammatillinen erikoiskoulutus ja ammatillinen järjestäytyminen, ja molemmat ovat nähtävissä koulutetuilla metsänvartijoilla. He kävivät ammattiin liittyviä erikoisaineita opettavan metsänvartijakoulun ja osoittivat aktiivista kiinnostusta oman ammatillisen etujärjestön perustamiseen. Kruunun metsiä vartioivat

metsänvartijat eivät yleisesti olleet koulutettuja vielä 1910-luvulle tultaessa. Metsänhoitajat tekivät vaikuttamistyötä saadakseen metsänvartijoille paremman palkkauksen, sillä osa metsänvartijoista joutui tekemään paljon sivutöitä ja turvautumaan jopa köyhänapuun selviytyäkseen. Huono palkka paitsi hankaloitti metsänvartijoiden saamista, myös heille määritellyistä työtehtävistä huolehtimista. Eläkettä ei ensin ollut määritetty lainkaan, mutta vuosisadan loppua kohti sitä sai erikseen anoa. Metsähallituksen uuteen ohjesääntöön 1900-luvun alussa eläke oli kirjattu mukaan, mutta se piti kuitenkin edelleen aina erikseen anoa. Työnjohtajien tehtävissä toimineiden osalta palkka- ja eläke-tilanne paranivat uuden ohjesäännön myötä, sillä heille määriteltiin peruspalkka, erilliskorvaukset ja automaattinen eläke.

Järjestäytyminen on yksi profession kehityksen mittareista ammatillisen erikoistumisen lisäksi. Metsänvartijat halusivat perustaa ammatillisen yhdistyksen parantamaan työn olosuhteita ja ajamaan heidän etujaan. Yhdistyksen perustaminen onnistui virallisesti vuonna 1907, jolloin pidettiin sen ensimmäinen varsinainen kokous. Kokoukseen oli kutsuttu ainakin metsänvartijakouluista valmistuneita ja kaikki johtokuntaan vuoden 1907 kokouksessa valitut olivat valmistuneet Evolta. Alun perin perustamiskokous oli pidetty jo vuonna 1895, mutta senaatti ei tuolloin hyväksynyt yhdistyksen nimeä.

Esitän, että erityisesti koulutetun metsänvartijan tehtäviä voi kutsua professioksi viimeistään metsänvartijayhdistyksen vuoden 1907 ensimmäisestä virallisesta kokouksesta lähtien. Professio muotoutuu vähitellen, joten yhtä vuotta ei voi määritellä rajapyykiksi. Vaikka professio näkyi ennemmin alan koulutuksen saaneiden metsänvartijoiden toiminnassa yhdistyksen perustamisessa ja omien ammattiasioiden ajamisessa, parani myös kouluttamattomien kruunun vartiopiirien viranhaltijoiden asema vähän kerrallaan.

Metsänvartijoiden omakohtaisten kokemusten löytäminen heidän kirjoittamistaan teksteistä osoitautui varsinaiseksi salapoliisin tehtäväksi. Arkistoaineistojen läpikäynti oli mielenkiintoista ja palkitsevaa, mutta loppujen lopuksi omia kokemuksia kuvaavia tekstejä löytyi hyvin vähän tarkasteluajaksoltani 1850-luvulta 1910-luvulle. Historiateoksista ja aikakauslehdistä löysin muistelmia, joiden avulla olen saanut kertojien omaa ääntä kuuluviin. Muu aineisto on koottu muiden kirjoittamista raporteista ja kirjeistä, samoin kuin metsänvartijoiksi haluavien miesten hakemuksista ja opiskelukokemuksista. Itse kirjoitetuista tai muistelluista kokemuksista välittyy kuva alastaan ja ammatistaan kiinnostuneista henkilöistä, jotka halusivat kehittää tehtäväkenttää ja kehittää itseään. He halusivat tavoitella arvostetumpaa asemaa ja parempaa toimeentuloa.

Tutkielmaa tehdessäni heräsi lisää kysymyksiä ja kiinnostavia näkökulmia metsänhoitoon ja metsänvartijoiden elämään liittyen. Henkilöiden elämänpolkuja kirkonkirjoista seuraamalla ja muihin lähteisiin yhdistämällä olisi mielenkiintoista selvittää metsänvartijan perheen vaikutusta tilan ja työtehtävien hoitamiseen. Perheiden muuttuva koko, sairaudet ja haasteet saattoivat vaikuttaa työn tekemiseen ja tehokkuuteen. Tarkempi tutustuminen Evon opiston kaikkiin hakemuksiin voisi avata vielä Evon historiakirjoja tarkemmin opiston arkielämää. Evon metsänvartijakoulun hakemuksien läpikäynti osoitti, että kaikkia hakemuksia ei ole joko arkistoitu tai ne on järjestelmällisesti palautettu lähettäjiilleen. Joinakin vuosina arkistoon oli talletettu vain jatkoon valittujen hakemukset. Raportoinnin kehityskulkua olisi mukava seurata muutamien kohtien käsin kirjaamisesta laajoihin painettuihin kyselyvihkoihin ja viranomaisaineiston laajuuden kasvamiseen. Aineistoista nousee jatkuvasti uusia ajatuksia, ja siksi aiheet eivät lukuisista metsähistoriaa käsitelleistä tutkimuksista huolimatta tunnu loppuun asti käsitellyiltä.

Ammatillinen kehitys jatkui edelleen tarkastelujaksoni jälkeen, ja aikaa myöten metsäalan koneistuksessa myös työtehtävät vaihtuivat. Uusia ammatteja tuli, kun hakkuutyömailla tarvittiin enenevässä määrin työvoimaa. Naiset tulivat mukaan tekemään osittain samoja töitä kuin miehet. Osa ammatteista katosi pois koneiden tai muuttuneiden toimintatapojen myötä. Kaikki ei kuitenkaan ole muuttunut, sillä hakattavan ja säästettävän puun käsittelyssä sekä hoitotoimenpiteiden määrittelyssä paikan päällä kulkeminen on edelleen merkittävässä roolissa. Metsähallituksen ohjesäännössä mainittu tarve tuntea metsänsä on yhä edelleen olennainen. Metsään siis pitää haluta mennä.

Lähteet

Arkistolähteet

Helsingin yliopiston arkisto (HYA)

– Evon metsäopisto.

– E Saapuneet asiakirjat.

– Ea Saapuneet kirjeasiakirjat 1859–1908. Ea:1–Ea:36.

Kansallisarkisto (KA)

– Kamaritoimituskunnan arkisto.

– Hf Myllyjä, metsänhoitoa, verotusta, maanmittausta ja kruunun omistuksia koskevat asiakirjat.

– Hf:13 Metsänhoitoa koskevat asiakirjat (1865–1908).

– Metsähallituksen I arkisto.

– Saapuneet metsätalouden tarkastusasiakirjat ja metsätaloussuunnitelmat.

– Ee:144 Metsätalouden tarkastusasiakirjat ja metsätaloussuunnitelmat (1923–1928).

– Metsähallituksen Karvian hoitoalueen arkisto.

– D Toisteet.

– Dc:1 Vuosikertomukset, 1861–1908, 1911–1920 ja 1951–1960.

– Metsähallituksen Simon hoitoalueen arkisto.

– He Maankäyttöä ja asutusasioita koskevat asiakirjat 1860–1921.

– He1:1 Valtion metsätorppien asiakirjoja ja karttoja (1860–1921).

– Metsähallituksen Turun-Hämeen läänien tarkastuspiirin arkisto.

– Raportit ja tilastot.

– Vuosiselostukset 1865–1896.

– Somerniemen seurakunnan arkisto.

– I Väestörekisteriarkisto.

– I A Pääkirjat.

– I Aa Pää- ja rippikirjat.

– Rippikirja (1839–1846).

Painetut lähteet

Aikakaus- ja sanomalehdet

- Evon metsäkouluja koskevia kysymyksiä ja vastauksia. *Metsämies. Suomen metsänhoitoammattimiesyhdistyksen aikakauskirja*, nro 7–8, 1.7.1936, 209–213. <https://digi.kansalliskirjasto.fi/aikakausi/binding/918038?page=1> [haettu 1.10.2025]. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot.
- Hanström, Juho: Muistelmia kouluvuosilta Evolla 1876–1878. *Metsämies. Suomen metsänhoitoammattimiesyhdistyksen aikakauskirja*, nro 7–8, 1.7.1936, 196–197. <https://digi.kansalliskirjasto.fi/aikakausi/binding/918038?page=1> [haettu 1.10.2025]. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot.
- Helsingin Sanomat*, nro 41, 19.2.1908. <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/764300?page=8> [haettu 4.10.2025]. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot.
- Helsingin Sanomat*, nro 214, 17.9.1910. <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/752263?page=8> [haettu 4.10.2025]. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot.
- Hämeen Sanomat*, nro 41, 23.5.1882. <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/6498?page=4> [haettu 22.10.2025]. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot.
- Hämeen Sanomat*, nro 73, 14.9.1883, <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/60971?page=1> [haettu 15.6.2025]. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot.
- Hämeen Sanomat*, nro 1, 4.1.1894. <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/610419?page=1> [haettu 15.6.2025]. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot.
- Hämeen Sanomat*, nro 23, 26.2.1898. <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/610887?page=1> [haettu 15.6.2025]. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot.
- Katajamäki, Juho: Suomen metsänhoito-ammattiyhdistyksen ensimmäinen kokous pidetty Lahdessa tammik. 4–5 p:nä 1907. *Metsänystävä. Suomen Metsänhoitoyhdistyksen julkaisema aikakauskirja*, nro 1, 1.1.1907, 15–18. <https://digi.kansalliskirjasto.fi/aikakausi/binding/921829?page=1> [haettu 15.6.2025]. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot.
- Katajamäki, Juho J.: Maamme 60-vuotinen metsäkoulukulttuuri. *Metsämies. Suomen metsänhoitoammattimiesyhdistyksen aikakauskirja*, nro 7–8, 1.7.1936, 198–199. <https://digi.kansalliskirjasto.fi/aikakausi/binding/918038?page=1> [haettu 1.10.2025]. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot.
- Keski-Suomi*, nro 110, 26.9.1907. <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1047563?term=Yrj%C3%B6&term=Ilmakangas&page=2> [haettu 15.6.2025]. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot.

- Metsänhoito-yhdistyksen vuosikokous. *Suomen metsänhoitolehti*, nro 3, 1.1.1890, 126–138. <https://digi.kansalliskirjasto.fi/aikakausi/binding/921979?page=1> [haettu 15.6.2025]. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot.
- Metsänystävä*. *Suomen metsäyhdistyksen julkaisema kansantajuinen aikakauskirja*, nro 1, 1.1.1896. <https://digi.kansalliskirjasto.fi/aikakausi/binding/921709?page=1> [haettu 19.10.2025]. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot.
- Metsänystävä*. *Suomen metsäyhdistyksen julkaisema kansantajuinen aikakauskirja*, nro 3, 1.3.1900. <https://digi.kansalliskirjasto.fi/aikakausi/binding/921757?page=19> [haettu 5.10.2025]. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot.
- Metsänystävä*. *Suomen Metsänhoitoyhdistyksen julkaisema aikakauskirja*, nro 1, 1.1.1907, <https://digi.kansalliskirjasto.fi/aikakausi/binding/921829?page=1>. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Viitattu 15.6.2025.
- Savo-Karjala*, nro 21, 21.2.1898. <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/549353?page=1> [haettu 4.10.2025]. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot.
- Savol.: Kuvaava häätö Säämingissä. *Metsämies*. *Suomen Metsänhoitoammattimiesyhdistyksen aikakauskirja*, nro 10–11, 1.1.1913, 173–174. <https://digi.kansalliskirjasto.fi/aikakausi/binding/917823?page=1> [haettu 25.10.2025]. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot.
- Suomalainen*, nro 87, 3.8.1903. <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/699399?page=1> [haettu 23.10.2025]. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot.
- Suomalainen*, nro 88, 5.8.1903. <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/699398?page=1> [haettu 15.6.2025]. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot.
- Tampereen kaupungin kunnallinen osoite- ja ilmoituskalenteri*, 1.6.1887, <https://digi.kansalliskirjasto.fi/aikakausi/binding/1262795?page=1> [haettu 15.6.2025]. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot.
- Tarsala, Johannes: Kuopion kaupungin metsät. *Metsänystävä*. *Suomen metsäyhdistyksen julkaisema kansantajuinen aikakauskirja*, nro 1, 1.1.1897, 8–11. <https://digi.kansalliskirjasto.fi/aikakausi/binding/921725?page=1> [haettu 19.10.2025]. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot.
- Timgren, G. Oskar: Finska Forstföreningens årsmöte. *Finska forstföreningens meddelanden*, nro Trettonde Bandet. 1.1.1896, 46–75. <https://digi.kansalliskirjasto.fi/aikakausi/binding/925634?page=1> [haettu 21.10.2025]. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot.
- Uusi Suometar*, nro 26, 2.2.1904. <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/798853?page=1> [haettu 4.10.2025]. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot.
- Uusi Suometar*, nro 60, 19.5.1880. <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/426879?page=1> [haettu 4.10.2025]. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot.

- Uusi Suometar*, nro 62, 24.5.1878. <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/429221?page=1> [haettu 4.10.2025]. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot.
- Wichmann, Emil: Alamainen mietintö. *Suomen maamittari-yhdistyksen aikakauskirja*, nro 1, 1.2.1899, 1–15. <https://digi.kansalliskirjasto.fi/aikakausi/binding/924426?page=1> [haettu 15.6.2025]. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot.

Muut painetut lähteet

- Gylden, C. W.: *Suomalaisen metsänhoidon opas*. Alkuteos: Handledning för skogshushållare i Finland (1853). Suom. Matti Leikola. Kustannusosakeyhtiö Metsälehti, Helsinki 1998.
- Heikel, T. A.: *Käsikirja Suomen kruununmetsien metsänhoitoviranomaisia varten. Kokoelma Suomen kruununmetsien hallintoa ja hoitoa koskevia asetuksia, kiertokirjeitä, määräyksiä ja ohjeita*. Metsähallituksen julkaisuja 1. T. A. Heikel, Helsinki 1910.
- von Berg, Edmund: *Kertomus Suomenmaan metsistä 1858*. Alkuteos: Kertomus Suomenmaan metsistä (1859). Näköismoniste: Helsingin yliopiston Metsänhoitotieteen laitoksen tiedonantaja n:o 63 (1988). Kustannusosakeyhtiö Metsälehti, Helsinki 1995.
- Vuori, Martti: *Metsämiehiä : elämäkerrallisia tietoja suomalaisissa metsäkouluissa vuosina 1876–1932 valmistuneista metsäammattimiehistä*. Metsämiesten keskusseura, Tampere 1932.
- Sivén, Ossian Sigfrid. *Ylioppilasmatrikkeli 1853–1899*. <https://www.ylioppilasmatrikkeli.fi/1853-1899/henkilo.php?id=25389> [haettu 15.9.2025].
- Suomen virallinen tilasto. XVII. Metsätilasto. 15. Metsähallituksen kertomus kruunun metsätaloudesta, metsänvartijakoulujen toiminnasta sekä metsänhoidon edistymisestä sotilas-, siviili- ja kirkollisvirkataloilla*. Vuonna 1911. Helsinki 1914. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2023013115485> [haettu 12.1.2019].

Tutkimuskirjallisuus

- Ahvenainen, Jorma: *Suomen sahaiteollisuuden historia*. WSOY, Helsinki 1984.
- Björn, Ismo: Muuttuva maalaismaisema. *Suomen maatalouden historia I. Perinteisen maatalouden aika. Esihistoriasta 1870-luvulle*. Toim. Rasila, Viljo & Jutikkala, Eino & Mäkelä-Alitalo, Anneli. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 914:1. SKS, Helsinki, 2003, 598–619.
- Bratton, John W. & Annuli & Kennedy, Jimmy & Heikkilä, Olli: Teddykarhujen Huviretki. *Suuri Toivelaulukirja*. 10, Suuri suomalainen kirjakerho, Helsinki, 1993.
- Eenilä, Jukka: *Suomen metsätyö ja metsätyöläiset 1880–1928*. Kansatieteellinen tutkimus. TYKL/kk/517. Painamaton lisensiaatintutkimus, kansatiede, Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitoksen arkisto (HKTL-arkisto), Turun yliopisto, 1967.
- Eklund, Tiina: *Meto 130 vuotta*. <https://metsaasiantuntijat.fi/tietoa-meista/meton-tarina/> [haettu 20.9.2025]. Artikkelin kirjoitettu 12.11.2024.
- Elomaa, Hanna: Mikrohistoria johtolankojen jäljillä. *Kulttuurihistoria. Johdatus tutkimukseen*. Toim. Kari Immonen, Maarit Leskelä-Kärki. Tietolipas 175. SKS, Helsinki 2001, 59–74.
- Eloranta, Jari & Ojala, Jari: Suomi kansainvälisessä taloudessa 1600–2000. *Suomen rakennehistoria. Näkökulmia muutokseen ja jatkuvuuteen (1400–2000)*. Toim. Haapala, Pertti. Kustannusosakeyhtiö Vastapaino Oy, Tampere 2018, 142–169.
- Ginzburg, Carlo: *Johtolankoja. Kirjoituksia mikrohistoriasta ja historiallisesta metodista*. Suom. Aulikki Vuola. Gaudeamus Kirja, Helsinki 1996.
- Grönros, Jarmo & Huikuri, Tanja & Hyvönen, Arja & Järvinen, Petteri & Kostet, Juhani & Rantatupa, Heikki & Väärä, Seija: *Tiima, tiu, tynnyri. Miten ennen mitattiin. Suomalainen mittasanakirja*. Turun museokeskuksen julkaisuja 68. 7. painos. Turun museokeskus 2015.
- Haapala, Pertti & Peltola, Jarmo: Elinkeinorakenne 1750–2000. *Suomen rakennehistoria. Näkökulmia muutokseen ja jatkuvuuteen (1400–2000)*. Toim. Haapala, Pertti. Kustannusosakeyhtiö Vastapaino Oy, Tampere 2018, 170–209.
- Heikkinen, Anja: *Lähtökohtia ammattikasvatuksen kulttuuriseen tarkasteluun*. Acta Universitatis Tamperensis, ser A vol. 442. Tampereen yliopisto 1995.
- Heikkinen, Anja: Elatus, oppi ja kumppanuus. *Valistus ja koulunpenkki. Kasvatus ja koulutus Suomessa 1860-luvulta 1960-luvulle*. Toim. Heikkinen, Anja & Leino-Kaukiainen, Pirkko. Suomen kasvatuksen ja koulutuksen historia II. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 1266:2, Tiede. SKS, Helsinki 2011, 37–73.

- Heikkinen, Anja & Leino-Kaukiainen, Pirkko: Johdanto. *Valistus ja koulunpenkki. Kasvatus ja koulutus Suomessa 1860-luvulta 1960-luvulle*. Toim. Heikkinen, Anja & Leino-Kaukiainen, Pirkko. Suomen kasvatuksen ja koulutuksen historia II. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 1266:2, Tiede. SKS, Helsinki 2011, 11–15.
- Helander, A. Benjamin: *Suomen metsätalouden historia*. WSOY, Helsinki 1949.
- Hietala, Elsa: Kriisit ja kartanotalouden resilienssi 1800-luvun jälkipuoliskolla. Esitelmä 12.6.2025 tilaisuudessa *Maataloushistorian päivät – Maatalouden kriisit ja murrokset*. Suomen maatalousmuseo Sarka, Loimaa.
- Hänninen, Vesa: *Sotataitoja ja kansalaiskasvatusta : Halikon reservikomppania 1883–1902*. Julkaisematon pro gradu -tutkielma. Suomen historia, Turun yliopisto, 1998.
- Juva, Einar W.: *Suomen kansan aikakirjat*. VIII osa, 1856–1899. Otava, Helsinki 1951.
- Kainulainen, Kalevi: *Ihmisen mittaiset jäljet. Ilomantsin hoitoalueiden metsäkämpät ja metsänvartijatilat*. Toim. Postari, Jouni & Pykäläinen, Jouni. Kustannusyhtiö Ilias Oy, Joensuu 2006.
- Karonen, Petri & Frigren, Pirita & Suodenjoki, Sami & Haapala, Pertti: Vuorovaikutus ja poliittinen kulttuuri: alamaiset, kansalaiset ja valtiovalta. *Suomalaisen yhteiskunnan historia 1400–2000. Osa I Rakenteet ja instituutiot*. Vastapaino Oy, Tampere 2021, 301–338.
- Konttinen, Esa: *Perinteisesti moderniin. Profioiden yhteiskunnallinen synty Suomessa*. Vastapaino Oy, Tampere 1991.
- Koskue, Kaisu: *Evon kruununmetsätorpat ja metsänvartijatilat*. Hämeen ammattikorkeakoulu, Hämeenlinna 2012.
- Kuisma, Markku: *Metsäteollisuuden maa: Suomi, metsät ja kansainvälinen järjestelmä 1620–1920*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1055:1. SKS, Helsinki 2006.
- Lackman, Matti: Simon hoitoalueen metsänvartijat 1860–1905. *Rohkea, reima ja horjumaton*. Scripta Historica XXVII. Oulun historiaseura, Oulu 1998, 277–296.
- Laine, Kirsi: *Maatalous, isojako ja talonpoikainen päätöksenteko Lounais-Suomessa 1750–1850*. Maatalousmuseon tutkimuksia 2, Suomen maatalousmuseo Sarka, Loimaa 2020.
- Laitakari, Erkki: *Metsähallinnon vuosisataistaival 1859–1959*. Silva Fennica 107. Metsähallitus, Helsinki 1960.
- Leikola, Matti: Edmund von Berg ja hänen kertomuksensa Suomenmaan metsistä. Esipuhe teoksessa von Berg, Edmund: *Kertomus Suomenmaan metsistä 1858*. Alkuteos: Kertomus Suomenmaan metsistä (1859). Näköismoniste: Helsingin yliopiston Metsänhoitotieteen laitoksen tiedonantoja n:o 63 (1988). Kustannusosakeyhtiö Metsälehti, Helsinki 1995, 6–13.

- Leikola, Matti: C. W. Gylden ja hänen oppikirjansa Suomen metsien hoidosta. Teoksessa Gylden, C. W.: *Suomalaisen metsänhoidon opas*. Alkuteos: *Handledning för skogshushållare i Finland* (1853). Suom. Matti Leikola. Kustannusosakeyhtiö Metsälehti, Helsinki 1998, 7–23.
- Leino-Kaukiainen, Pirkko & Heikkinen, Anja: Yhteiskunta ja koulutus. *Valistus ja koulunpenkki. Kasvatus ja koulutus Suomessa 1860-luvulta 1960-luvulle*. Toim. Heikkinen, Anja & Leino-Kaukiainen, Pirkko. Suomen kasvatuksen ja koulutuksen historia II. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 1266:2, Tiede. SKS, Helsinki 2011, 16–33.
- Maza, Sarah: *Thinking About History*. The University of Chicago Press, USA 2017.
- Meinander, Nils: *Vesisahan tarina*. Otava, Helsinki 1945.
- Metsänvartijan virkamerkki. Kuva: Lusto – Suomen Metsämuseo, <https://www.finna.fi/Record/lusto.knp-10304?sid=5149942427> [haettu 5.10.2025].
- Michelsen, Karl-Erik: *Viides sääty. Insinöörit suomalaisessa yhteiskunnassa*. Tekniikan Akateemisten Liitto ja Suomen Historiallinen Seura, Helsinki 1999.
- Michelsen, Karl-Erik: *History of Forest Research in Finland. Part 1. The Unknown Forest*. The Finnish Forest Research Institute, Helsinki 1995.
- Paaskoski, Leena: *Herrana metsässä. Kansatieteellinen tutkimus metsänhoitajuudesta*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1170. SKS, Helsinki 2008.
- Pakkanen, Esko & Leikola, Matti: *Metsää, puuta ja kovaa työtä. Suomen metsien käytön historiaa*. Ensimmäinen nide. Metsäkustannus Oy, Hämeenlinna 2010.
- Peltonen, Matti: Uudet kaupallistumisen muodot. *Suomen maatalouden historia II. Kasvun ja kriisien aika 1870-luvulta 1950-luvulle*. Toim. Peltonen, Matti. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 914:2. SKS, Helsinki, 2004, 77–134.
- Ruuttula-Vasari, Anne: *”Herroja on epäiltävä aina – metsäherroja yli kaiken”*. *Metsähallituksen ja pohjoissuomalaisten kanssakäyminen kruunumetsissä vuosina 1850–1900*. Acta Universitatis Ouluensis. Humaniora. B 57. Oulun yliopisto 2004.
<https://urn.fi/URN:ISBN:9514273605> [haettu 29.9.2025].
- Saarinen, Eero-Eetu: *Ensimmäiset asevelvolliset reservimiehet. Lammin, Urjalan, Oriveden ja Saarijärven reservikomppaniat 1883–99*. Sotahistoriallisen seuran julkaisuja N:o 3. HATA Oy, Helsinki 1967.
- Salmi, Hannu: Kulttuurihistoria, mahdollinen ja runsauden periaate. *Kulttuurihistoriallinen katse*. Toim. Rantala, Heli & Ollitervo, Sakari. Cultural History. Kulttuurihistoria 8. k&h, Turku 2010, 338–359.
- Screen, J. E. O.: *The Finnish Army 1881–1901. Training the Rifle Battalions*. Studia Historica 54. Suomen Historiallinen Seura, Helsinki 1996.

- Siltala, Juha: Teoriat historiantutkimuksen työkaluina ja tutkimustuloksina. *Menneisyyden rakentajat. Teoriat historiantutkimuksessa*. Gaudeamus, Helsinki 2018, 49–76.
- Sistola, Kalle (toim.): *Evolla ensimmäisenä. Ewoisten metsänhoito-opistosta osaksi ammattikorkeakoulua 1862–2002*. Hämeen ammattikorkeakoulu, Hämeenlinna 2002.
- Soininen, Arvo M.: *Vanha maataloutemme. Maatalous ja maatalousväestö Suomessa perinnäisen maatalouden loppukaudella 1720-luvulta 1870-luvulle*. Historiallisia tutkimuksia 96. Suomen Historiallinen Seura, Helsinki 1974.
- Stenius, Henrik: *Vapaus veljeys tasa-arvo. Joukkojärjestäytymisen suomalainen läpimurto*. Suom. Pirkko Hautamäki. Vastapaino, Tampere 2025.
- Syrjälä, Heli: *Korteniemi. Metsänvartijatilan vaiheita*. Julkaisematon kurssitutkielma. Turun yliopisto 2007.
- Turpeinen, Oiva: *Mustan kullan maa. Tervan historia*. Amanita, Somero 2010.
- Tammenmaa, Jarmo: Metsänvartijasta metsäasiantuntijaksi – METO 110 vuotta. *Susikko*, 3/2005, 17–18. <https://www.metsahistoria.fi/fi/susikko/susikko-32005> [haettu 20.9.2025]. Metsähistorian Seura ry.
- Vainio-Korhonen, Kirsi & Korhonen, Mikael: *Wäarentäjä Grandellin elämä ja lankeemukset*. WSOY, Helsinki 2024.
- Vainio-Korhonen, Kirsi: Kaupan ja käsityön ammattikasvatus. *Huoneentaulun maailma. Kasvatus ja koulutus Suomessa keskiajalta 1860-luvulle*. Toim. Jussi Hanska & Kirsi Vainio-Korhonen. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1266:1, Tiede. SKS, Helsinki 2010.
- Vauramo, Anu: *Korteniemen metsänvartijatila*. Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja, Sarja A No 5. Vantaa 1993.
- Wolff, Charlotta: Kirurgerna och förnyelsen av läkarvetenskapen i Finland 1751–1850. *Historisk Tidskrift för Finland*, 105(4) 2020, 471–496. <https://journal.fi/htf/article/view/143270> [haettu 1.10.2025].